GÂNDIREA

METAFIZICA LAICA ŞI METAFIZICA SFINŢILOR

DE

STELIAN MATEESCU

Omul, în dorinţa lui de cunoaştere cât mai adâncită, şi cât mai precisă, şi-a construit diferite instrumente prin cari să-şi ajungă scopul. Unele din aceste instrumente sunt vizibile şi uşor de mânuit, sunt *obiecte*. Altele sunt invizibile, abstracte, şi mult mai de temut, prin faptul că angajează sisteme întregi de obiecte: sunt *metode*.

Filozofia trebuie, ea însăşi, să fie considerată, sub acest unghiu, un *instrument*: neîndoios că filozofia e o disciplină mai cuprinzătoare, mai adâncitoare decât ştiinţele particulare — dar, fără contradicţie, poate fi considerată şi ea drept un instrument (căci în sensul exprimat toate disciplinele sunt instrumente).

Filozofia are însă sensuri multiple în concepţia diferiţilor gânditori. Variaţia aceasta ne-o arată istoria filozofiei. Oricât de multe variaţii s'ar constata, un fapt pare totuşi câştigat; şi anume: că există o filozofie care *nu e metafizică* — şi alta, care e *metafizică* Cea dintâi poate fi „ştiinţifică" — ori „pură". (Vom vedea că şi cealaltă presupune şi acceptă mai multe forme).

Altfel spus, adică, lămurind un alt aspect al aceleiaşi chestiuni, în ansamblul operelor filozofice — sunt filozofi cari reuşesc să aibă *o metafizică* şi alţii cari *nu reuşesc*; pe când alţii, sunt prin *excelenţă metafizicieni.*

Metafizica? Dar ce înţelegem prin aceasta? Vom circumscrie precis noţiunea — căci de obiceiu este sediul celor mai lamentabile confuzii. O delimităm aci ca pe o disciplină care caută să capteze un adevăr transcendent, să se instaleze în esenţialul realităţii — şi prin aceasta să asigure omului o stabilitate şi să-i confere o forţă —altfel absente. Ea vrea să dea un răspuns eternei probleme, pe care şi-au pus-o cei mai bine înzestraţi dintre oameni, adică cei dotaţi cu o funcţie supranaturală — (pentrucă cei amorfi trăesc primind noţiunile de-a gata, clişeele sociale ale timpului, când nu reuşesc, deşi simple, printr'o intenţie mai limpede să se integreze unei tradiţii eficace).

Eterna problemă, marea problemă, problema ultimă, la început neliniştitoarea şi dela o vreme unica, obsedanta, consolatoarea, răscumpărătoarea, — pentru o minte ridicată pe culmile efective ale firii — şi contemplând-o în vastele regiuni cosmice, în nesfârşitele vibraţii intime, în miracolul imediat al spectacolului, ori în procesele însăşi ale gândirii şi'n manifestările pure ale acţiunii directe şi absolute: *Dumnezeu.*

Aşa dar — obiectul propriu zis al metafizicei e *Dumnezeu*; pentrucă teoria critică a cunoştinţei, tratând despre *adevăr* în raport cu facultăţile noastre de cunoaştere şi ontologia, tratând despre *esenţe, substanţe şi accidente, acte şi puteri,* nu alcătuesc decât o introducere la ceeace cercetează metafizica.

Se crede de obiceiu însă că metafizica este *monomorfă*. O greşeală capitală (pe care o face chiar şi Maritain când vorbeşte despre „La grandeur et la misére de la metaphysique); cercetată dintr'un punct de privire care o transformă pe ea însăşi în obiect de studiu, cu întreaga ei evoluţie, şi pusă într'o paralelă cu ansamblul manifestărilor dirijate spre obiectul care îi este propriu — metafizica apare ca *dedublată*.

Ea acceptă o formă *pură*, întrucât e rezultatul unei cercetări strict raţionale — şi alta *integrală*, întrucât e rezultatul unei întregi experienţe. Forma pe care o denumim *pură*, şi care îşi pune problema lui Dumnezeu, încercând s'o rezolve *dialectic*, acceptă la rândul ei o polivariantă.

In forma ei *negativă* încercând să rezolve „problema" (cum o denumeşte ea) a lui Dumnezeu ajunge să recunoască drept necesară o limitare netă a forţelor sale; şi ridicând din umeri cu o stupefacţie naivă, spune că nimic nu poate fi cunoscut din transcendent. Este *agnosticismul metafizic*, care rezumă toate poziţiile mai mult ori mai puţin ezitante în negaţia lor, ale infirmilor inteligenţii.

O altă formă este *panteismul*, care identifică pe Dumnezeu cu creaţiunea; suprimându-şi prin aceasta obiectul cercetării, pentrucă problema iniţial se pune dacă există o distincţie între Dumnezeu şi creaţiune şi nu o identitate.

Cea de-a treia formă a metafizicei pure — deismul — acceptă existenţa unui Dumnezeu creator în afară de lume şi îngrijind de ceeace s'ar numi în termeni actuali „economia generală a Universului".

Această formă este singura pe care o luăm azi în discuţie, fiind singura efectivă, pentrucă celelalte, una neagă, iar alta identifică pe Dumnezeu cu creaţiunea, o vom pune în paralelă cu ceeace numim metafizica integrală şi care nu-i alta decât metafizica sfinţilor. Căci ceeace prezentăm aci e o *sinteză extremă*, cum nu cunoaştem a se fi făcut alta asemănătoare; o sinteză însă, comparativă în care punem în evidenţă caracterele distinctive între aceste două forme de metafizică: cea *pură şi afirmativă* cu cea *integrală*. E locul să atragem atenţia, tot în această paranteză, că vorbim de o metafizică a sfinţilor şi nu de o *mistică*, pentrucă cercetăm ideile angrenate, reacţiile şi presupunerile datinale implicite, nu mijloacele particulare de captaţie, ca rugăciunea, intuiţia pură şi extazul, nici intervenţiile supranaturale, cuprinse în revelaţie şi graţia *„difuză"*.

Considerate în momentele lor culminante şi dealungul întregei evoluţii, elementele lor deosebitoare par la începutul cercetării a dispărea în faţa *asemănărilor*. Şi una şi cealaltă voiesc să depăşească totalitatea condiţiilor vieţii pământeşti, să surprindă farmecul neistovit al supranaturii.

Şi una şi cealaltă voesc să ştie cari îi sunt, acestei supranaturi, atributele şi esenţa, în ce raporturi stă cu lumea perceptibilă şi cum putem s'o cunoaştem cu adevărat. Arte şi ştiinţe şi filozofii, toate, rămân acum, în urmă, pe planuri de existenţă simple, primare. O forţă de *cuprindere şi penetraţie* împinge şi pe un Aristot, un Plato, un Descartes, un Hegel — ca şi pe un Fer. Augustin, un Sf. Toma, un Sf. Ioan al Crucii, un Sf. Ion Chrysostomul.

Dar o privire mai ageră şi exersată nu întârzie să vadă, treptat, şi din ce în ce mai conturat, toate *particularităţile*. O *metafizică a sfinţilor* prinde trup aparte; o *metafizică laică* rămâne să-şi continue linia proprie.

Cum se diferenţiază ele? Asupra acestui fapt voim să stăruim puţin.

O deosebire de prim ordin ni se înfăţişează prin aceea că metafizica laică (în eforturile ei de transcendere) pune şi caută să rezolve *„probleme"*. Şi uneori e aşa de mul-

Se crede de obiceiu însă că metafizica este *monomorfă*. O greşeală capitală (pe care o face chiar şi Maritain când vorbeşte despre „La grandeur et la misére de la metaphysique); cercetată dintr'un punct de privire care o transformă pe ea însăşi în obiect de studiu, cu întreaga ei evoluţie, şi pusă într'o paralelă cu ansamblul manifestărilor dirijate spre obiectul care îi este propriu — metafizica apare ca *dedublată*.

Ea acceptă o formă *pură*, întrucât e rezultatul unei cercetări strict raţionale — şi alta *integrală*, întrucât e rezultatul unei întregi experienţe. Forma pe care o denumim *pură*, şi care îşi pune problema lui Dumnezeu, încercând s'o rezolve *dialectic*, acceptă la rândul ei o polivariantă.

In forma ei *negativă* încercând să rezolve „problema" (cum o denumeşte ea) a lui Dumnezeu ajunge să recunoască drept necesară o limitare netă a forţelor sale; şi ridicând din umeri cu o stupefacţie naivă, spune că nimic nu poate fi cunoscut din transcendent. Este *agnosticismul metafizic*, care rezumă toate poziţiile mai mult ori mai puţin ezitante în negaţia lor, ale infirmilor inteligenţii.

O altă formă este *panteismul*, care identifică pe Dumnezeu cu creaţiunea; suprimându-şi prin aceasta obiectul cercetării, pentrucă problema iniţial se pune dacă există o distincţie între Dumnezeu şi creaţiune şi nu o identitate.

Cea de-a treia formă a metafizicei pure — deismul — acceptă existenţa unui Dumnezeu creator în afară de lume şi îngrijind de ceeace s'ar numi în termeni actuali „economia generală a Universului".

Această formă este singura pe care o luăm azi în discuţie, fiind singura efectivă, pentrucă celelalte, una neagă, iar alta identifică pe Dumnezeu cu creaţiunea, o vom pune în paralelă cu ceeace numim metafizica integrală şi care nu-i alta decât metafizica sfinţilor. Căci ceeace prezentăm aci e o *sinteză extremă*, cum nu cunoaştem a se fi făcut alta asemănătoare; o sinteză însă, comparativă în care punem în evidenţă caracterele distinctive între aceste două forme de metafizică: cea *pură şi afirmativă* cu cea *integrală*. E locul să atragem atenţia, tot în această paranteză, că vorbim de o metafizică a sfinţilor şi nu de o *mistică*, pentrucă cercetăm ideile angrenate, reacţiile şi presupunerile datinale implicite, nu mijloacele particulare de captaţie, ca rugăciunea, intuiţia pură şi extazul, nici intervenţiile supranaturale, cuprinse în revelaţie şi graţia „*difuză*".

Considerate în momentele lor culminante şi dealungul întregei evoluţii, elementele lor deosebitoare par la începutul cercetării a dispărea în faţa *asemănărilor*. Şi una şi cealaltă voiesc să depăşească totalitatea condiţiilor vieţii pământeşti, să surprindă farmecul neistovit al supranaturii.

Şi una şi cealaltă voesc să ştie cari îi sunt, acestei supranaturi, atributele şi esenţa, în ce raporturi stă cu lumea perceptibilă şi cum putem s'o cunoaştem cu adevărat. Arte şi ştiinţe şi filozofii, toate, rămân acum, în urmă, pe planuri de existenţă simple, primare. O forţă de *cuprindere şi penetraţie* împinge şi pe un Aristot, un Plato, un Descartes, un Hegel — ca şi pe un Fer. Augustin, un Sf. Toma, un Sf. Ioan al Crucii, un Sf. Ion Chrysostomul.

Dar o privire mai ageră şi exersată nu întârzie să vadă, treptat, şi din ce în ce mai conturat, toate *particularităţile*. O *metafizică a sfinţilor* prinde trup aparte; o *metafizică laică* rămâne să-şi continue linia proprie.

Cum se diferenţiază ele? Asupra acestui fapt voim să stăruim puţin.

O deosebire de prim ordin ni se înfăţişează prin aceea că metafizica laică (în eforturile ei de transcendere) pune şi caută să rezolve „*probleme*". Şi uneori e aşa de mul-

Așa dar, față de închiderea în definitivat a metafizicei laice — o speranță, o așteptare.

În imediată legătură, un alt caracter deosebitor: *sentimentul prezenței* (actuale). In contemplarea divinei esențe sfinții ajung uneori să simtă în preajma lor o realitate imensă și nemăsurabilă (imensă ca putere, nemăsurabilă ca spațiu). Acest sentiment nu se împletește însă într'o concepție. Este un dar mistic, ca și extazul. Și de aceea nu-l semnalăm decât pentru legătura lui cu atitudinile conștiinței. E de remarcat că adeseori corespunde acestui sentiment — la metafizica laică, unul contrar al lacunei.

Tot în imediată legătură cu prezența — o altă trăsătură deosebitoare: *paradoxia* (mai largă, pentrucă devine explicativă pentru toate fenomenele din univers). Pe când metafizica laică înțelege, își explică lucrurile prin raporturi cu ceeace e deja câștigat, constituit, (tezaurizează), dincolo totul se judecă dintr'o altă perspectivă, într'un alt raport: îndepărtarea sau apropierea de Dumnezeu. Astfel împrumutând dela metafizica sfinților această noțiune, filozoful rus Berdiaeff ajunge să explice criza timpurilor noastre. Omul istoriei moderne, detașându-se, în cele din urmă, de Dumnezeu și renegându-și sprijinul, recade în haos, imaginea sa e compromisă și formele sale se pierd.

Dar acolo unde distincția dintre cele două metafizici apare netă, fundamentală, este în raportul insului cunoscător cu *Dumnezeu creatorul*. Metafizicianul sfânt are aci o înțelegere, care nu-și găsește echivalentul în metafizica laică. El înțelege că singura sa posibilitate de-a se adânci în cunoașterea lui D-zeu este *de a-l iubi, cu dumnezeească iubire*. Asupra acestui punct metafizica sfinților ca și sfințenia simplă sunt de acord. Pentru toți, iubirea lui D-zeu *trebuie să fie absolută*; și trebue să facem totul pentru ea.

Nostalgia inițială devine iubire infinită, suferința pentru absența lui, nesuferită suferință. Metafizicul sfânt este întru totul al Domnului Său. E aprigă vibrare; nemărginit în mărginirea lui omenească.

Să luăm drept pildă, între alții, pe Sf. Ioan Chrysostomul născut în Antiohia, din părinți creștini (345). Predicatorul cu verb înaripat, cel care trebuì să părăsească scaunul episcopal, deși Prinț al Bisericii; căci intransigența lui, neclintirea lui în Dumnezeiasca dragoste îi ridică dușmănia bestiilor contimporane; cel care, calomniat și batjocorit, ca toți eroii, și exilat la Cucuza, iar dela Cucuza la Pityonte și ucis în hărțuire, pe drum — spunea mulțimii venită să-l asculte, în minunata cuvântare asupra „Kalendelor":

„Nu trebue să faci nimic în van, fără intenție; în tot după preceptul lui Paul, trebuie să lucrezi pentru slava și mărirea Domnului". Comentând în simplicitatea cea mai curată afirmația lui Paul: „Fie că mâncați, fie că beți, orice ați face, împliniți totul pentru mărirea Domnului". Chrysostomul adaugă: „Cum e cu putință, îmi veți zice, să bei și să mănânci pentru mărirea Domnului? Cheamă un sărac, așează pe Hristos la masa ta, și vei fi mâncat și băut pentru mărirea Domnului pentrucă îi vei fi ascultat îndemnul)".

Dar nu numai atât. „Toate actele pe care le facem trebuesc făcute pentru Dumnezeu" zice Chrysostomul.

Când ieși din oraș sau rămâi acasă, când lauzi sau blamezi, când îți alegi prieteni și dușmani, dacă vorbești și dacă păstrezi tăcere, să faci totul pentru Dumnezeu.

Tot astfel, pot fi întoarse spre slava și mărirea Domnului: bucuriile și buna dispoziție, lacrimile și supărările.

Intâlnim aci o adeziune profundă față de ceeace face intimitatea Firii. Nu mai e vorba de o cucerire științifică a unei afirmații ori a unei serii de fapte — de o simplă expresie frumos articulată, de o idee angrenată într'un ansamblu, ci de o *atitudine* vie, cu un mod de acțiune implicit.

Acest mod propriu de relație cu transcendentul conferă metafizicianului sacru încă un caracter particular. Este ceace numim *incandescența*. Numeroase sunt mărturiile pentru

transformarea care se produce. Tot sufletul devine jar. Cuvântul traduce aci fervoarea; imaterialitatea şi intensitatea iubirii. Recunoaşteţi acest adevăr la Sf. Ioan al Crucii: „Flacăra vie a iubirii".

Pentru exemplificare, se poate cerceta cu interes şi capitolul întitulat „Pe culmile sfinţeniei" dintr'o carte de curând tradusă în româneşte. Cartea e scrisă de Nic. Arseniev şi tradusă de P. Sfinţitul Arhiereu vicar patriarhal Tit. Simedrea, care a pus multă râvnă ca să dea textului o expresie românească îngrijită. Iată de pildă întâmplarea cu Avva Josif. Avva Josif stătea la rugăciune şi ridică mâinele spre cer. „Şi degetele lui se făcură ca zece sfeşnice stălucitoare şi zise Avvei Lot (care-l întreba ce să facă): „Fă-te tot întocmai ca focul". Uneori, e numai *luminozitate* (ca în afirmaţia „Isus e lumina lumii. Intunericul se duce, lumina cea adevărată răsare). Acestei incandescenţe metafizica laică nu-i poate opune decât cristalinul, transparenţa (şi această muncă în cazurile cele mai fericite, când asemeni lui Cartesius, pleacă în căutarea ideilor clare şi distincte) Cât de departe însă de înflăcărarea sfântului, recea claritate care vrea doar să explice!

Incă o separare de drumuri. Omul care se adânceşte în cunoaşterea dumnezeiască devine un centru de acţiune; o viaţă nouă irumpe din el; o morală proprie iradiază; un infinit de curaj, de neînduplecare şi duritate (în raport cu lucrurile care ating credinţa formată). O neînduplecare şi o asprime, pe cari el le aplică în primul rând sieşi; o neînduplecare, imediat iertătoare cu acei ce greşesc, (iertătoare pentrucă numai El îşi dă bine seama câte obstacole se înnalţă în drumul spre Perfecţie care-l absoarbe, câte pericole; şi câte renunţări!

Viaţa lui nu e ca la celălalt, doar spectacol; ci *strigăt* de bucurie şi izbândă! Cine pătrunde în această stare poate spune aci versul lui Cocteau (despre îngeri)! „A leur langage dur je suis habitué".

Aşi fi dorit ca ultimele mele cuvinte să fie tot atât de senine precum expunerea. Aşi fi dorit să încheiu cu câteva consideraţii de filozofia religiilor şi a iubirii, raportând apariţia celor două metafizici la anumite condiţii de loc şi timp.

Dar voind să fac o integraţie, o raportare la mediul şi momentul românesc, nu găsesc că pot încheia altfel decât lămurind natura studiului de faţă, (şi implicit a acţiunii noastre), şi anume:

Un răspuns direct acelora, cari menţin superioritatea unei anumite forme de metafizică faţă de o alta — pentrucă n'au mijloacele suficiente de a distinge, din mulţimea de iluzii şi confuzii, realitatea. Sunt numeroşi printre aceştia, oameni cu multe merite în activitatea lor de cercetare, viguroşi observatori de fapte, fermi logicieni, conştiinţe curate, dar închişi la ceeace depăşeşte specialitatea lor, incapabili de a afla precis unele fapte cari cer o pătrundere mai vie şi de-a le adânci semnificaţia; alături de ei, alţii, dotaţi cu o sensibilitate neliniştită şi multiplă n'au decât sub o formă redusă funcţiile organice ale priceperii clare. Studiul de faţă este însă şi un răspuns indirect, dar venit la timp, la sumedenia de baliverne şi nerozii, ce s'au scris în ultima vreme despre misticism şi metafizică.

El e o lovitură indirectă, dar mortală, pentru toţi iubitorii de farsă, şarlatanii ideologiei (nu arareori universitari), practicanţii comodităţii cerebrale, semidocţii, negustorii de marfă spirituală, agitatorii mărunţi de presă, falşii apologeţi ai intelectului şi falşii mistici, contra tuturor interesaţilor meschini, diletanţilor siropoşi, dezagregaţilor siniştri, mărginiţilor limbuţi, inchistaţilor, maniacilor, amorfilor—într'un cuvânt: caricaturilor vieţii şi culturii.

R U G A C I U N E

DE

D. CIUREZU

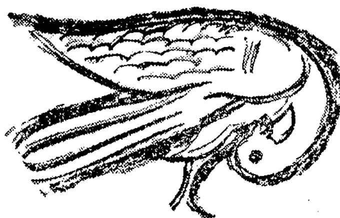
Doamne,

Intind spre tine tânăr trupul meu
Stejar crescut în ploae și'n lumină,
Intind viața mea de freamăt plină
Rod de pământ sbucnit, rod greu.

Cu gura mea cat strugurul de ploae ;
Cu ochii mei mărgeanul cald de soare ;
In brațe strâng cădelnițí noi de floare,
Și urma ta o strâng de prin zăvoae.

Și rotitor, ca'n sara unei ape,
Cu tâmplele cântând de bucurii,
Las gândul cuib să cadă'n veșnicii
Și brațele'n lumină să se'ngroape.

Spre tine mă înalț, senin și soare,
Din mâna ta strig sufletul să bea..
Stejar crescut din nemurirea ta
Cu frunzărirea lumii călătoare.

E V A

DE

V. VOICULESCU

Ai jupui pământul de pajişti să-i faci rochii,
Ai sfâşia pulpane de ceruri, rând pe rând...
Râvneşti să-i scrii poemul mai lin cum deschizi ochii
Din înălţimi de vorbe şi albăstrimi de gând.

Te vezi cu mâna 'ntinsă spre-un fruct cu must de noapte;
Trunchi tânăr de măr dulce sta trupul svelt de vis.
Pe buzele iubitei treceau şerpi moi de şoapte,
Aidoma cu şerpii divini din paradis.

Coline dunărene veghiau peste coclauri
Şi dâmburi de ţărână închipuiau cununi,
Zideau alţi îngeri raiul, îl încingeau cu lauri
Şi vă umbreau de soare imaginari păuni.

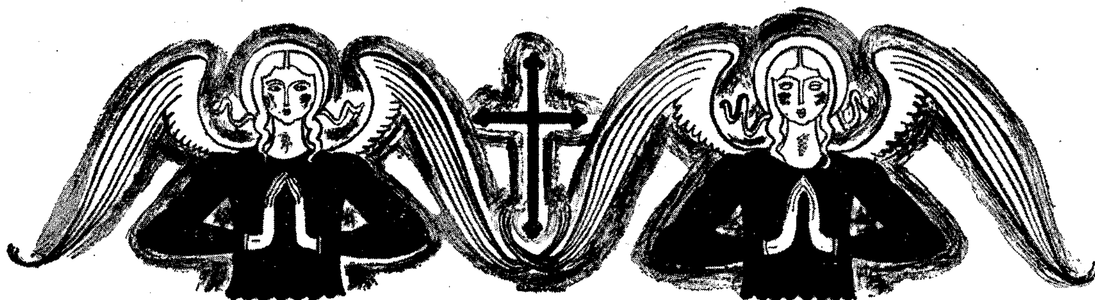
Te vezi cu mâna 'ntinsă spre măr şi simţi catena.
Peste zaplaz de stele priveai în jos, din cer:
Un duh mai curb ca noaptea deretică ghehena
Şi ancora luminii se cufunda 'n mister.

Incremenise raiul cu paznici la intrare
Corabie - adormită pe cosmicul abis;
Tu stai cu mâna 'ntinsă spre albul rod prin care
Iţi deschidea păcatul dinamic paradis.

Nehotărîtă, clipa căzuse în genunche.
Idea, 'nfricoşată, din arc se desfăcu:
Trecu în alt plan jocul. Şi dincolo de muche
Şerpi, lauri, aur, lume şi viaţă, se pierdu.

Dar, pururi şi 'n pofida arhanghelului mare,
Ea poartă 'n sine mărul cereştilor arvuni,
Şi treaz de prăvălire, tu'l caţi c'o 'mbrăţişare
Ş-astfel, te-alcătui singur, din hârburi de minuni.

CARTEA MUNTELUI SFANT

DE

SANDU TUDOR

III

Floarea de argint a marelui luceafăr, cea din urmă din stele, s'a ofilit în cerul de un verde ciudat. Abea se mai zăresc pâlpâirile ei mici pălite în fântânile coclite ale nemărginitului. După clipele trandafirii se schimbă un danţ de clipe verzui-turcheze. Toate culorile cerului şi mării joacă aceiaş îngăimare muzicală de par'că te-ai uita printr'un inel cu piatra de zamfir cât zarea de mare.

Dimineţele de vară se prelungesc nespus, mai ales pe mare. Cu o nesfârşită lâncezeală noaptea şi-a tras şi cel de pe urmă, cel mai subţire văl, înapoi sub geana de apă, în adăpostul beznelor. Ne apropiem încet dar mereu. Cale de un ceas mai avem de drumuit peste undele, cari cu cât ne apropiem, se aştern, se molcomesc mai mult înaintea noastră. Acum marea e aproape o apă moartă, care gâlgâe numai din pricina mersului nostru. Neîntrerupt şi limpede răsună în noi bătaia măsurată a maşinilor, ritmul de viaţă care poartă trupul de fier ruginit al năvii. Larma din lăuntrul ei ne este însă acum ceva cu totul obişnuit, ceva par'că şi al firii noastre. Nu ne mai supără auzul, dimpotrivă măreşte şi dă adâncime singurătăţii care s'a lăsat. E clipa de tihnă dintre noapte şi zi. Lumina şi-a oprit locului mersul. Pe deasupra capetelor noastre tăcerea, dinaintea marei trâmbiţe de aur a răsăritului, stă în plin. Apele au oprit cu totul cântecele nopţii.

Alături de banca mea de unde nu mă clintisem, bag de seamă pe cineva. E un alt călugăr, bătrân, cu privirea mereu către vedenia vrăjită a muntelui. Sta ghemuit jos pe podeaua curată a punţii, răzimat cu spatele de un sac mare încărcat cu târguială, pe care îl aducea cu el din Tesalonic. Ghiceai fără greutate un fost ţăran rus, ascuns sub haina schivniciei. O seninătate cu totul sufletească îi lumina chipul lui slav, cu uitătura albastră-blândă, cu fuior de barbă colilie zvânturată de boarea pe care o isca fuga lunecată a năvii, într'o rasă largă de pânză vânătă soldăţească, vestitele cizme de iuft. Totul, lăuntricul şi înfăţişearea se îmbinau şi îi dădeau ceva ales de tolstoian transfigurat, ceva nespus de smerit care te cucerea liniştitor. Din cine ştie ce fund de miază-noapte îngheţată al nesfârşitei Rusii venise aci în miază-ziua însorită. Părăsise bojdeauca lui de bârne şi munca ţarinii, să se dea rob Maicii Domnului, aşa cum mulţi atâţia ca el au mai făcut-o.

— Cunoşti pe bătrânul acesta, părinte Elisei.

— Cunosc taică. Bucătar în mânăstirea cea mare a Rusonului. Are mânăstirea ceia o trapeză largă cât marea asta de largă, să ospăteze în ea o armie de călugări. In vre-

muri, de dinaintea războiului, ce puhoiuri de rusime nimereau aci în munte. Se spăriase neamul grecesc cel fălos. Le era frică să piardă întâietatea lor cea politicească pe care o păstrează din vremi. Azi sunt mai sub jumătate, şi numai bătrânii au rămas. Alaiuri, cârduri cu duiumul soseau, pe jos dela capătul pământului, ţărani şi de tot neamul, din fundul Siberiei sau de aiurea de la Marea cea Albă. In fiecare an se stârneau la drum lung, uneori la drum pe viaţa, cu gândul să facă hagealâc la cetatea sfântului Mormânt şi prin alte locuri sfinte. Cutreerau toată ţara Domnului şi până departe prin pustiul arăbesc la muntele Horebului căruia îi mai zic şi Sinaiul unde s'au dat tablele legii. La întoarcere nu uitau să-şi închee, fiecare, canonul de hagiu, cu o închinare pe aci în Sf. Munte, grădina Preacuratei. Aşa nu puţini au rămas pentru totdeauna aci. Dară nu numai Ruşi vin. Sunt mulţi şi de prin alte părţi. Vin din toate laturile lumei celei pravoslavnice, din Egipt, din Siria, din Asia Mică, din Giurgia Caucazului şi câţi încă de pe la noi de prin Carpaţi şi de la Dunăre. Se pusniceşte toată lumea asta care cum apucă, prin toate văgăunele muntelui. Fiindcă vezi dumneata, aci nu ne stânjeneşte lumea păgânilor, nu ne zăticneşte nimic credinţa noastră bătrânească. Numai Muntele Sfânt al Aftonului a mai rămas cuib adevăratei ortodoxii. Singurul loc de cuvioşie unde Sf. Biserică cea adevărată nu e tăgăduită de nimeni. Stăpână adevărată, pravoslavică, numai aci este. Ţara Palestinei, Ierusalimul, locurile Galileii, toate celelalte locuri sfinte, zac năpăstuite de păgânie, de eretici, de negustori, de hoţi, de automobile, de hoteluri şi de hanuri. Ţi-e mai mare sila să-ţi faci închinăciunea sub ochii veneticilor, derâzătorilor, nepăsătorilor sau duşmanilor credinţei.

— Dar, părinte Ielisei, de ce o fi privind aşa ţintă bătrânul pusnic, spre munte fără clintire.

— Vedenia, taică, vedenia.

— Ce vedenie?

— Se roagă la icoana din vedenie a Sf. Munte. Maica noastră prea curată, pururea fecioară, stă acolo mai deasupra de muchia ascuţită, pe văzduhurile neprihănite, într'un cearcăn blând de lumină. Are mâinile desfăcute ca două aripi de har aşa cum poţi să o priveşti zugrăvită în orice icoană care înfăţişează muntele Aftonului.

— Cum, poate cineva cu adevărat să o privească, să o vadă aevea?

— Aevea aşa cum mă vezi. Aci în munte se arătă la tot sufletul care se roagă smerit. Doară să nu râvneşti din semeţia sau înţelepciune lumească. Când te-a ajuns sărăcia duhului, adică afli că în tine însuţi nu ai destulă putere şi înţelepciune să pricepi cele-mai-presus, te rogi Maicei noastre duhovniceşti să-ţi dea vederea şi înţelegerea cea de a doua, din izvorul ei tămăduitor. Cu sărăcia şi smerenia ta îţi faci pricină de bogăţie către faţa Ei cea sfântă, să câştigi milostivire, să ţi se arate şi să te umbrească cu acoperământul Ei cel sfânt.

Sunt mulţi sihaştri cari au văzut-o aci în munte, din pricină că muntele e grădina Ei. Maica noastră din cele dintâiu vremuri a primit poruncă dela Dumnezeu în chip minunat, să vie să propovăduiască în muntele Aftonului către noroadele cele păgâneşti care trăiau pe aci, întru Buna-vestire a Fiului său. În vechime erau aci în munte cinci cetăţi mari păgâneşti. Temelia lor o găseşti şi astăzi prin pădurile muntelui. În pisc era urcat un idol de aur către care sta muntele închinat şi avea sub culme un fel de mânăstire păgânească unde, iarna când muchea de sus e fulgerată mereu, scoborau idolul. Maica Domnului cum călătorea odată pe o corabie spre ostrovul cel întins al Chiprului s'a ridicat furtună mare şi pânzele cele umflate au bătut corabia ca gândul în spre miază noapte. Furtuna apoi a căzut dintr'odată, pânzele s'au muiat şi în faţa călătorilor uimiţi s'a arătat în lumina plină a soarelui, muntele cel minunat al Aftonului,

cu cele cinci cetăţi păgâneşti de marmoră albă şi în pisc, chipul cel idolicesc strălucind de aur. A plâns Maica Domnului, şi a înţeles că este semn dumnezeesc. A cerut corăbierilor să o scoată la ţărm şi a rămas aci să binevestească cuvântul izbăvirii. Iară când a venit vremea de s'a făcut împărţirea lumii între ucenicii Domnului pentru propovăduirea cea mare, a căzut Maicii Domnului după cum a cerut Ea, drept parte apostolicească, iară muntele Aftonului. Din pricina aceasta întreg olatul acesta de pământ cât ţine cuprinderea ţării călugăreşti, are hram, adică este închinat cu totul Sfintei Fecioare.

Părintele Ielisei amuţi din nou cu uitătura ţintită către munte. Se făcu iară pace adâncă între noi. Tăcerea acum par'că e vie, e o ascultare liniştită către piscuri, acolo unde închipuirea mă face să aflu pe Maica cea sfântă care veghiază. Pe zarea din faţă, muntele urcă mereu şi creşte din luciul apelor, văzând cu ochii, în acel cer verde uimitor. Răsuflu par'că mai bine, mai slobod, mai larg decât până acuma. Îmi dau seama din nou, în chip deosebit, de odihnitorul simţământ care m'a cuprins. Plină de taină, măreaţa vedenie a muntelui e acum o uşurare pe care o simţi trupeşte, o deslegare aevea de toate legăturile lumii, o adevărată pricină de uitare, de bunătate adâncă. Creasta uriaşă de cremene se lămureşte în curăţie deplină, desrobită cu totul din pântecele întunerecului şi din toată şovăiala mărilor care stau aşternute aşa de mătăsos înainte. Se lămureşte într'o transfigurare de slavă. Cea din urmă pată de nour s'a topit. Văzduhul e un zâmbet, un zâmbet cristalin al visului. Privesc şi eu ţintă ca şi tovarăşul meu. Acum, muntele e care se mişcă. Biruitor pe întinderea mărilor binevesteşte parcă frumuseţea şi bucuria lăuntrică pe care o închide, vine spre noi luminos. Marama străvezie a depărtărilor stă limpezită până la strălucire, schimbându-se într'un nimb uriaş. Fără voie îmi spun: „Muntele acesta trăeşte, e viu". Şi în această clipă Atosul îmi năluceşte ca o sfântă vedenie, ce-mi stă în faţă aevea, ca un înţeles cum nu mi-a stat vreo-dată o vedenie. Mă cutremur înfiorat. Gânduri suprafireşti cuprind uneori pe cel din urmă din muritori. Iţi pare că ţi s'a desmărginit cugetarea. Ramurile gândului tău se înflăcărează şi înfloresc ca ramurile unui rug de foc. Pâlpâi în tine însuţi cu înţelesuri de lumină. Simţi câteva clipe strălucind florile duhului care te fac să bănueşti într'o fulgerare că eşti pe pragul minunat de unde ţi-se va descoperi dumnezeescul tâlc al lucrurilor. Am simţământul că am prins în mine un adevăr, marele adevăr al vedeniei. Acest adevăr viu, a purtat prin pustiuri pe toţi înainte-văzătorii şi sfinţii, pe care l'au păstrat vedenie vie în inimă toţi apostolii şi ucenicii şi l'au mărturisit dealungul lumii. Dar mai ales El, cel mai mare din toţi trimişii, Sfântul, nu ne-a adus şi nu a purtat în inima Sa de foc, cea mai dumnezeiască şi mai biruitoare vedenie care s'a văzut pe pământul acesta? Acesta e marele dar al Său. Uriaşa vednnie a unei lumi noui, în care nu va mai păcătui nimeni, în care dragostea va străluci desăvârşit, în care umbra morţii se va nimici. O! îndrăzneala de foc a vedeniei lui, Sfânt Ierusalim Ceresc!

Azi însă, fiii pământului, noi nu mai credem în puterea vedeniei. Totuş ea a răsturnat istoria lumii, în vedenie stă adevărul cel viu, Dumnezeu. Ne-am închis, ne-am lipit viaţa noastră de cea ce ne pare realitate, temeinic, de am pierdut orice simţ al realităţii. Îndrăzneala noastră de a nu băga în seamă decât cea ce ne pare de bun simţ, hotărârea noastră de a nu ne întemeia decât pe cea ce ne-am obişnuit să credem temeinic, îndârjirea noastră de-a nu ne lega decât de lumea simţurilor, fireşte năruește în noi năzuinţa adevărului viu. Tot ce cuprindem în minte ne străduim să-l potrivim să fie aşa de asemănător cu lumea din afară încât orice sămânţă de viaţă e ucisă, aşa cum ucide fotografia sufletul de pe chipul omului.

Acum priveliştea uscatului se lărgeşte. Vedenia muntelui prinde carne, trup de adevărată stană. În fund restul ţării acesteia călugăreşti se desfăşoară pe de-antregul, în

lung, prin alburiul răsăritului. Departe se bănueşte pământul anticei şi cuprinzătoarei peninsule Calcidice care îşi întinde în apele Arhipelagului, spre miază-zi, cele trei limbi de pământ subţire. Peninsula Muntelui Sfânt, e cea mai din soare-răsare între golful Singitic şi golful Strimonian.

Din nelămurirea ceţoasă, dela dunga mării un întreg şirag muntos, albastru turchez, pornit cu spinarea din istmul care leagă de pământul calcidic, răzbate şi umple zvelta peninsulă în toată lungimea ei, ca să se sfârşească în mare într'un uriaş stalacmit de marmură albă suit în bolta minunată a cerului aşa de liniştit, limpede şi verde.

Limba de pământ strâmtă şi lungă de peste vre-o cinci zeci kilometri, foarte crestate pe ţărmuri şi mult prăpăstioasă în lăuntru, întrupează cum am spus în capăt muntele propriu zis. Şase mii de picioare, sau într'altfel tălmăcit, aproape două mii de metrii de înălţime, ţâşnind dintr'odată din ape, iară o sută de kilometri roata lărgimii la temelia care se iveşte din mare Atosul, cum e numit încă din vremurile eroice, în cântecele Iliadei. Ai spune nu ştiu ce împietrită inimă, care iese feciorelnic din fără fundurile mării, ori, cum o asemueşte străvechiu Strabonius în Geografia lui, o ţâţă uriaşe de zână ascunsă sub undele egeice.

Măreţia legendară a priveliştei îţi aduce fel de fel de gânduri şi întrebări, mereu, chinuitor. Iată a rămas aci în acest bătrân continent al rassei albe o ciudată ţară neatinsă de profanările omului civilizat. Hărăzită veşnic spre închinare dumnezeiască, această inimă neprihănită de piatră, — athous în limba elină înseamnă nevinovat — muntele sfânt nu şi-a tăgăduit niciodată numele. Mereu s'a ridicat în noaptea mormântală, de hipogeu a vremurilor, în care întreg pământul se învârteşte, mereu s'a ridicat ca un semn uimitor şi unic al cerului. Fără voe îmi amintesc aci stihurile arhaice ale unui pusnic român. Le-am aflat mai târziu în munte scrise cu slove vechi chirilice la chilia Sfântului şi Botezătorului Ioan. Le aştern aci ca o nimerită pecetie a unui simţământ obştesc şi veşnic:

Munte Afton Munte Sfânt
al doilea ceriu pre pământ!
Pentru cele minunate
frumuseţi ne arătate
a-şi alcătui cântare
dar nu cred să fie 'nstare
vre-o minte omenească
sau vre-o limbă să grăiască.
Moare în buzele mele
fără destulă putere.

Iară poemul smeritului călugăr român deapănă în stihuri mai departe toată marea povestire atonită. Din uitarea celor mai depărtate veacuri, acolo în piscul cel mai înalt al muntelui, cei vechi statorniciseră să fie streajă cu semne de foc, care să privegheze nopţile şi să poarte veste peste mări şi ţări cât era lumea elină de mare. Fiindcă Atosul când cerul e cu totul fără nouri şi limpezit, se vede departe de tot, jur-împrejur până în Asia Mică, pe vârful muntelui frigian Ida, munte care se ridică în vechea Troadă deasupra câmpiilor unde altădată albeau zidurile nefericitei cetăţi a Ilionului. Din pricina aceasta cei antici socoteau muntele Atonului drept cel mai ridicat pisc al lumii. Sufletul păgânităţii ne-a lăsat o legendă în care se închide simţământul măreţiei pe care totdeauna l-a iscat acest munte.

Trăia odinioară, în ţara Tracilor, vestiţii călăreţi, cel din urmă şi mai uriaş titan. Într'o dimineaţă luminoasă, plin de mânie sălbatecă, răzvrătit din nou împotriva zeilor nelegiuiţi, s'a ridicat înviforat căpcăunul peste peşteri şi deasupra frunţilor verzi ale pă-

durilor, şi înţepenit cu picioarele între crestele stâncoase ale munţilor Traciei, a rupt dintr'o zmucitură nemăsuratul cremene alb al Atonului. L'a potrivit într'o palmă şi l-a repezit prin senin împotriva piscului din Olimp unde în albul norilor bănuia pe nemuritori stând la ospăţul lor. Dară bolovanul de marmoră, fiind prea greu, a sfârâit prin văzduh în sbor scurt, numai jumătate de cale şi a picat năpraznic în apă aci la miazănoaptea mării Egeice în capătul lungei peninsule, spre spaima şi uimirea noastră a muritorilor. O teamă superstiţioasă a stârnit totdeauna acest munte, prin aşezarea lui, prin mulţimea furtunilor care se isbesc de piatra lui, prin primejdiile pentru corăbii ale stâncilor lui, dar, mai ales, prin fulgerile ce lovesc aşa de des, uneori din plin senin, în piscul lui.

Elenii socoteau această piatră, această mânie a titanului prăbuşită în apă, drept protivnică Olimpului şi din pricina aceasta căzută sub blestemul lui Zeus, domnul fulgerelor, care de câte ori zbura peste ea o trăznea din senin.

Un uruit prelung zgudue tot vasul. Ceva şi-a dat sufletul în pântecul vaporului în oftări prelungi. Din urechile rotunde ale prorii se rostogolesc lanţuri, pe oglinda mării, cad greu ancorele. Zgomotul a mărit tăcerea, ca o pecetie care încremeneşte deplin. Totul spânzură într'un răgaz de linişte cuprinzătoare. Numai, ţiuitul întins, şi zvonul nelămurit pe care ţi-l lasă în minte şi în urechi ritmul mecanic îndelung şi care dintr'o dată s'a întrerupt scurt.

Trupul vaporului a amuţit locului peste apele cu legănări line. Şi'n răgazul acestei clipite spânzurată peste ape, mi s'a părut că aud de sus toată pacea Muntelui care a năpădit peste noi, ca un talaz nevăzut.

— Uite, părinte, simt că acum m'a atins nemăsurata împărăţie de tihnă a singurătăţilor.

Vorbeam părintelui Ielisei, care sta în picioare lângă mine, drept ca o lumânare, aţintind mut priveliştea muntelui peste care se revărsa crescând lumina zilei.

Neclintirea şi muţenia lui ca şi a celuilalt călugăr mă fac să privesc şi să tac şi eu din nou. M'am ridicat de pe bancă fără voe şi-am rămas în picioare tot atât de nemişcat ca şi tovarăşii mei călugări.

Trupul ţi se îndrepta fără să ştie în faţa arătărilor înalte. Te îndrepţi uimit şi încerci naiv veşnicul simţământ al măreţiei. Descoperirea acestui simţământ e în acelaş timp o adevărată descoperire de tine însuţi, o împrospătare de viaţă. Bucurie copilărească e regăsirea unei astfel de clipe, cea ce mă face să mai înţeleg viu încă un adevăr. În faţa minunilor firii sau ale duhului, călugării ca şi copii şi femeile tac şi ştiu mai desăvârşit decât noi să asculte. Sunt mai aproape de marea taină a vieţii, sunt mai vii decât noi deacea văd, înţeleg şi iubesc mai mult decât noi.

Zarva şi propria larmă care se învârteşte în ţeasta unui „civilizat" îl face să numai poată lua aminte nimic. Pentru el numai exista astfel nimic tainic. Ei însă cei ce au părăsit această lume, fără zădarnice întrebări, fără răzvrătitul de trufie ale cugetării, îşi umplu ochii de frumuseţile tainice ale pământului şi cerului. Ştiu să primească şi să simtă viu înrâuririle lucrurilor şi ale duhurilor, lasă sfânta viaţă universală să răsbată în propria lor viaţă. Aceasta însemna să „ai urechi de auzit".

Vaporul ne oprise la o destul de mare depărtare de liman. Pricina e fundul mic al apelor. Fluerul vaporului tae de trei ori, ca nişte paloaşe, văzduhul răsunător, chemând barca călugărilor din port. Răsunetul a îmulţit chemarea şi urcă din mal pe înălţime ca să cadă iar peste noi.

Pacea scurtă dintre huruitul de fiare greoae scăpate cu ancorele spre funduri şi fluerul de chemare îmi aduc în minte un alaiu întreg de gânduri înfrăţite asupra înţelesurilor tăcerei şi sgomotului. Aşa precum adâncimea albastră a văzduhurilor nu o poţi

prinde decât prin deschizătura strâmtă a unei fereşti sau printre două stânci, aşa şi puterea tăcerii nu o poţi simţi decât între două zgomote izbitoare.

În liniştea moale, un plescăit de lopeţi îndruma către noi o lotcă roşie, zveltă, plină cu lăzi şi călători. Plescăitul în apă măreşte tăcerea aşteptării. Lotca s'a alăturat lângă pântecul vasului nostru. Dănţue locului, între unde, prinsă la scara vaporului cu o cange şi o funie groasă. Se împlinesc în grabă formele şi schimbul celor ce vin şi a celor ce pleacă prin împânzirea nervoasă a fiorilor. Unii urcă alţii scoboră scara pisicii. Bagajele sunt azvârlite de sus, noi trecem dupe ele.

Părintele Ielisei îşi face o cruce, se aşează lângă mine pe scândura lotcei şi îmi şopteşte lângă ureche cu bunătatea lui cuceritoare, arătând cu degetul lui scurt, sus, spre munte:

— Vezi, Sfânta Agură ca o carte vie stă; dar nu se descuie ochilor de lut. Nu se face ţintă ca să ochiască plăcerile de rând. Nu te supăra; zic numai aşa.

Toată lumea e la locul ei. Din nou cântecul monoton de lopeţi. Ne trec la maluri, în zvâcnirea regulată a braţelor vânjoase, numa doi inşi, două făpturi înalte, uscate, bătute de vânt şi de soare, ca de aramă sunătoare. Lotca mare, încărcată greu, lunecă blând pe nesimţite şi te miri cum. Călugărul Ielisei se pleacă din nou.

— Dacă vrei să fii un adevărat cetitor de tâlcuri să nu socoteşti nimic numai aşa cum se arată, numa aşa cum pricepi cu înţelesul cel dintâiu, lumesc. Mai e acolo şi-un înţeles duhovnicesc. Pe acela să nu-l pierzi dumneata ca să-ţi fie de folos sufletului şi să poţi folosi şi altora.

Un vânt proaspăt şi căldicel, ca o mână mângăioasă, trece peste feţele noastre istovite de călători mângăeri străvezii, înviorătoare.

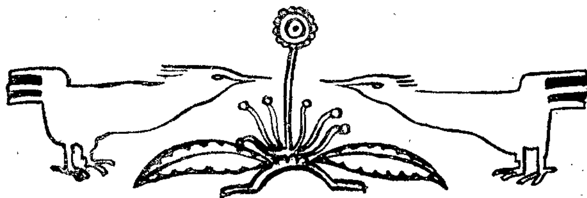
Acum ne acopere cu totul umbra nemăsurată.

Am intrat într'un mic adăpost, adâncitura ţărmului de stânci. Muntele nu are nicăeri limanuri prielnice pentru corăbii şi vapoare; mai ales pe partea aceasta a coastelor care sunt cele mai prăpăstioase. Dafinul unde am ajuns noi, hotărât drept port, strânge sub munte câteva clădiri întâmplătoare, peste care se urca o turlă verde şi-o cruce în vârf cu lumina dimineţei însuliţată în ea orbitor.

Scoborâm pe un aspru dig de piatră. Ca pe sub o poartă medievală trecem printr'o polatră de scânduri vechi, prin ochii vătafilor îmbrăcaţi în strae de o curăţenie proaspătă, izbitoare. Bărbi albe costum alb albanez, brâe înalte albe cu pistoale, iară pe tichia neagră din creştetul capului, herbul bizantin, pajura cu două capete. Lângă ei câte-va chipuri de călugări care ne privesc binevoitor, un fel de bun venit mut, al ochilor.

Încă o revelaţie răsturnătoare, de la cel dintâiu pas. Iacă încă o dovadă că cea ce ţinem, de obşte şi din obiceiu, drept neîndoios, cea ce cu toţii ştim drept un adevăr de netăgăduit, poate fi o minciună desăvârşită. Astfel, fiindcă cunoaştem trecutul numai dintre scoarţele cronicilor uscate sau din ticluirile cărturarilor, nici nu bănuiam măcar că Împărăţia Răsăritului nu a pierit acum cinci veacuri aşa cum se spune.

Pajura cu două capete, stema de oţel oxidat, bizantină, pe care o poartă străjerii, e prima dovadă. O împărăţie întreagă s'a ghemuit aci, s'a strâns într'un munte sub omoferul Maicei Preciste, cum se strânge planta în semânţă, să'şi aştepte soroc mai prielnic.

B O C E T

DE

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

LUI MIHAI RALEA

Fete cu ochi dude negre am lăsat
In ţări de popas, pe ţărmi de ardoare,
Fete cu piept încordat de ghitare
Gata să-mi cînte, când am plecat.

Fete cu păr sfredelit în inele,
Fluiere sparte, astfel ca vîntul
Scurt să ofteze, noaptea prin ele,
Cînd grabnic trecând, ca prin sfori cu zorele,
Grabnic s'ajungă, mistic, pământul,
Moare'n genunchi, ca în gît de lăute.

Fete pe care nervii mi-au fost
Vînt prin nuele, nuelile naiuri
Răstălmăcindu-şi veşnicul rost
In bucuria fără de graiuri.

Fete văpăi, ce din mijloc îţi sapă
Groapă de-odihnă, puţ fără apă,
Ca după-aceia, cu suflet de sticlă
Tulbure 'n care toamna s'adapă,
Gol şi pustiu să rămîi ca o sihlă.

Fete ce'nsomn nedormit te desbracă
De membre, de trup, ca de foi un trifoi,
Ca să le baţi la fereastră apoi,
Cu'n deget chiciur de promoroacă,
Şi să le cauţi în chip de strigoi.

— Fete cu trup de-osîndă-am lăsat
In ţări de popas, pe ţărmi de uitare,
Fete cu piept încordat, de ghitare
Gata să-mi cînte, — când moartea m'a luat.

ÎN SFÂRȘIT DUMNEZEU RASPUNDE OMULUI

Dar ia să te întreb și eu
Ce-ai fi tu oare fără Dumnezeu,
Ce-ar fi toate'ncăperile din tine
Fără de'n ele convorbirile cu mine?

Ai vrea să mă scrutezi cu mintea
Și uiți că-i măduvă din osemintea
Stelelor din mîna mea scăpate
Pe fața luminilor rotunde și pătrate.

Vrei să mă'nalți, cînd tu îmi ești căderea,
Și să mă chemi, cînd sînt chemarea chiar,
Să fugi de mine, cînd eu sînt șederea
A tot ce'n tine-i mai puțin fugar.

Acoperi cu morminte de cirezi
Altarul jertfei, doar de m-oi vedea
Crăpîndu-mi cerul: cum vrei tu să vezi
Lumina, cînd te afli chiar în ea?

Te urci pe piscul tău! Ca să mă sperii,
— Ori fiindcă doar ești singur, scoți un răcnet!
Au, cine-a pus pe frunți de munte perii
Și'mbracă gîtul calului cu trăznet?

Din mare faci un fel de patrahir
Pe pieptul infinitului, și crezi
Că l-ai cuprins cu mîna... vezi
Că marea-i doar paharul meu cu mir!

Ai presărat întinderea cu poște
Pe care să-ți asude telegarii:
De ce nu'nhami și aștrii la o oiște
Să-i tragă pe pămînt toți călifarii?...

Și nu încerci cu biciu'n ei să scaperi
Aceleași vii soboruri de scîntei
Cu care rea-credința ta ți-o aperi
De gerul nopței Sfîntului Andrei?...

Mă judeci, cînd sînt însăși judecata,
Și mă dezbați, cînd sînt nedezbătutul:
Pe soare umbra ta e numai pata.
In veșnicia mea ai pus minutul.

Cu el alergi, dai buzna, şi te-abaţi
La crîşma mea de două ori pe an...

O, calea mea este cu mult mai dreaptă
Ca toată rătăcirea ta deşteaptă,
Enigma mea este ceva mai clară
Ca toată tâlmăcirea ta'ntr'o doară.

— Şi'ntr'una mă întrebi: au cine sînt?
Au cine eşti, să mă întrebi?... pâmînt
Ţi-am dat, ca să-l sălăslueşti
Şi nu cu el în mine să stropeşti.

Deci, omule, fii bun, dă-mi pace,
C'a doua oară nu te voi mai face.
(De te-am făcut, a fost să ştii ce greu
Este să aibi un pic de Dumnezeu).

V E R G I L I U S

DE

I. M. MARINESCU

In toamna aceasta se va sărbători în Italia, cu un fast grandios, comemorarea poetului Vergilius. S'au scurs 2000 de ani dela naşterea acestui scriitor care, modest, fără sgomot şi reclamă, a ridicat cu tenacitatea liniştită a geniului, cel mai măreţ monument care proslăveşte mărirea unei ţări. În vremea când republica romană era sguduită de ultimile războaie civile, în clipele acelea când monarhia avea să ia locul acestei republici şi în persoana lui August avea să întrupeze apogeul gloriei statului roman, în timpurile acelea, într'un poet sfios şi aproape necunoscut mai înainte, s'au întrupat, ca prin vraje, toate aspiraţiile de mândrie şi orgoliu îndreptăţit al Italiei. Alături de făuritorul măririi, Roma a avut şi pe cel mai ilustru cântăreţ al acelei măriri. Alături de August, ea a avut pe Vergilius. Mai mult decât atât, cântând sentimentul naţional al Romanilor, Vergilius a celebrat şi frumuseţile naturii din Italia, precum şi sufletul duios şi uman al ţăranilor din Laţium. Alături de cruzimea războaielor, el a cântat mila şi iubirea de oameni şi chiar de animale. Nimeni nu s'a identificat mai mult cu natura, pe care a descris-o, ca el. Poet al Italiei, dar şi al omenirei întregi, poet al mândriei naţionale, dar şi al duioşiei umane, va fi proslăvit cu drept de Italia întreagă care se simte parcă renăscând sub suflul înviorător şi plin de avânt al celui mai măreţ poet al ei.

La 15 Octombrie, anul 70 înainte de Hristos, în localitatea Andes de lângă Mantua s'a născut copilul căruia nici împrejurările, nici familia nu puteau să-i prezică viitorul strălucit de mai târziu.

În casa unui mic fermier, umilă şi învechită de vremuri, într'un peisaj rustic, mărginit pe de o parte de pietre golaşe, iar pe de alta de mlaştinile pline de papură ale râului Mincio, şi-a trăit frumoşii ani ai copilăriei acel care avea să fie cel mai mare poet al Romei şi sărbătoritul de azi al întregei lumi. De o fire delicată, timid şi veşnic dus pe gânduri, micul Vergilius a vieţuit în mijlocul naturii, a simţit-o adânc şi ea s'a reflectat mereu în sufletu-i blând şi duios. Copilul acesta precoce şi sensibil privind „coperişurile colibelor fumegânde sub fumul albăstriu", iar în urechea lui suna ca o armonie fermecătoare behăitul turmelor care se întorceau dela păşune şi cântecile muncitorilor osteniţi, dar veseli. Ce încântat trebuie să fi ascultat trilurile din fluer ale ciobanilor şi poveştile cu zei câmpeneşti şi cu nimfe sălbatice în serile de iarnă, când, în

torsul fusului şi subt lumina pâlpâitoare a lămpei, fetele se desfătau cu lucrul până aproape de zorii zilei!

Sub atenta supraveghere a părinţilor săi şi mai ales a mamei, a acelei Magia Polla, care în evul mediu va deveni o personalitate supra umană, Vergilius îşi va forma cu uşurinţă caracterul său de mai târziu. Dacă e adevărat că mamele au influenţat mai totdeauna asupra marilor scriitori şi dacă dăm crezământ legendei care făcea din Magia Polla fiica unui proprietar bogat şi o înzestra cu o cultură aleasă, Vergilius a avut un mare noroc în această privinţă. La Cremona, oraş bogat şi strălucit prin cultura lui, Vergilius a căpătat primele noţiuni de învăţătură. Gramatică, ştiinţe pozitive, filosofie şi mai ales retorică. Acestea erau părţile alcătuitoare ale unei culturi temeinice pe atunci. Dela Cremona, Vergilius a trecut la Milan şi apoi la Roma. Retorul Epidius şi filosoful epicureic Siron l'au avut printre elevii lor. Mai ales acesta din urmă s'a bucurat toată viaţa-i de prietenia şi iubirea poetului.

Vergilius însă nu s'a găsit niciodată bine în capitala lumii romane, deşi o lăuda foarte mult. „Oraşul căruia i se zice Roma, l'am socotit în naivitatea mea, asemănător cu Mantua noastră către care adesea, noi păstorii, o Meliboeus, mânăm meluşeii cei fragezi. Dar această Romă îşi înalţă fruntea printre celelalte oraşe, precum chiparoşii îşi ridică vârfurile printre târâtoarele mlădiţe". Din Roma cea sgomotoasă şi care-l înfricoşa aproape prin măreţia ei, Vergilius a plecat înapoi în satul său, după terminarea studiilor.

Aci, în linişte desăvârşită, şi pătruns de farmecul firii înconjurătoare, Vergilius va cânta iubirile şi suferinţele păstorilor. E drept că nu-i prea original în aceste Bucolice şi e adevărat că e mai prejos decât Theocrit, modelul său grec. Dar nu-i mai puţin adevărat iarăşi că, în ceiace priveşte sentimentul naturii, nimeni nu l'a descris mai bine ca Vergilius. Această calitate i'a apreciat-o în primul rând Assinius Pollio, prietenul lui August şi al lui Antonius, literatul şi criticul cel mai distins de pe atunci. După îndemnul lui Pollio, Vergilius a dat la lumină aceste Bucolice, în care l'a cântat pe acesta, pe August şi pe alţi fruntaşi din Roma, cari l'au ajutat în restriştea de mai târziu.

După bătălia dela Philippi, Vergilius a fost deposedat de mica sa moşioară. A recăpătat-o, dar i s'a confiscat din nou, pentru totdeauna. Poetul a plecat, plângând amar locurile pe care le iubise atât de mult. „Căsuţa cea acoperită cu stuf, ulmii depe care cântau porumbeii sălbateci, caprele care păşteau pe stânci, gardul cel viu dela umbra căruia asculta cu atâta plăcere zumzetul albinelor, nu avea să le mai vază niciodată".

Graţie Bucolicelor, care au plăcut din ce în ce mai mult şi mai ales graţie lui Mecena, în cercul căruia intrase şi care îl făcuse cunoscut şi lui August, Vergilius a redobândit o altă moşioară lângă Neapole. În clima dulce de acolo care priia atât de mult sănătăţii lui şubrede, Vergilius a scris opera cea mai scumpă lui: Georgicele. Indemnat de Mecena, care voia să realizeze planurile lui August de reînălţare a agriculturei în Italia, Vergilius va celebra în acest poem toată măreţia muncii câmpeneşti. „Voi începe să cânt, o Mecena, ceiace face să rodească sămănăturile, sub ce constelaţie trebuie să întorci pământul şi când se cade viţii să o împleteşti pe ulm. Voi cânta apoi, cum trebuesc îngrijiţi boii, cum trebue crescută turma şi câte trebuesc făcute pentru albinele cele cruţătoare". Timp de şapte ani a lucrat Vergilius la acest poem. Scriitori greci, romani şi carthaginezi, experienţa poetului, mai presus de toate, au fost isvoarele care au îmbogăţit acest sublim poem. Tablourile paşnice şi sănătoase ale traiului câmpenesc, contopirea omului cu natura în mijlocul căreia trăeşte, sunt descrise în mod magistral. „Ce fericiţi ar fi agricultorii, dacă ar şti să se bucure de bunurile lor!" Frumuseţea Italiei, bogăţia câmpiilor ei sunt cântate cu entuziasm. „Nici pământul cel prea bogat în păduri al Mezilor, nici frumosul Gange şi Hesmos-ul care rostogoleşte în undele-i tur-

buri aur, nici Bactriana, nici India şi nici Arabia cea cu nisipul bogat în tămâie nu merită laudele cuvenite Italiei. Ele sunt pline de roadele cele grele şi de licoarea lui Bachus. Pe ele cresc măslinii şi turmele cele rodnice".

După ce a cântat, ca nimeni altul, viaţa poetizată a păstorilor, după ce a lăudat în termeni ditirambici fericirea liniştită a ţăranilor Italiei, Vergilius va celebra şi gloria-i istorică. Eneida va fi cea mai frumoasă epopee naţională din cele scrise înainte şi după el. Precum în războaiele punice, asprii şi modeştii ţărani romani, învingând pe Anibal, făcuseră din Italia cea mai glorioasă ţară din lume, tot aşa fiul unui ţăran dela Andes va cânta în chip neîntrecut originile şi vechile începuturi ale Romei. Orice Roman putea să citească cu mândrie Venirea lui Eneas în Italia, războaiele lui cu Turnus şi întemeierea vechei Alba, strămoaşa Romei. Câtă mândrie naţională şi câtă nobleţe sufletească nu se desfăşură din această epopee! „Tu adu-ţi aminte, Romane, că eşti menit a conduce popoarele! Arta ta de căpetenie va fi impunerea păcii, cruţarea celor supuşi şi războirea cu cei trufaşi".

Cu ce orgoliu trebuie să fi ascultat August versurile acestea care sunau ca nişte profeţii din gura poetului: „Se va naşte din obârşia troiană frumosul Cezar care va întinde graniţele imperiului până la ocean şi faima lui până la astre".

În adevăr, gloria Romei este hotărâtă de mult în cartea destinelor. Jupiter îi făgăduise „domnie nemărginită" şi se ţinuse de cuvânt. Enea, eroul pios şi uman va fi maestrul care va schiţa acel cadru, înlăuntrul căruia se vor mişca toţi făuritorii gloriei romane: bunul tată Anchise, respectuosul Iulus, pasionata Dido, sălbatecul Turnus, copilul-minune Marcellus şi în urmă Caezar şi August. „Faceţi loc, scriitori romani, faceţi loc şi voi Grecilor: ceva mai măreţ decât Iliada ia fiinţă acum". Vestind astfel apariţia Eneidei, poetul Propertius nu exagera deloc. Ca un coronament al Bucolicelor şi Georgicelor, prin Eneida, Vergilius completase acel măreţ colier cu care împodobise pentru totdeauna statuia cea măreaţă a Italiei.

La vârsta de 51 de ani, modestul aed care cântase lucruri aşa de minunate, se stinse la Brundisium, la anul 19 înainte de Cristos. Se întorsese bolnav dintr'o călătorie în Grecia, unde voise să vadă locurile pe care le descrisese în epopeea lui. A murit regretat de toată lumea cultă a Romei. Scriitorii din cercul lui Mecena, în frunte cu poeţii Varius şi Horaţiu l'au regretat amar, iar publicul din capitală nu mai avea să vază pe acel tânăr înalt şi brun care păşea timid şi stângaciu pe străzi şi se ascundea prin ganguri, oridecâteori privirile pline de admiraţie se îndreptau asupra lui.

Într'un mormânt mic, pe drumul Neapolului, fusese închisă cenuşa ilustrului poet al Romei. La acest mormânt veneau să se închine patrioţii şi scriitorii romani şi înaintea locului acesta se vor închina în curând şi toţi acei, cari după 2000 de ani, îi vor proslăvi din nou memoria. Acolo, pe lângă fiii Italiei, a cărei glorie şi simţ naţional le-a cântat aşa de fermecător, se cade să-şi aducă prinosul lor de admiraţie şi toţi acei cari gustă din natură frumosul ei simplu, iar din sufletul omenesc eterna-i duioşie.

CAND VOR ZBURDA PRIN PAJIŞTI...

DE

ZAHARIA STANCU

Când vor zburda prin pajişti cârlanii goi şi iezii
La caprele roşcate vor suge îngenunchi,
Sau poate când ţăranii strâng poamele livezii
Şi le adună'n coşuri mânunchi lângă mânunchi,

Ori într'un miez de vară când se doboară grâul,
Când sus la munte ursul stă smirnă'n smeuriş,
Când bivolul nu cearcă să năpustească râul
Şi vulpea se strecoară prin ierburi pe furiş,

Când vrei de o fântână ca vântul să te-apropii
Şi 'ntind căerii'n câmpuri peste mirişte nada,
Când vânătorul tună în prepeliţi şi dropii
Sau bate, după iepuri, cu cismele zăpada,

Tu, în cetatea albă, de vei primi o veste
Să nu-ţi mâhneşti obrazul, nici semn să-ţi pui la prag:
Voi luneca din viaţă cu îngeru'n poveste
Având mereu pe buze tot numele cel drag...

ACUM CÂND UMBLU SINGUR...

Acum când umblu singur, pe unde-alt'dată doi,
Aş vrea să-mi fii pădurea cu frunze vii şi noi
Pe unde aleargă ciute şi-şi au sălaş vultanii,
De unde rupe râul, spre şesuri, bolovanii, —
Răzorul cu petunii şi busuiocul sfânt
Pe care-l creşte ploaia şi snaga din pământ,
Şuvoiul dimineţii ce'n iureş de lumină
Deşteaptă stupii harnici şi zumzetu'n grădină,
Plopul ce'n frământare cu sufletul se'ntrece,
Izvorul care-mi cântă în mâini, cu şopot rece,
Ori plumbul ce topit în amfore cereşti
Mi-ar arde trupu'n care drăceşte clocoteşti...

LUCEAFĂRUL ROȘU...

(DUPĂ SERGHEI ESENIN)

Câmpul cules, codrul pustiu,
Stuhul alungă stol cenușiu.
Munții sunt fier, balta aramă,
Soarele'n ceață e scamă.

Drumul se'ngroapă, râmă, sub frunză.
Urmele dragi au să se-ascunză,
Fulgeră'n inimă și cade sub stâncă
Cerul mărunt în apa adâncă.

O, și eu singur aseară-am văzut:
Luceafărul roșu coborà tăcut
Și ca un mânz sălbatic se 'nhămà
La sania mea, la sania ta...

E M A U S

MISTER PASCAL ÎN CINCI STĂRI

DE

PAUL STERIAN

LA EMAUS. — *Interior care ţine să respecte adevărul istoric, deşi pe peretele din dreapta stă scris pe două tăbliţe: «english spoken» şi «on parle français». O masă triunghiulară şi două bănci formând unghi, în colţul din stânga. Tot în stânga, în peretele din fund, o fereastră lasă să treacă lumina. În fund, spre dreapta, intrarea în han. O uşă deschisă în peretele din dreapta, dă spre bucătărie. Se înserează. În odaie nu e nimeni încă.*

I

PASTORUL AMERICAN ŞI DOMINICANUL *se ivesc încadraţi în fereastră, ca şi cum s'ar despărţi de Strein; apoi, mergând mai departe, se opresc iarăşi, deastădată în dreptul uşii de intrare care e larg deschisă.*

DOMINICANUL *(pregătindu-se să dea mâna cu Streinul, insistând totuş).* Rămâi cu noi căci este seară şi s'a lăsat ziua.

PASTORUL. Bine zice sfinţia sa, rămâi cu noi, să te odihneşti peste noapte.

STREINUL *(după port şi după înfăţişare, pare a fi un arab de neam).* Ţineţi atât de mult să rămân cu voi? *(intră în odae, spre a rămâne cu ei).*

PASTORUL. Observ, dacă văd bine prin întuneric, o masă 'n colţ. Acolo cred că putem să ne aşezăm şi să vorbim nesupăraţi de nimeni. Şi chiar să luăm cina în toată liniştea.

DOMINICANUL. Ai dreptate, domnule pastor. *(Se îndreaptă împreună cu Streinul spre masa din colţul odăii).*

PASTORUL. Între timp eu mă voiu ocupa de cină. Văd o uşe 'n dreapta. Bănuiesc că e bucătăria. Voiu comanda un prânz straşnic, după foamea noastră! Lăsaţi deci pe mine! Nu trebuie să aveţi nici o grijă!

DOMINICANUL *(cu îngăduială),* Fără îndoială; fără îndoială!

PASTORUL *(intră în bucătărie).*

DOMINICANUL *(către Strein)*: Vă rog să nu vă supăraţi, Domnule, însă, înnainte de cină, obicinuiesc, potrivit regulilor cinului meu, să-mi fac rugăciunea.

STREINUL *(liniştit)* Nu e nici o supărare!

DOMINICANUL *(se'ntoarce cu spatele spre Strein, începând să murmure o rugăciune).*

STREINUL *(îl priveşte cu foarte multă linişte şi cu foarte multă îngăduială).*

PASTORUL *(ieşind din bucătărie, către hangiu):* Va să zică suntem înţeleşi?

HANGIUL. Nu aveţi nici o grijă, excelenţă! Serviciul nostru este recunoscut în toată lumea. Vă aflaţi aci în hanul cel mai vechiu nu numai din localitate şi din întreg ţinutul, dar, pe Dumnezeul meu de creştin pravoslavnic, în cel mai vechiu şi mai vestit han din lumea întreagă, dacă nu şi din univers!

PASTORUL *(mirat).* Cum asta?

HANGIUL *(cu un aer important şi misterios).* Sunteţi aci, domnule, în vestitul han din Emaus, unde s'a întâmplat minunata arătare a Domnului nostru Iisus Hristos. Aci a cinat El, după înviere împreună cu doi dintre învăţăceii săi, dintre cari unul de pe nume Cleopa!

PASTORUL *(interesat, curmând vorba hangiului).* Cunosc povestea foarte bine. Ne îndreptam chiar spre Emaus pentru a vizita acest han, dar nu ştiam că din întâmplare am dat chiar peste locul unde s'a întâmplat minunea, potrivit legendii!

HANGIUL. „Locul" e puţin zis, Domnule. Este însuş hanul cu pietrele şi cu zidurile lui veritabile. Priviţi vă rog, aceste ziduri nu au bătrâneţea a două mii de ani aproape?

PASTORUL *(mişcat).* Dacă e adevărat ce zici, atunci mare este clipa ce o trăiesc acum! *(scoate un carnet şi notează cu febrilitate),* (către ceilalţi): Domnilor, iată o zi mare pentru noi! Ne aflăm în însuş hanul din Emaus unde se spune că a apărut Iisus Hristos ucenicilor săi.

DOMINICANUL *(ridicându-se).* Mulţumesc Domnului că mi-a îngăduit să intru sub acest acoperământ.

STREINUL *(stă liniştit la locul lui).*

PASTORUL *(aşezându-se la masă şi punându-şi şervetul la gât).* Îmi amintesc, cu acest prilej, o anecdotă foarte interesantă! Un prieten, pastor englez, a fost condus de ghid într'o casă unde se spune că a avut loc minunea care l'a hotărît pe Sfântul Petru să înceapă a predica şi la păgâni. După ce i-a arătat ghidul toate odăile, şi după ce a stat în odaia cu pricina vre-o douăzeci de minute, uitându-se în toate părţile şi scormonind toate lucrurile de acolo, prietenul nostru se adresă cu asprime către ghid: „Bine domnule, dar unde-i minunea?" Ha! ha!

HANGIUL *(care se apropiase de masă, între timp, aducând o lumânare).* Ha! ha!

DOMINICANUL *(onctuos, către pastor).* Dacă ar fi avut prietenul dumitale inima sfântului Petru, de sigur că ar fi văzut şi minunea. *(către Strein):* Nu-i aşa, Domnule?

STREINUL *(liniştit).* Ai dreptate.

HANGIUL *(se depărtează râzând încă).* Să văd minunea! Ha! Ha! ha!

II

PASTORUL. Şi totuş, cine ştie dacă a fost adevărată toată această apariţie? Minunile se explică în ziua de azi prin halucinaţie, care poate fi tot atât de bine individuală ca şi colectivă.

DOMINICANUL. Domnule pastor, slabă trebue să fie credinţa care se mulţumeşte cu asemenea explicaţii!

PASTORUL *(îngăduitor).* Dar de unde putem şti cu siguranţă ce s'a întâmplat acum două mii de ani? Cine poate afirma cu tărie că totul e adevărat?

STREINUL *(cu modestie, însă neadmițând replică)*. Și totuș trebue să fie adevărat!

PASTORUL *(cu mirare)*. Trebuie?

STREINUL *(schimbând vorba)*. Dar despre ce vorbeați în timp ce v'am întâlnit mergând? Păreați foarte aprinși în discuție?

PASTORUL. Despre ce puteam vorbi, mergând prin locurile acestea? Despre Iisus din Nazaret, de bună seamă, care era un profet puternic în fapte și în cuvinte înnaintea lui Dumnezeu și în fața întregului popor din părțile acestea, acum două mii de ani.

DOMINICANUL. Revin la discuția noastră de adiniaori, domnule pastor! Nu era numai un puternic profet, Acela! *(către strein)*. Vorbeam de felul în care preoții și mai marii poporului L-au judecat și L-au dat ca să fie răstignit. Au trecut mai bine de o mie nouă sute de ani de atuncea!

PASTORUL. Toți nădăjduim că El va învia a treia zi și că va dezrobi Israelul, însă, cu toate acestea, orice s'ar zice, cele trei zile au trecut fără ca să se întâmple nimic.

DOMINICANUL. Dar nu e mai puțin adevărat că vre-o câteva dintre femei au fost foarte minunate, când, ducându-se la mormânt a treia zi după îngropare, disdedimineață, n'au mai găsit trupul Lui acolo. Atunci aceste femei s'au înnapoiat la ai lor, spunând că îngerii li s'ar fi arătat, vestindu-le că El era viu. Câțiva dintre cei ce se aflau printre cei ce le ascultau, au mers atunci la mormânt și au găsit totul cum spuneau femeile.

PASTORUL. Dar pe El nu L-au văzut!

DOMINICANUL. *(cu părere de rău)* De astă dată nu te mai pot contrazice, domnule Pastor!

STREINUL *(isbucnind)*. O, oameni fără înțelegere! De ce întârzie inima voastră să creadă ce au spus profeții?

DOMINICANUL și PASTORUL *(îl privesc cu multă mirare)*.

STREINUL *(cu autoritate)*. Nu trebuia ca Hristosul să sufere aceste lucruri și să intre astfel în Slava Lui?

DOMINICANUL *(mirat, neputându-și reveni în fire)*. Ați studiat teologia creștină?

STREINUL Nu.

DOMINICANUL. Mirarea mă cuprinde totuș! Explicați întâmplarea, cum să spun... cu foarte multă autoritate!...

STREINUL *(vrea să continue, însă...)*

HANGIUL *(îl întrerupe, aducând la masă)*. Poftiți, excelențele voastre, beafsteckul cel mai bun ce se găsește în țara făgăduinții, a laptelui și a mierii! Animalele sunt îngrășate cu un dohot special pentru beafsteck, potrivit unei rețete date de un cucernic episcop care a păstorit aci mai demult. Turiștii cari colindă această țară sunt întotdeauna destul de înfometați. *(râde, mulțumit de ce-a spus)*. Nu?

DOMINICANUL. Mult mai sacrifică omul pentru pântec! Nu-i păcat de atâta măcelărire de animale nevinovate pe care le înghițim de cum ne ințarcă?

STREINUL. Nu ce intră în gura omului spurcă pe om, ci ceeace iese din gură!

DOMINICANUL *(din nou surprins)*. Cunoașteți foarte bine Evanghelia creștină!

STREINUL *(cu un zâmbet)*. Da!

III

PASTORUL. Totuș, pe mine vorba hangiului m'a isbit drept în piept. Ah, nu înțeleg măcelărirea aceasta a animalelor de către oameni, a oamenilor de către moarte. Mă îndurerează neînchipuit de mult viața aceasta plină de dureri. Religia noastră ne învață că a venit în lume însuș Mântuitorul lumii. Insă, cu toată trecerea lui pe acest

pământ, toate au rămas neschimbate! Nu pricep de loc pentruce a venit Mântuitorul, dacă lumea înnoată mereu în aceleaşi vecinice nenorociri şi dureri.

DOMINICANUL. Cine ţi-a spus dumitale că Hristos a venit să aducă Raiul pe pământ? Şi apoi, dacă nenorocirile bat omenirea, de sigur că omenirea merită să fie bătută. E simplu, domnule pastor!

PASTORUL *(oarecum atins)*. Unde ai văzut dumneata, părinte, că nenorocirile aleg vreodată capul pe care să cadă? Şi dacă într'adevăr aleg, apoi alegerea aceasta se face mai întotdeauna în persoana fiinţelor celor mai alese şi mai cucernice. D-ta, care stai închis în mânăstirea d-tale, poate n'ai avut prilejul să faci această observaţie, însă sunt sigur că toţi ceilalţi cari nu trăiesc, iartă-mă, părinte, dacă îndrăsnesc să o spun, cu capul în nori, au văzut întotdeauna că o viaţă de nenorociri şi de dureri este răsplata oricărui suflet mai bun.

DOMINICANUL. Da, dar această viaţă de nenorociri este o mare binefacere pentru asemenea suflet.

PASTORUL. Nu-mi va intra aceasta niciodată în cap! Şi, ca să nu mai ocolesc, am să ajung chiar în inima învăţăturii lui Iisus.

STREINUL *(cu un surâs)*. Să vedem!

PASTORUL. Parabola fiului risipitor m'a zăpăcit întotdeauna. Când fiul risipitor se întoarce acasă prăpădit şi pocăit ce-i drept, tatăl pe el îl îmbracă în hainele cele mai alese, îi pune în deget inelul de aur şi înjunghie pentru el viţelul cel gras, lucruri ce nu le-a făcut niciodată pentru fiul cel mare, cel drept credincios care a stat lângă tatăl întotdeauna. Acesta este soarta oamenilor drepţi şi credincioşi. Această nedreptate din partea lui Dumnezeu nu e strigătoare la cer?

STREINUL. Nu blestema pe Dumnezeu, nesocotitule! De ce înjoseşti pe fiul cel mare? Uiţi oare că, îndată ce află fiul cel mare că risipitorul s'a pocăit şi s'a întors acasă, el aleargă numaidecât la tatăl şi-i spune: „Tată, mă bucur împreună cu tine că s'a înnapoiat fratele acasă. Imbracă-l în haina cea bună, ţine inelul ce mi l-ai dat, dă-i-l lui de astă dată şi aşează-l în capul mesii, lângă tine! eu mă mulţumesc să stau mai la oparte, să văd numai bucuria voastră. Greşit-a fratele meu faţă de tine. Nu-l pedepsi. Iau asupra-mi greşelile şi pedeapsa lui. Îmi pun în cap cenuşă şi mă pocăiesc pentru păcatele lui, sărmanul. Şi astfel voiu sătura dreptatea care cere să fie împlinită, plătind eu pentru el şi pentru dreptatea care îşi are tronul în însăşi inima ta şi ne vom bucura apoi împreună de revenirea scumpului nostru fiu şi frate.

DOMINICANUL *(plin de încântare, a ascultat atârnat de buzele Streinului)*. Domnule; ne înveţi mai bine de cât doctorul serafic şi angelic împreună! Inima mea tresaltă auzind cuvintele tale. Eşti catolic?

STREINUL *(zâmbind)*. Nu!

PASTORUL. Protestant?

STREINUL *(acelaş joc)*. Nu!

DOMINICANUL. Ortodox?

STREINUL. Nu!

PASTORUL. Atunci.

DOMINICANUL. Eşti mai catolic decât Papa!

PASTORUL. Mai protestant decât Luther?

DOMINICANUL. Mai ortodox decât cele şapte sinoade ecumenice!

STREINUL *(zâmbeşte)*.

DOMINICANUL. Totuşi îmi pare că nu eşti diavolul!

STREINUL. Adevăr zic vouă!

PASTORUL. Nu mai înţeleg nimic!

STREINUL. Ah, oameni neînţelegători! Unde vă e inima? *(ridicând mâinele, i se vedea podul palmelor şi în acelaş timp i se desface cămaşa la piept).*

DOMINICANUL. *(foarte mirat).* Ce sunt semnele din podul palmelor?

PASTORUL. *(acelaş joc).* De ce sub coastă ai semn?

STREINUL. Am fost rănit în răsboiul cel mare de două gloanţe, iar sub coastă e o străpungere de baionetă!

DOMINICANUL şi PASTORUL. Dar nimic nu mai înţelegem!

STREINUL. *(descurajat).* Ah!

IV

PASTORUL. Ai cuvântat foarte frumos, însă nu ai răspuns deadreptul la întrebarea mea. Uite, când te ascult, simt cum arde inima în mine. Fă bunătatea şi mă învaţă! Nu poţi să-ţi închipui cât mă chinuiesc lucrurile acestea. De ce atâta suferinţă? Când voiu putea să ştiu?

STREINUL. Fericiţi cei săraci cu duhul.

UN GLAS DIN AFARĂ. Ha! ha! ha!

PASTORUL. De ce atâta suferinţă? De ce atâta plânset?

STREINUL. Fericiţi cei ce plâng!

UN GLAS DIN AFARĂ. Ha! ha! ha!

PASTORUL. De ce trebuie să plătească cei mai aleşi şi mai buni!

STREINUL. Fericiţi veţi fi când vă vor bate şi vă vor goni şi vă vor răstigni pentru mine!

UN GLAS DIN AFARĂ. Ha! ha! ha!

(Nebunul intră cu gesturi desordonate).

NEBUNUL *(îndreptându-se spre casă).* De ce mă chinuieşti? Lasă-mă în pace, lasă-mă în pace.

DOMINICANUL şi PASTORUL *(se ridică în picioare, înspăimântaţi)*

DOMINICANUL. Sărmane frate, cine te va vindeca pe tine?

STREINUL. Încearcă!

DOMINICANUL. Cum pot eu aceasta?

STREINUL. Nu poţi face zilnic în numele Celui ce te-a trimis? *(cercetându-l).*

DOMINICANUL *(zguduit de friguri, ia mâna nebunului).* Frate, în numele Domnului nostru Iisus Hristos, pacea fie cu tine.

NEBUNUL *(venindu-şi în fire, vindecat, încet).* Unde mă aflu? Cine sunteţi voi?

PASTORUL *(scos din fire) (strigă nemaiputându-şi opri vorbele).* Miracol. Nebunu şi-a venit în fire. Minune, minune. A ascultat de vorbele preotului.

DOMINICANUL *(uitându-se bănuitor la strein).* Cine eşti tu?

HANGIUL *(intră repede pe uşă, fugind spre bucătărie).* Un lepros, un lepros intră în casă la mine!

LEPROSUL *(intră pe uşă, încet).* Simt că aci se află leacul, simt într'un chip tainic că mântuirea mea este aci!

PASTORUL. O, cine îl va vindeca pe acest nenorocit?

STREINUL *(poruncitor)* Încearcă!

PASTORUL. Cum voi putea?

STREINUL, Greu e să împlineşti ceva în numele celui ce-L iubeşti?

PASTORUL *(se apropie de lepros îmbrăţişindu-l).* Frate, în numele lui Iisus vindecă-te.

HANGIUL *(care se apropiase între timp).* Minune, semnele boalei au dispărut!

NEBUNUL şi LEPROSUL *(cad la picioarele celor doi).*

DOMINICANUL *(ridicându-i).* Nu pe noi ne slăviţi, ci pe Domnul!

LEPROSUL. *(Care e Domnul?) (arătând spre strein).* Domnul acesta?

DOMINICANUL Copilule, îţi vorbesc de Domnul nostru Iisus Hristos care e în ceruri!

STREINUL (zâmbeşte).

NEBUNUL *(insistă vrând să fie sigur, arătând spre strein).* Nu Domnul acesta?

HANGIUL *(împingându-i încet spre uşă).* Haide, haide băieţi, lăsaţi pe domnii în pace. Mulţumiţi lui Dumnezeu care s'a milostivit de voi. Domnii trebuie să mănânce.

NEBUNUL şi LEPROSUL *(ies încet ţinându-se de mână). (Întrebându-se reciproc şi nevenindu-le să creadă:)* Nu Domnul Acela?

V

PASTORUL. Are dreptate hangiul: ba stând de vorbă, ba cu oamenii aceştia beafstekul s'a răcit deabinelea. E vremea să mâncăm!

STREINUL. Adevărat, e vremea să mâncăm! *(ia pâinea, o rupe în două şi dând mulţumită lui Dumnezeu, o împarte celor doi însoţitori).* Luaţi, mâncaţi... *(în timp ce spune vorbele acestea dispare ca prin farmec).*

PASTORUL, DOMINICANUL şi HANGIUL, *(plini de mirare, de teamă şi dragoste, cad în genunchi).* Era El!

DOMINICANUL. Semnele din podul palmelor!

PASTORUL. Cuvintele lui care ne umpleau inima de foc!

DOMINICANUL. Cina cea de taină! Dispariţia Lui!

HANGIUL. Domnule american, D-ta ai fost mai fericit decât prietenul D-tale englez! Dumneata ai văzut şi minunea!

PASTORUL *(ridicându-se)* Cât îmi ceri ca să-mi vinzi hanul?

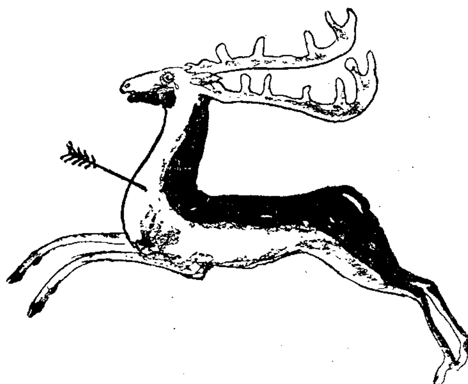
HANGIUL. Nu e de vânzare. E moştenire din tată'n fiu!

DOMINICANUL. Ave Maria... *(rămâne în genunchi).*

PASTORUL. *(notează cu febrilitate în carnet).* Astăzi fie în urma unei halucinaţii...

HANGIUL *(se ridică şi începe să strângă masa).*

C O R T I N A

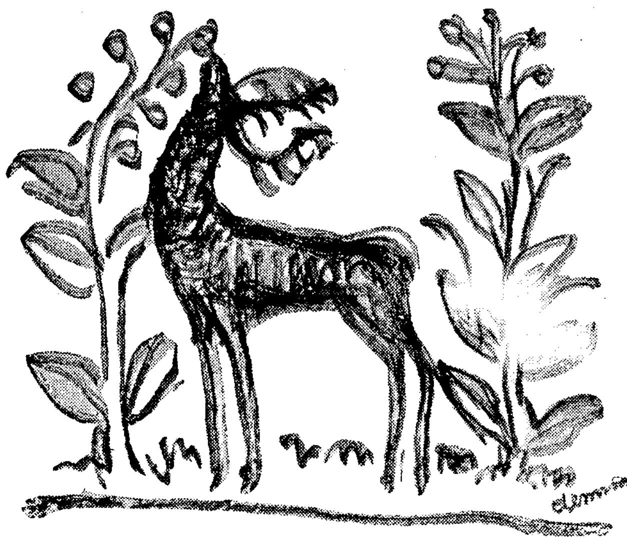
C A N T E C

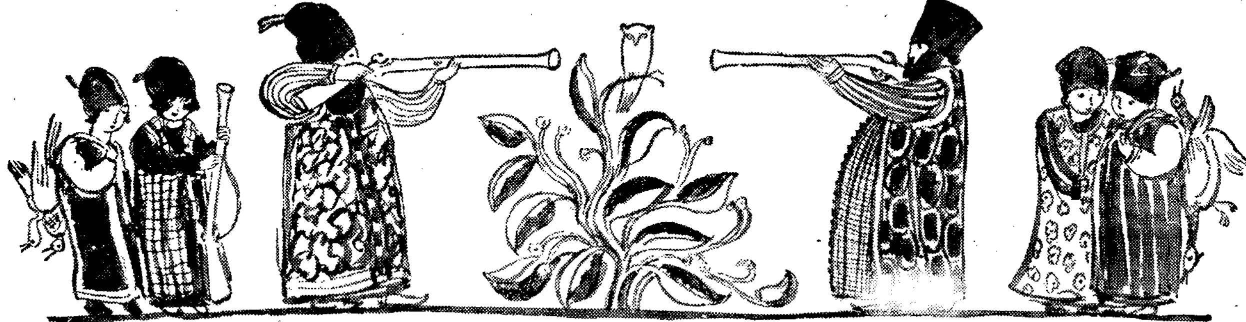
DE

ION MARIN SADOVEANU

Pe cărarea-întunecată și greoaie
Simt muzica jilavă, ca o ploaie,
Și firul melodiilor subțiri
De-încheeturi îmi leagă trandafiri.

În jumătăți de cerc, pe unde,
Cad clipele, cu vâslele rotunde
Și Timpul, șerpuit prin stânci de lână,
Imi trece-gât de lebădă subt mână!

A MURIT MAMA

DE

MIRCEA DAMIAN

Gândul ăsta mi-a venit fără să-l caut, pe când mă aflam la un prieten. Eram abătut și trist.

— Ce ai, dragă? — m'a întrebat amicul.

— Nu știu! — și oftai.

— Ești bolnav?

— Nu.

— Ți s'a întâmplat ceva?

— Nimic.

— Ești îndrăgostit?

— Aș!

— Atunci?!

— A murit mama!

Prietenul se 'ntristă sincer.

— Când a murit?

— Eri.

— Ai primit telegramă?

— Da.

Telegramă nu primisem, iar pe mama n'am cunoscut-o, fiindcă a murit la o săptămână dupăce m'a născut.

— Sărmanul meu prieten! — și mă îmbrățișă.

Mai întâi îmi veni să râd. Apoi mă emoționai și plânsei.

— Te duci la înmormântare?

— Eu?! Ce să caut?!

— Nu știu... Am întrebat... Dar eu ce să caut?!

Prietenul mă privi îndurerat și rosti, mai mult pentru sine, o cugetare: „Durerea e unicul sentiment nemărginit și etern!"..

— Curaj, dragă.

Iarăși îmi veni să râd; — și iarăși plânsei.

— Când pleci?

— Unde?!

— Acasă... La înmormântare

— Astă seară.

— Să te 'nsoțesc la gară?

— Dacă vrei... Dar nu ştiu cu ce tren plec, şi nici pe care linie.

M'am întors acasă şi mai întristat, şi m'am pregătit de plecare. Mi-am pus doliu la braţul stâng şi la pălărie, am cumpărat batiste cu chenar negru şi cravată neagră, am îmbrăcat haine negre şi pantofi de lac negru...

Eram înalt şi slab şi mohorît şi grav.

— A murit mama! — şoptii înduioşat.

Când am ajuns pe peronul gării, trenul se pusese în mişcare. Am luat-o la fugă şi m'am agăţat de bara ultimului vagon. Conductorul mă lămuri că trenul mergea la Chişinău, eu luasem bilet pentru Cluj şi trebuia să mă duc la Craiova.

— La Chitila vă coborîţi.

Am aşteptat o oră trenul de Craiova, gândindu-mă la moarte, la mama pe care n'o cunoscusem, la Dumnezeu şi la trenul de Craiova.

M'am suit în tren, uitând să schimb biletul şi să iau altul pentru Craiova.

— A murit mama! — îi spusei conductorului, îndurerat şi trist.

Omul mă privi cu milă, se'nduioşă, plânse şi uită să-mi ceară biletul pentru control.

Era beat?!

— Când a murit? — mă întrebă ştergându-şi lacrimile.

— Aseară... la câteva zile dupăce m'a născut... am primit telegramă...

— Eh, să ferească Dumnezeu... Biletele, domnilor!

Se îndepărtă clătinându-se.

Eu rămăsei clătinându-mă.

Intrai apoi într'un compartiment şi m'aşezai pe canapea, citind anunciurile mortuare din gazetă. Dedesubtul unei cruci, găsii numele mamei: „Ecaterina Costescu". Ştiam precis că pe mama o chiama Costescu, fiindcă tot aşa mă chiamă şi pe mine. Dar numele de botez al mamei, pare mi-se că era Elena, nu Ecaterina... Parcă aşa stă scris pe crucea dela mormântul ei... Izbucnii (râs?! plâns?!):

— Ha-ha-ha-haaa... pardon... scuzaţi vă rog...

Şi eşii pe culoar.

În compartiment mai era o pereche tânără şi-un copil.

Doamna şopti:

— I-a murit nevasta!

Domnul vorbi ceva mai tare:

— I-a murit logodnica!

Copilul oftă:

— I-a murit mămica!

Îmi simţeam sufletul îndurerat. O durere care voia să râdă şi să urle; să mă tăvălească pe jos şi să m'arunce, hohotind, pe fereastra vagonului.

— A murit mama!

Copilul din compartiment, răspunse ca un ecou:

— Am ghicit eu!

Şi copilul râse, de bucurie c'a ghicit. Apoi se'ntristă şi plânse...

Măsurai de câteva ori culoarul şi intrai în cabinetul de toaletă. O figură macabră, cu privirea încruntată şi cravată neagră la guler alb, îmi răsări drept în faţă. Am trântit uşa tremurând. Apoi am deschis-o încet şi m'am strecurat pe furiş, înlăuntru. Domnul de care mă speriasem eram eu, în oglindă.

Eu eram?!

Ridicai în sus, mâna dreaptă. Ridică şi el în sus, mâna stângă. Apoi lăsarăm amândoi deodată mâinile să alunece pe apele oglinzii...

Eram eu ?!

Răsuflai uşurat şi zâmbii. Aşa credeam, că zâmbesc. Capul de mort din oglindă rânjea însă cu dinţi strălucitori şi mari. Avea ochii fixaţi în ochii mei. Buzele începură să-i tremure şi-i tremura şi corpul. Din ochii adânci şi înţepeniţi sub sprîncenele încruntate şi drepte, se prelinseră două lacrimi.

— Mama... a murit!...

M'auzii.

Dar mi se păru că vocea vine din oglinda, care-mi arăta un chip fioros, tragic şi ridicol. Chipul acela nu semăna cu mine...

Am eşit clătinându-mă şi m'am prăbuşit pe strapontina din colţul vagonului. În mine hohotea plânsul. S'au hohotea râsul ?!..

— Craiova, 5 minute, domnilor!

M'am îndreptat pe jos spre casă. In drum am întâlnit pe frate-meu, care rămăsese corgient la istorie fiindcă nu ştiuse în ce an a murit Ştefan cel Mare. După ce ne îmbrăţişarăm îl întrebai trist:

— Când a murit?

— In anul 1504! — răspunse el, prompt.

— Nu te întreb când a murit Ştefan cel Mare, dragul meu;—ci când a murit mama.

— In...

Şi tăcu, foarte încurcat.

Apoi:

— Nu ştiu, crede-mă. De când am rămas corigent la istorie mi s'a întipărit atât de adânc în minte anul morţii lui Ştefan cel Mare, încât nu mi-a rămas în cap niciun loc pentru alt an de naştere sau de moarte. Atâta ştiu în materie de cifre: 1504... M'am născut în anul 1504.. Tu te-ai născut în 1504... Suntem în anul 1504... Totul se petrece în anul 1504... De unde vrei să ştiu în ce an a murit mama ta ?!

„Mama ta".

Aşadar, eu nu eram frate cu frate-meu ?!

Mă scuzai hohotind de râs:

— Pardon! Credeam că eşti frate-meu! — şi mă'ndepărtai aproape fugind.

— E nebun! — auzii.

Acasă, mă întâmpină tata, foarte surprins de înfăţişarea mea.

— Ce-i cu tine ?! mă întrebă.

— Aţi înmormântat-o ?

Vocea îmi tremura şi ceva mă durea în suflet.

— Pe cine să 'nmormântăm !?

— Pe mama.

Tata mă privi îngrijorat şi tăcu. Apoi mă luă prieteneşte de braţ şi mă conduse în odaie. Frate-meu cu care mă întâlnisem în oraş (mi-adusei aminte că mi-i frate vitreg) veni şi el; şi intră şi bunicul. Ii privii pe rând, cu ochii împăenjeniţi de lacrimi. Apoi mă uitai în sus, pe pereţi; mama îmi zâmbea duios, dintr'un portret cu rame bronzate.

— Mamă!

Şi căzui în genunchi, izbucnind în plâns cu lacrimi multe. Tata vru să mă ridice.

— Lasă-l! — îl opri bunicul. Lasă-l să-şi jelească mama... Că n'a cunoscut-o...

PRIETENILOR, PENTRU COPILUL MORT

DE

A. POP MARȚIAN

E primăvară, prieteni...
Din pământul umed, copilul vostru se'mparte florilor,
și rădăcinile sug oasele lui ca fântânile ..
În primăvara cealaltă i-ați deslușit pe cer sborul cocorilor —
iar mie, cel mai urît dintre toți, îmi cerea să fiu câinele,
și se 'nneca de râs când îi lătram picioarele și mânile.

Pipăia frunțile mieilor când le răsăreau cornițele
ca mugurii — și culegea în palme ochii-Domnului
când dormeau în corole clătinând romanițele:
leagănele 'nflorate — clopotele soarelui — ale somnului.

Peste apele luminate ale ochilor lui, într'o noapte
au crescut, întunecate, două pansèle —
în colțul gurii îi rămăsese o picătură de lapte...
Mânuțele se topesc în pământ, cu noaptea pe ele —
Un câine negru și mut — întunecatul lui paznic de veci —
îi linge de-atunci picioarele reci...

E primăvară — ploile spală 'n pământ oasele-i mici —
azurul ochilor lui luminoși se urcă prin flori
— stânjenei și aglici —

și peste cruci, peste primăvară, pe apele moi,
inimile voastre goale caută pe Dumnezeul nemișcat.—
Ochii goi...

Toate cresc înspre cer — luminile, florile,
gândurile oamenilor, amurgul, zorile —
doar gândurile voastre se 'ntorc în cerc ca vâltorile —
și lumina zilelor voastre arde în jos, ca stelele —
ca flăcările lumânărilor, întoarse de vânt —
spre copil — în adânc — spre veșnicia lui de pământ.

E primăvară, prieteni. Din somnul pământului
copiii vorbesc cu îngerii, — prin trâmbițele florilor —
din stupii pădurilor — din arama zorilor —
și din limbile de clopot ale vântului...

E primăvara copiilor din sânul pământului...

TIP ȘI TOP SAU FRAȚII INAMICI

DE

CESAR PETRESCU

A treia oară, madam Vlădoianu făcu un semn disperat, rugător și mut, spre invitații săi din celălalt capăt al mesei, și a treia oară implorarea rămase fără efect.

Nu se adresa cu toate acestea unor făpturi cu inima împietrită. Nici nu repeta cumva vre'un gest misterios, ca pantomima după care se recunosc și se indentifică numai francmazonii inițiați din cele cinci continente. Doamne ferește! Conmesenii erau cu toții oameni de inimă și săritori la aman. S'ar fi aruncat până la unul, cot la cot, prin foc, prin apă și prin sabie, dacă madam Vlădoianu le-ar fi cerut asemenea dovadă de prietenie sau le-ar fi pus la încercare spiritul de jertfire. Iar semnul de rugare mută, era cum nu se poate mai lesne de înțeles chiar pentru mintea unui copil.

Să procedăm prin eliminare.

Cele trei degete adunate, nu se pregăteau să înceapă semnul sfintei cruci. Era vizibil. Nu se pregăteau nici să presare o sare nevăzută peste vre'un fel de bucate, cum fac țăranii la prânzurile lor rustice și neutilate. Era și aceasta evident. Și ar fi fost de altminteri surprinzător, dela o persoană atât de bine crescută ca madam Vlădoianu, la o asemenea masă cu tacâmuri de argint greu și cupele din cel mai pur cristal.

Semnul celor trei degete cu intermitență strânse, destinse și suspendate în văzduh, nu rămânea decât cu a treia și singura justă interpretare. Era un simplu apel la para soneriei atârnată în șnur din tavan, într'o regiune inaccesibilă gazdei, captivă în jâlțul din cestălalt capăt al mesei.

Apelul desnădăjduit se pierdu încă odată fără să stârnească pe cineva. Nici un oaspe nu-l luă în seamă. Nimeni n'avea ochi de văzut și urechi de auzit aceasta. Toți discutau cu aprindere problema arzătoare a ordinei de succesiune în monarhiile constituționale. Îndârjiți în opiniile lor crunt intransigente, (fiecare decis să nu cedeze un pas adversarului), nu observau că răstimpul între feluri se distanțase, anormal și alarmant, pentru o masă cu tradiția atât de stilată ca aceea a doamnei Eliz Vlădoianu.

Își smulgeau cu aviditate argumentele de pe buzele interlocutorului devenit inamic din senin, și le aruncau reciproc în obraz cu înverșunarea unor proectile de asalt, se priveau agresiv, cu milă, ură și scârbă, iar la considerațiuni generale de drept constituțional, anexau cu perfidie aluzii și insinuări de ordin strict personal, la încapacitatea de pri-

cepere, la slăbiciunile tăinuite şi la cineştiece presupuse interese ale adeversarului cu părere opusă, încât discuţia înveninată părea gata să despice din clipă în clipă duşmănie neîmblânzită, până la moarte, între prieteni care se socoteau cu un ceas înainte legaţi până la capătul vieţii.

Era o desbatere după chipul şi atmosfera acelei epoci de întâmplări turburi, când ţara se întărâtase în două tabere: pentru sau împotriva unui craiu pribegit în surghiun.

Madam Eliz Vlădoianu îşi astupă cu oroare urechile, să se izoleze de acest vacarm fără precedent sub coperişul său paşnic, minunându-se prin ce necruţătoare molimă prânzu-i lunar cu invitaţi de rasă, se transformase într'o încăerare vulgară de zurbagii, ca la o cafenea oarecare de periferie.

În pumnii săi trandafirii, larma controverselor vrăjmaşe se înnecă, aşa cum se îngroapă tumultul oceanului în ghioc. Străbătea numai un ăuit necurmat şi confuz, de ciclon care se depărtează să-şi poarte ravagiile undeva aiurea, dincolo de orizont.

Madam Vlădoianu îşi privi aşa invitaţii, pe rând, dintr'un capăt în altul, şi nu-i recunoscu. Erau unii vineţi, alţii stacojii, alţii livizi. Nu lipsea nici una din culorile spectrului solar, descompus pe planşele manualelor de fizică. Toţi se provocau cu ochiri pândite de speluncă şi cu rânjete de fiare carnivore, gata să-şi sfâşie reciproc beregatele.

Gazda suspină cu nedumerire:

— Ce au Doamne? Ce se întâmplă cu toţi? Şi ce-o fi făcând oare Rugica de nu mai serveşte friptura?

Cu o hotărâre eroică desprinse scoicile palmelor din urechi şi dominând un moment cerbicia zavistiei, imploră o ultimă oară, de astă dată adăogând glas subţire gestului care apăsa în spaţiu butonul soneriei cu para inascesibilă:

— Domnule Eladescu, iartă-mă că te întrerup... Te rog, sună! Dumneata eşti mai aproape... Sună dacă eşti bun, apăsat!

Domnul Fănică Eladescu, care ca şi tizul său, Voevodul cel Sfânt al Moldoviei, era o persoană nu mare la stat, dar iute la mânie, tocmai ridicase un cuţit să reteze din rădăcină argumentul adversarului.

Se opri readus la realitate. Surâse asasin vecinului cruţat pentru o clipă de replica lui triumfală, prin intervenţia neaşteptată a stăpânei. Depuse arma şi svâcni pe picioarele scurte să execute dorinţa doamnei Vlădoianu.

Prinse para soneriei între degete, apăsă butonul cu toată energia temperamentului său vehement, iar cocoana Eliz văzându-şi în sfârşit dorinţa împlinită, respiră cu uşurare, ca biblicul centenar Simeon care-şi oferise împăcat sufletul morţii, după ce ochii lui s'au îndestulat mângâiaţi la văzul minunii demult aşteptată.

În tăcerea lăţită brusc, clopoţelul electric sbârnâi îndelung şi strident. Ecoul fugi ca un bondar de oţel prin toate culoarele deşarte, se isbi năuc de pereţii albi, până departe în bucătărie, se întoarse îndărăt speriat şi nu găsea o fereastră deschisă, să scape afară, la aer.

Toţi ascultară cu o impresie ciudată. Ar fi jurat că e o sonerie care a irupt într'o casă pustie. N'ar fi ştiut să lămurească de unde venea această siguranţă — dar nimeni nu se îndoi că bucătăria e goală, culuarele sunt goale, că sbârnăiala bumbului de oţel în capsula nichelată, chiamă zadarnic tot personalul atât de bine domesticit şi stilat al casei Vlădoianu, printr'o conspiraţie inexplicabilă dezertat dela datorie.

Domnul Fănică Eladescu suna înainte, cu frenezie, descrescând, odată cu bateria electrică, toată violenţa replicei adineori înăbuşită pe buze.

— Ajunge! opină un glas.

Sfatul era binevenit. Domnul Eladescu se afla purces să sune până la sfârşitul

veacurilor. Descleştă degetele de pe para de sidef şi, reluându-şi locul pe scaun, ca o veche poziţie cucerită, se pregăti să respingă fulgerător, prin contraatac, ofensiva adversarului cu muniţiile sleite.

Dar duhul cel rău se risipise. În răstimpul de acalmie al armistiţiului, toţi oaspeţii reculeşi se desmeteciră din vrăjmăşia care-i îndârjise. Nu mai aveau nici o poftă să reia ostilităţile. Îşi pipăiau nodul cravatelor, îşi aranjau batistele la buzunarul de la piept, cu jenă, se plecau spre vecine să le întrebe dacă nu poftesc borcanul cu muştar sau să le servească un madrigal, anemic şi cuviincios.

Atunci abia, îşi dădură seamă că, dela felul din urmă, trecuse un timp nefiresc prelungit şi că slujnica în şorţ de datele, nu se înfăţişase să înlocuiască farfuriile.

Madam Vlădoianu se scuză, ca niciodată surprinsă de un eveniment misterios şi imprevizibil în ordinea gospodăriei sale, cu disciplina severă şi invocată exemplu în trei generaţii de căsnicii:

— Nu ştiu ce s'a întâmplat... Dar sunt sigură că s'a întâmplat ceva.

— Mă duc eu să văd, tanti Eliz! se oferi Puica, nepoata doamnei Vlădoianu; adorabilă copilă de cinci ani neîmpliniţi, cu spumoasă rochiţă albă, cu ochi de albastrul inocent al cerului şi cu bucle bălane de heruvim.

Spuse, şi nu aşteptă aprobare. Descinse de pe scaunul unde se afla cocoţată pe perne ca să ajungă la nivelul persoanelor mature; se răsuci pe călcâiele pantofiorilor de lac şi o sbughi pe culoare, spre bucătăria unde se instalase tăcere enigmatică şi ameninţătoare, ca în urma unei ireparabile catastrofe.

Uşile trântite în urmă, marcau pe tot cuprinsul, cu detunături tot mai îndepărtate, înaintarea către mister.

— Delicios copil! exclamă o doamnă.

— Şi e atât de cuminte! Are atâta candoare în ochi!... recunoscu altă doamnă. E inocenţa personificată.

— Într'adevăr o cresc după moda veche, mărturisi cu o orgolioasă modestie madam Vlădoianu. Eu nu înţeleg copiii de astăzi. Nu-mi plac. Pot spune chiar că îi compătimesc. Prea mult cinematograf. Prea multă libertate! Ştiu tot. Aud tot. Văd tot. Deaceia se blazează înainte de vreme şi au să fie nişte nenorociţi... Eu o feresc pe Puica, de tot ce pângăreşte viaţa, ca pe o plantă în seră. După părerea mea, inocenţa e zestrea cea mai de preţ pentru o fată.

— Exact! aprobă cu energie, domnul Fănică Eladescu. Nepoata dumitale e o excepţie unică... Cât despre mine, sunt scandalizat de cele ce aud de la copiii mei. Vă imaginaţi ce m'a întrebat feciorul-meu, Ionel, acum vre'o două săptămâni?

— Ce? se îndreptară, curioşi, douăsprezece perechi de ochi.

— N'aveţi să ghiciţi... Pariez!

— Spune. Trebue să fie ceva nostim.

— O să vedeţi dacă e nostim ori nu. O să vă spun şi n'o să credeţi... Acum două săptămâni lucram la birou. Mă trezesc cu Ionel. Văd că dă târcoale. Îl treb: „Ce e cu tine, Ionel? Care ţi-e pofta?..." El, de colo: „Tăticule, am să te întreb ceva...". „Întreabă şi îţi răspund" — spun eu. „Dar îmi răspunzi adevărat? Nu mă înşeli?" — vrea să se asigure mai întâiu. „Fireşte că adevărat... Ştii că pentru mine, omul mincinos nu face două parale. Nici nu vreau să-l văd în ochi... Haide, *domnule!* Întreabă şi-ţi răspund. N'am timp de pierdut...". „Bine zice el. Dacă e aşa, te rog pe mata să-mi spui cum se fac copiii?..." Iată ce-i preocupă pe copii din ziua de azi!

— Şi i-ai răspuns? întrebă foarte curioasă una din doame.

— I-am răspuns, să ţină minte cât o trăi. I-am tras două perechi de palme... Ştiţi,

că eu sunt un tip cam violent, adăogă, după un timp, domnul Fănică Eladescu, închip de scuză.

— Aceasta n'are să se întâmple niciodată cu Puica mea! își asigură oaspeții cu o privire rotundă și satisfăcută, de jur împrejur, madam Vlădoianu. Nici nu i-ar trece prin cap să întrebe așa ceva. Ea știe că pe copii îi aduce barza. Pentru ea e problemă rezolvată definitiv.

— Cel puțin pentru o bucată de timp! râse zgomotos și vulgar, domnul Fănică Eladescu.

Madam Vlădoianu nu găsi de cuviință să remarce asemenea glume grosolane.

Ceilalți comeseni întoarseră priviri de dezaprobare spre vinovat. Pentru toată lumea delicateța și grija cu care madam Eliz Vlădoianu își creștea nepoata orfană, era un prilej de admirație și de înduioșare. Cum putea gândi cineva atât de trival și vorbi atât de ordinar? Se cunoaște că e tatăl unui copil care, la șase ani, se interesează în gura mare, dela sursă, cum se confecționează copiii.

Domnul Fănică Eladescu presimți că a dat greș. Ca să schimbe discuția, atacă vehement problema servitoarelor din ziua de azi, chestiune pe care era sigur că toți vor cădea de acord. Un domn slab, profită de ocazie și povesti o anectodă lungă. O doamnă deșirată istorisi la rândul ei o întâmplare scurtă, din care nimeni nu înțelese concluzia.

Madam Vlădoianu renunțase să participe la această foarte actuală și acută diversiune. Se frământa în brațele jâlțului, ca pe-un scaun de supliciu cu țintele înroșite la jar. Nu mai pricepea nimic. Rămăsese *acolo* și Puica. Se întâmpla ceva. Dar ce?

Se hotărî să pornească în anchetă la fața locului:

— Mă iertați... Dar este ceva inexplicabil.

Nu ajunse la ușă, când canatul se trânti de perete.

Puica anunță din prag, gâfâind, ca soldatul victoriei dela Maraton:

— A fătat Foleta!

Madam Eliz Vlădoianu căută cu ochii un jâlț apropiat, între brațele căruia să cadă cu toată făptura sa, corpolentă și impunătoare.

— Pentru numele lui Dumnezeu! Puica... Puica dragă, cum poți spune tu aceasta, copila mea?

— Zău, tanti Eliz. Am văzut cu ochii mei. A fătat Foleta doi căței. Sunt băieți amândoi.

I-am și botezat. Tip și Top. Nici n'au ochi. Și să vezi mata cum îi linge Foleta de sânge.

— Încetează, Puica. Te rog, încetează cu ororile acestea! imploră madam Vlădoianu.

— De aceasta a întârziat Rugi cu friptura, se simți datoare Puica să dea informații suplimentare, precum ca să se știe. N'a lăsat-o Marița bucătăreasa să vină. Zicea că boierii pot să mai aștepte, fiindcă numai Rugica se pricepe ce trebue să facă. Fără Rugica biata Foleta putea chiar să moară. Marița e o proastă. Habar n'are... E așa de proastă, că se jura ieri că Foletei are să-i aducă zilele acestea barza niște căței... Ași ruga-o eu pe dânsa să-mi arate și mie ce fel de barză! Mai întâi că e iarnă afară și nici nu sunt berze.

Puica perora, gesticulând foarte însuflețită, adresându-se pe rând în dreapta și în stânga la mosafiri, chemându-i martori cu privirea ei albastră și pură, și așteptând confirmarea unanimă că Marița e cea mai proastă bucătăreasă de pe lume, de vreme ce își închipuie că pe toți cățeii Foletei i-a adus barza în cioc.

Madam Eliz Vlădoianu nu-i venea să creadă ochilor și urechilor. Scufundată în

jâlţ, îşi făcea vânt cu şervetul, înălţând privirea consternată în tavan. Domnul Eladescu, surâdea răsbunat şi perfid.

Masa sfârşi într'o atmosferă glacială.

Rugi, care cumula cu modestie oficiul de fată în casă şi de mamoşă a Foletei, încercă de vre-o două ori, schimbând farfuriile, să dea amănunte victorioase asupra celor întâmplate. Madam Vlădoianu o electrocută cu privirile, deşi o mare şi legitimă nerăbdare o îndemna mereu să întrebe dacă Foleta a dat naştere iarăşi la bastarzi în loc de căţei de rasă, cum recidiva cu o regretabilă tenacitate!

Foleta era căţeluşa favorită a doamnei Vlădoianu. De cea mai pură rasă, cu arborele genealogic reconstituit până la cel mai mărunt amănunt şi cu rădăcinile într'o familie celebră, importată din Anglia. Totuşi, printr'o aberaţie neexplicabilă, cu toate măsurile de precauţie, Foleta dovedea înclinări proletare şi o totală lipsă de bun gust şi de demnitate: căţeii ei, de până acum, reprezentau cea mai odioasă confuzie de rase, de culori şi de forme. Unii chiar întruneau într'un singur individ, stigmatele a patru-cinci eredităţi încărcate. Rezultatul era monstruos. Căţelul avea urechi de prepelicar, bot de mops, picioare de boset, blană de lulu, glas de dulău. Din această pricină, madam Vlădoianu suferea adânc, iar consternarea sa era împărtăşită de toţi prietenii casei, nevoiţi să o consoleze după fiecare naştere a Foletei, ca după o mare nenorocire familiară.

Servitoarele aveau ordin să extermine asemenea fructe ale păcatului. Foleta scheuna căutându-şi odraslele răpite prin colţuri două-trei zile, cu scâncete umane, pe urmă la cel dintâi prilej o lua dela început.

— Eu am o explicaţie... Cunosc o teorie! anunţă domnul Fănică Eladescu.

Toţi îi amintiră, cu priviri apăsate, presenţa copilei. Puica se pregătea să afle teoria domnului Fănică Eladescu, deschizând ochii ei mari şi puri.

— Puică, te rog du-te şi te joacă. Ia ziua bună dela toţi! o îndemnă madam Vlădoianu.

Puica plecă cu regret.

Domnul Eladescu, îşi putu desvolta teoria în pace şi onor. Se adresa personal doamnei Vlădoianu, dar apela şi la confirmarea celuilalt auditoriu.

— Ziceţi că de trei ori aţi luat toate precauţile şi totuşi... E foarte simplu, doamnă. Foleta ispăşeşte primul păcat. E teoria impregnaţiei. A greşit odată, la început, cu un câine nedemn, dintr'o rasă ticăloasă... Atât e destul. Ori ce aţi face, copii ei au să fie până la sfârşit corciţi de acest suvenir. E stigmatul păcatului dintâi. Pot să vă asigur că şi la noi oamenii se întâmplă câteodată. S'au văzut cazuri, când o văduvă nemăritată, după zece ani, naşte un copil care seamănă cu răposatul... Pecetea odată imprimată, greu s'o mai şteargă, chiar cea mai mare emoţie şi iubire. De altfel...

Madam Vlădoianu respinse cu amândouă mâinile, în semn de oroare, continuarea acestei demonstraţiuni:

— Orice ai spune dumneata, domnule Eladescu, de data aceasta nu mai cred. Te asigur că am luat toate măsurile. Portiţa de fier închisă la curte de cum se făcea ziua. Foleta închisă în casă. N'a mai fost pe alegerea ei, proasta. Am ales eu... Cunoşti căţelul lui madam Stanopol? Cea mai pură rasă. Adus direct din Anglia. L-am ţinut aci o săptămână... Erau cei mai buni prieteni... Nu mă mai poate convinge nimeni. Pariez pe ce vrei, că Tip şi Top, cum i-a botezat Puica, sunt după chipul şi asemănarea părinţilor. Adică rasa cea mai curată cum i-au fost străbunii până la al nouălea neam.

— Să vedem! ameninţă incredul domnul Fănică Eladescu. Eu rămân la teoria mea.. De altfel e simplu... Putem merge să constatăm *de vizu*...

Madam Vlădoianu acceptă provocarea, pe deoparte fiindcă era convinsă de dreptatea sa, pe de alta fiindcă abia își stăpânea nerăbdătoarea curiositate să vadă isprava Foletei.

Au mers și-au văzut, lăsând ceilalți invitați la cafea.

Din ungherul magaziei de lemne, unde-și alesese culcușul, Foleta ridică ochii lăcrimoși și materni, lătrând ușor și lingușindu-și odraslele cu înduioșată mândrie.

— Aprinde becul să vedem mai bine, porunci madam Vlădoianu.

Rugica răsuci butonul. Lămuri: — Pe acesta l-a botezat coca Puica, Top, pe cestălalt Tip

Larvele, încă umede, abia se mișcau lucioase.

Domnul Eladescu, prinse unul de pielea largă a cefei și îl ridică în spațiu, triumfal. Era Top și era ca toți ceilalți prunci ai Foletei asasinați din ordinul doamnei Vlădoianu: un eșantion de toate rasele și de toate culorile.

— Ce-am spus?

Madam Vlădoianu scutură capul cu scârbă. Domnul Fănică Eladescu îl depuse satisfăcut, ca după o victorie personală. Foleta începu să-și lingă odrasla cu aviditate.

— Și celălalt! anunță domnul Fănică Eladescu, ridicând al doilea exemplar de ceafă, să-și continue demonstrațiunea, dinainte asigurat de victorie.

Dar celălalt geamăm, Tip, nu purta nimic din stigmatele care desonorau făptura fratelui său Top. Era mic, delicat, fin — miniatura lui Milord, cățelul doamnei Stanopol, adus direct din Anglia.

— Vezi? Se bucură madam Vlădoianu.

— Se poate... O excepție. Orice regulă, e confirmată printr'o excepție! recunoscu cu un fel regret domnul Fănică Eladescu.

Madam Vlădoianu se întoarse spre Rugica și ordonă:

— Pe Top să-l arunci. Să păstrăm numai pe Tip. Chiar acum să-l arunci, să-l îneci. Treaba ta ce faci cu el. Să nu-l văd în ochi. Ai înțeles?

— 'țeles, coniță! întări fără împotrivire Rugi, care își avea planul ei și nu-și simțea porniri pruncucigașe. Îl arunc cum ați poruncit. La noapte îl arunc.

Când veni noaptea, Rugica transportă odrasla condamnată la moarte, înfășurată în cârpe, peste drum, unde era făgăduit și așteptat.

Astfel, Top, bastardul, fu scăpat dela execuția capitală.

Când invitații s'au risipit în cele patru puncte cardinale ale Capitalei, Doamna Eliz Vlădoianu rămase în salonul vast cu un sentiment neplăcut de iritare, pe ea însă-și, pe dânșii, pe Rugi, pe Puica, pe Foleta și pe tot universul.

Ceștile goale de cafea răvășite pe mesuțele scunde, resturile țigărilor strivite în scrumiere, fumul răcit și acru, îi ofensau ochii și nările. Prelungeau o presență supărătoare. Aminteau o vulgaritate nelămurită la atâția prietini și prietene, cernuți prin sita cea mai fină într'o viață de om.

Madam Vlădoianu, buna și blânda „Tanti Eliz", cunoscu întâia oară mizantropia.

Toată umanitatea, îi arătase adineori altă față, necunoscută. Discuția încinsă din senin la masă, glumele și aluziile deșănțate de mai târziu, îi smulseră o pânză amăgitoare de pe ochi.

Fusese întotdeauna mândră, că isbutise după două decenii de minuțioasă, chibzuită și aspră selecție, să-și alcătuiască o mică dar adevărată curte de oameni subțiri, cuviincioși și discreți, cu gusturi, firi și conversație irizată de acel spirit impalpabil, care scântee ca sclipetul soarelui în burele dela sfârșitul ploilor luminoase din miez de vară. La masa ei și în salonul cu mobile amintind grația altui veac, se refugia o lume neconsolată de brutalitatea acestor timpuri de parvenire lacomă și de apucături grosolane. Era ultimul bastion, unde rezistau ultimii supraviețuitori ai unei tradiții în crepuscul.

Aşa îi socotea. Aşa îi ştia. Aşa se mândrea cu dânşii.

Iar toţi îi arătaseră deodată, ca printr'o vrajă întreruptă, adevărata lor fire, cu rânjetul lor hâd şi cu înveselirea lor lubrică. Acum înţelegea că au plecat să continuie, odată cu digestia, şi clevetirea lor scârbavnică, despre toaletele, năravurile tăinuite, sursele odioase de venituri ori desgustătorul oportumism politic al foştilor vecini de masă. Nu cutezaseră oare să înceapă chiar în faţa ei, sub ochii ei, spurcând auzul cu vorbe care n'au sunat niciodată între pereţii albi şi caşti, ca o chilie de monăstire?

Madam Vlădoianu sună. Porunci:

— Rugica, deschide ferestrele. Alungă fumul. Strânge ceştile. Şi vezi dacă n'au ars cumva covoarele. N'ar fi de mirare!...

Pentru cine o cunoştea bine, numai această presupunere rostită cu glas tare, că mosafirii săi ar fi putut să ardă covoarele cu mucuri de ţigară lepădate în neştire, cum fac cheflii unei sindofrii de suburbie, dovedea o bruscă, totală şi ireparabilă disgraţie.

Şi culmea! — bănuiala se dovedi intemeiată.

— Chiar e ars, coniţo! exclamă Rugica. Uitaţi-vă colea. Bunătate de covor, tuni-ei drac de mama lor,

— Aci o stat domnul Eladescu! rosti cu oarecare satisfacţie madam Vlădoianu, mă aşteptăm!

Cu un gest fatal al degetelor inelate, madam Vlădoianu îl şterse definitiv de pe lista viitorilor invitaţi. Era un început. Primul dintr'o duzină de sacrificaţi.

Se întoarse cu o îngrijorare alarmată:

— Biata Foleta, ce face? I-aţi dat de mâncare? S'o mutăm numai decât din magazie. Aşează-i culcuşul aci, aproape de mine. S'o am sub ochi.

Ca orice autentică misantropă şi cu pasiune de neofită în această proaspătă religie, madam Vlădoianu desgustată de oameni, îşi îndrepta tot excedentul disponibil de altruism spre dobitoacele fără cuvânt. Foleta fu mutată aşa dar în antret. Lângă calorifer, într'un coş de paie, capitonat cu saltea moale Tip şi Top se ghemuiră voluptuos, în dogoarea uscată, scâncind şi căutând orb cu gingiile lor ştirbe, sfârcul biberonului matern.

— Bagă de seamă ce ţi-am hotărît odată, Rugica, repetă madam Vlădoianu. Pe acesta urât şi cercit să nu-l mai văd mâine dimineaţă. Ai înţeles? Ţeles, coniţă! afirmă Rugi cu toată convingerea.

Ea pricepea în felul ei, ferm convinsă că va săvârşi la noapte faptă generoasă, salvându-l dela moarte şi încredinţându-l bucătăresei de peste drum. Mintea ei slabă, nu scruta zările viitorului mai departe. Nu era pătrunsă că, după principiul de selecţie, individul trebueşte sacrificat fără îndurare rasei, aşa precum spartanii cei tari şi cruzi îşi aruncau pruncii schilavi în râpă, ca neamul să rămână vânjos şi falnic.

Condamnatul la execuţia capitală, sugea avid, în nevinovata lui ignoranţă, nepresimţind ce-i pregătea soarta. Foleta îşi privea stăpâna cu ochi lăcrămoşi, fideli şi recunoscători. Pentru ea madam Vlădoianu înfăţişa fatalitatea care până acum îi răpise sistematic toate odraslele pentru o vină neînţeleasă. Şi poate mai ghicea că, de astădată, fatalitatea măcar pe jumătate s'a îmblânzit.

Proasto! o desmerdă pe creştet madam Vlădoianu, plecându-se ocrotitor deasupra ei. Proasto, altădată să nu mai greşeşti... Să-i faci *pupuia,* pe toţi!

Proasta îşi linse cu orgoliu amândouă odraslele, fiindcă pentru dânsa nu exista deosebire între fructul stigmatizat al păcatului şi fructul amorului, ca să spunem aşa, legitim şi autorizat.

Odată cu umbrele nopţii, strecurându-se cu paşi de conspiratoare, Rugica traversă strada şi bătu în fereastra bucătăriei de peste drum:

— Madamă Sultană, l-am adus.

Madama Sultana, desfăcu ploconul din faşele de cârpă. Il aşeză pe masă, în lumină. Incleştă mâinile în semn de admiraţie :

— Ii frumos care nu se mai află ! Aşa o mai avut boeru unu, la noi acasă în Moldova.

Are să-i placă grozav câtu-i de dolofan !

Precum se vede, frumosul nu se măsoară cu aceiaşi unitate, chiar în două case de peste drum. Ceiace pentru madam Vlădoianu era un obiect de oroare şi de dispreţ, pentru madama Sultana şi stăpânul ei, devenea o splendoare „care nu se mai află".

— Il chiamă Top. Aşa la botezat coca Puica, adăogă Rugi ca informaţie suplimentară.

— Top, să rămâie !, admise madama Sultana.

Top se târa orb şi lucios pe masă, ca un sobol scos din galeriile lui subpământene.

— I-am pregătit ţâţa. Ţâţa de gumă, rosti cu înveselire bucătăreasa, scoţând din dulap un biberon şi răsucindu-i gâtul să toarne lapte cald. Să vedem cum îi place *dumnealui*

Ii vârî degetul de gumă, în silă, între gingii. *Dumnealui*, îl respinse întâi indignat, pe urmă, când dădu de lichidul călduţ, începu să sugă cu lăcomie, mişcând apendicele subţire ca o coadă de şopârlă.

— Acum să sugem şi noi o leacă de ţâţă anunţă madama Sultana, dând la iveală din dulap o sticlă de spirt.

Turnă în păhărele, se cinstiră şi cinstiră pentru sănătatea şi viitoarele isprăvi ale lui Top, bastardul.

Apoi Rugica traversă strada îndărăt, cu paşi de conspiratoare în noaptea opacă.

— L'ai aruncat la canal ? întrebă madam Vlădoianu a doua zi dimineaţa când inspectă culcuşul Foletei.

— La canal, coniţă. La canal, sărmanul de el. Am închis ochii şi i-am dat drumul. Mă durea sufletul, parcă omoram un copil... Oare să nu fie păcat ? se îngrijoră cu ipocrizie.

— Lasă prostiile Rugii. Eşti fată în toată firea. Ţine aceasta pentru tine...

Madam Vlădoianu întinse doi poli mototoloţiţi, preţul păcatului. Rugica îi capitaliză la zestre.

* * *

Tip, creştea cocolit, alintat şi cu nazuri patriciene în culcuşul capitonat. Făcu ochi şi prinse glas. Cu ochii luă cunoştinţă de minunile universului vizibil, cu glasul asurzi tot personalul domestic al casei Vlădoianu.

Când începu să se aventureze din coşul de paie, alergând împleticit pe picioarele subţiri şi nervoase, madam Vlădoianu îl împodobi cu funtă roz şi cu un mic zurgălău de alamă. Puica, nepoţica bălană cu bucle de heruvim şi ochi de albastrul pur al cerului, încearcă de câteva ori să-l tragă de coadă, în joacă. Dar Tip, avea în loc de coadă, un apendice degenerat din care nimeni n'ar fi găsit ce să prindă cu două degete. Ca un adevărat exemplar de rasă din neamul lui, se născuse amputat. Se anunţa, după părerea tuturor, un căţel superb.

Astfel Foleta se reabilita cu prisosinţă, după ce cu atâtea ruşini ispăşise primul păcat al juneţii.

Intr'acel timp, madam Vlădoianu procedase la o revizuire totală a prieteniilor care douăzeci de ani îi înşelaseră iluziile. Mosafirii din salon se împuţinaseră. Invitaţii la masă erau atât de restrânşi, încât Rugica nu mai avea de ce să lungească tăbliile pe picioarele cu rotiţe.

Erau puţini, dar erau aleşi. Se mai aflau legaţi şi printr'o pasiune comună, cimentând efemerele afinităţi elective. Se adunau să desbată o mare chestiune de stat, asupra căreia căzuseră de astădată cu toţii de acord. Aprobau asprimea guvernanţilor, care împotriva instinctului popular, ţineau în surghiun viitorul Voevod al ţării. Ameninţau că la primejdie vor descinde în stradă, să pună pieptul lor sub paşii vulgului: căci numai cu acest preţ, călcând peste cadavrul lor, exilatul va putea înainta spre scările tronului. De unde pornise asemenea înverşunare, ar fi fost greu de lămurit. De ce, tocmai doamna Eliz Vlădoianu, persoană paşnică şi blândă, părea animatoarea cea mai înfocată a acestei rezistenţe, era iarăşi un mister nepătruns. Presupuneri se ofereau multe şi variate, dar şubrede toate. Una singură scăpa din vedere, deşi poate era cea mai temeinică.

Micul sobor din casa doamnei Vlădoianu, opunea un *veto* energic curentului popular tocmai fiindcă era popular. Cum s'ar fi degradat, oare, să adopte aceiaşi părere şi aceiaşi adoraţie răsbunătoare pentru absent, cot la cot cu mulţimea cea inconştientă şi nevertebrată?

Acestor prieteni fideli, după ce sfârşiau de orânduit treburile ţării, madam Vlădoianu le împărtăşea cu entuziasm progresele nemaipomenite ale căţelului savant. Tactul stăpânei şi educaţia răbdurie, complectau fericit distincţia naşterii cu „arborele genealogic curăţat de crăci putrede", aşa cum circula într'acea vreme o formulă foarte scumpă diregătorilor atotputernici.

Tip ştia să facă sluj, să meargă în două labe, să se roage cu celelalte două împreunate, pentru o bucată de zahăr şi să latre cu frenesie apărându-şi patroana, când cineva se prefăcea în glumă că-şi permite să o atingă cu palma.

Mosafirii din salon cădeau în extaz după asemenea demonstraţiuni. Atunci madam Vlădoianu se simţea îmbunată şi dispusă să acorde umanităţii o mai largă iertare, cu excluderea, bineînţeles, a absentului, care în surghinul său depărtat n'avea voie prin legile ţării să-şi poarte nici numele.

— Tip, salută pe madam Stănoiu!

Tip se ridica în două labe, înainta cu paşi laborioşi de echilibrist şi ducea palma la tâmplă, cum ar fi purtat-o la cosorocul unui chipiu invizibil, dacă ar fi fost un galant sublocotenent salutând o domnişoară în grădina publică a garnizoanei.

— Dă pa, Tip!

Tip „dădea pa". Doamna Stănoiu recunoştea că e ceva extraordinar.

— Şi acum o surpriză! anunţă madam Vlădoianu. Ascultaţi şi priviţi, vă rog.

Toţi se mişcau pe scaune, pregătindu-se să asculte şi să privească.

— Tip, micule! Ce faci tu dacă vine, ştii tu cine?

Tip se repezea îndârjit, lătrând furios, clănţănind din dinţi, mârâind şi dând asalt fantomei invizibile şi fără nume, care ar fi cutezat să sosească în patrie, călcând pe cadavrul său şi al doamnei Vlădoianu.

— Bravo, Tip! Eşti genial! Exclamau toţi aplaudând şi schimbând priviri admirative.

— Vino la mămica, să-ţi dea o bucată de zahăr! îl poftea madam Vlădoianu, cu glas mai dulce decât pătratul alb, suspendat în spaţiu cu două degete.

Tip sărea să-şi primească recompensa, crănţănea bucata de zahăr, pe urmă se avânta în jâlţul cel mai larg şi-şi făcea culcuş pe perna cea mai moale, de unde privea, mica gardă a doamnei Vlădoianu cu ochi blasaţi şi cu o indiferenţă arogantă. Tot aşa artiştii, încărcaţi de glorie, îşi tratează cu dispreţ auditoriul entuziasmat.

— Numai nu vorbeşte, micul de el! constată doamna Stănoiu. Cât e de inteligent, sunt sigură că ar avea de spus lucrurile cele mai nostime.

Tip nu vorbea. E adevărat şi era regretabil. Dar dacă minunea s'ar fi întâmplat,

ar fi produs o mare deziluzie stăpânei şi mosafirilor care-l adorau. N'ar fi avut nimic de spus: nici nostim, nici mai puţin nostim. El nu gândea nimic, despre nimeni şi despre nimic. Era un câine alintat de salon şi, ca orice creatură vanitoasă şi plină de sine, socotea că universul a fost urzit cu singurul scop să-i procure o pernă caldă sub căpătâiu, masa la ore fixe, porţiunea de zahăr cubic şi exclamaţii de admiraţie, când venea ceasul să defileze, să dea „pa" şi să se fandosească în mijlocul mosafirilor, ca un cabotin ahtiat de succesul scenei.

Dacă ar fi căpătat graiu, madam Vlădoianu, înaintea tuturor, ar fi rămas scandalizată la descoperirea că Tip se comportă întocmai după chipul şi asemănarea oricărui june pomădat, încrezut, impertinent şi sec, din generaţia pe care o dispreţuieşte şi căreia ea nu-i deschide uşile salonului. Era un câine standardizat, un câine de salon-tip; fără opinii, fără personalitate şi fără caracter.

Poate nu era prost. În orice caz nu spunea prostii. Ceiace constituia fără îndoială o superioritate faţă de fápturile cuvântătoare.

Musafirii, ei aveau glas. Deci vorbeau.

Tip îi măsura din creştet până în tălpi, printre pleoapele întredeschise din culcuşul molatec, până când somnul învăluia salonul doamnei Vlădoianu într'o ceaţă aromită.

Lătra speriat în vis de o arătare neaşteptată.

— Visează că a sosit cel care nu se spune... surâse cu mult înţeles doamna Stănoiu.

— Aceasta nu o tolerez, nici prin vis! anunţă cu fermitate madam Vlădoianu, răsucindu-se scandalizată între braţele jâlţului.

* * *

Stăpânul madamei Sultana, era un bătrân scund şi pietros, cu pălărie mare şi cu hainele neperiate. Cărturar şi dascăl ajuns la anii de pensie, se strămutase în Capitală ca să se afle mai aproape de biblioteca Academiei, unde purica urice vechi şi hrisoave prăfoase, pentru o lucrare demult făgăduită şi demult aşteptată.

Sosise însoţit de madama Sultana, care, ca o slugă vrednică şi veche ce era, a dat din întâia zi locuinţei închiriate, înfăţişarea patriarhală a gospodăriei moldoveneşti de unde plecase.

Casa era mică şi strâmbă, cu ferestrele înguste şi cu acoperişul tuflit pe ochi, ca o pălărie de chefliu la ziuă. Dar avea curte largă şi doi salcâmi jigăriţi la poartă, care se chinuiau în fiecare primăvară să parfumeze strada cu florile lor mărunte şi anemice.

În faţă, locuinţa doamnei Vlădoianu, vastă, severă şi sură, cu grilaj de fier şi cu scări de granit, cu ferestre spaţioase şi cu uşi grele de stejar, părea înălţată înadins pentru a umili prin contrast aşezarea modestă a pensionarului.

Peste drum, se opreau şi plecau, din zori până noapte târziu, trăsuri şi automobile. Cărturarul venea şi pleca pe jos, cu umbrela subsuară până la staţia de tramvai. Tot ce se întâmpla pe lume îl interesa foarte puţin. Pentru dânsul tot ce se petrecuse vrednic de luareaminte în istoria omenirii, luase sfârşit în anul 1528, când Petru Rareş abia îşi începuse Domnia şi la care dată se încheiau cercetările sale. De acolo înainte, peste faptele şi gândurile supravieţuitorilor, trecea cu oarecare milă, ca peste zădarnice svârcoliri fără de rost şi fără de înţeles.

Despărţit de prietenii vechi şi în neputinţă să lege prietenii proaspete, se simţea în exil, în acest oraş mare, sgomotos şi grăbit. Madama Sultana, văzu că tânjeşte şi înţelese din ce pricină. De aceia se gândise să-i caute prieten nou şi credincios.

Domnul Ilarie arătase pe vremuri mare dragoste pentru un câine miţos şi plin de

purici, care îl întovărăşea în plimbările din târgul moldovenesc şi dormea deacurmezişul pragului, în nopţile când lucra în odaia lui cu rafturi de cărţi. Câinele se stinsese de bătrâneţe, fonf şi surd. De atunci nu găsise altul vrednic să-i ţină locul cu cinste. Madama Sultana se hotărî să încerce o lovitură eroică de stat. De aceia intrase în tratative, cu Rugica, slujnica de peste drum şi introduse pe Top, bastardul, în casă. În faţa faptului îndeplinit, domnul Ilarie nu putea să aibă încotro.

De altfel Top se înfăţişa cu mari însuşiri, care aveau să câştige de îndată simpatia şi stima noului stăpân. Era negru în cerul gurii, ciolănos şi dologan fruntos şi viteaz. Madama Sultana îl crescu în taină, într'o lădiţă de zahăr ascunsă sub pat, până când făcu ochi şi se încumetă să-şi încerce puterea picioarelor. Numai după aceia, căutând un moment prielnic, când domnul Ilarie îşi sorbea cafeaua, îl prezentă scoţându-l de sub poalele sorţului ca de sub o cortină.

— Ce e asta? întrebă domnul Ilarie depunând ţigareta de chilimbar gros pe marginea farfurioarei de cafea.

— Căţel! declară laconic, madama Sultana.

Top înaintă brav pe covor, înfruntând primejdia şi începu să adulmece cu nările papucii cărturarului. Se sprijini în labele dinainte şi lătră scurt.

Dar se vedea bine că nu e un lătrat agresiv. Era o articulaţie de bucurie şi de curiositate satisfăcută. Papucii domnului Ilarie, miroseau altfel decât papucii madamei Sultana.

— Şi de unde l-ai scos? Ce avei să faci cu el? Continuă domnul Ilarie, interogatorul.

Madama Sultana înţelese că bătălia e câştigată. Pentru asigurarea victoriei definitive, abundă în elogii:

— E un căţel de rasă. Straşnică rasă. Care nu se mai află de rară şi scumpă...

Domnul Ilarie îl privi cu luareaminte din faţă şi de'a coasta. Aşa rasă nu mai văzuse. Rosti cu nedumerire şi cu oarecara interes:

— Nu ştiu ce fel de rasă vrei tu să spui, Sultană. Eşti o babă nebună şi proastă. Uită-te la el! E mai degrabă un corciu. Cel mai teribil corciu care mi-a fost dat ochilor să vadă vreodată. Fugi cu dânsul de-aici. Piei din ochii mei urâtule!

Il alunga convins numai pe jumătate. Era urât, dar inspira încredere. Top, ca şi cum ar fi presimţit că soarta lui se juca într'un moment decisiv, se propti în picioarele pretimpuriu vânjoase şi lătră cu hotărîre. Spunea în limba lui:

— Aci sunt şi aci rămân, dacă vrei. Dacă nu, sunt curios să văd ce-ai să-mi faci?.

— Ţi-am spus să-l iai de aici...

— Il chiamă Top, se prefăcu a nu auzi Sultana.

— Top? Alta, e acum. Ce fel de nume e acesta Top? Inţeleg Aron, Movilă, Bontăş...

— Il chiamă Top, perzistă cu încăpăţinare baba Sultana. Răspunde la Top. Dacă răspunde la Top, ce pot eu să-i fac?

Top se gudura greoiu în jurul papucilor de pâslă, unde se aflau scufundate picioarele providenţei care îi dădea lapte cald şi îi aşternea culcuş de cârpe. Incercă să se caţăre de poale. Mormăi mulţumit de câteori îşi auzi numele pronunţat.

— Vezi şi mata, îl chiamă Top şi pace!

Madama Sultana îşi făcu drum cu tablaua de cafea şi uită căţelul ca din întâmplare. Top se întoarse la papucii noului stăpân. Ea vede o chestie pe care nu o lămurise deplin. Si mirosi îi încercă scuturându-i cu dinţii şi trăgându-se îndărăt.

— Marş de aci, potaie! se supără domnul Ilarie.

Top fugi. Dar fugi cu tot cu papucul pe care isbutise să-l smulgă şi se refugie sub pat.

Când madama Sultana se întoarse târziu, tiptil, să constate cum se desfăşoară evenimentele, Top dormea tolănit pe halatul de lucru al stăpânului, iar domnul Ilarie nu se îndura să-i tragă haina de sub el.

* * *

Top crescu în libertate, lipsit de educaţie şi ignorând buna cuviinţă. Cum nu se afla nimeni să-l înveţe ce e frumos şi ce poate provoca entuziasmul şi admiraţia, se cârmui numai după instinctul său proletar şi direct. Nu ştia să facă sluj şi nici nu înţelegea la ce i-ar fi de folos. Nu purta funtă cu zurgălău. Nu saluta. Nu dădea *pa.*

Mârâia şi lătra, când vedea că un strein cată a cuteza să păşească dincoace peste portiţa grilajului. Lătra cu tărie, iar dacă streinul se încăpăţina să înainteze, Top îl încolţea dacă nu de pulpă, cel puţin de pantalon.

Noţiunea dreptului de proprietate, era în cugetul său în destul de turbure şi în orice caz subiectivă. Işi apăra cu înverşunare osul. Dar dacă îi cădea la îndemână, nu se dădea în lături de la orice risc, ca să poată intra în stăpânirea altui os, prin rapt sau violenţă. Când scăpa pe poartă, după misterioase explorări, nu arareori se întorcea cu un trofeu de răsboiu, de preferinţă comestibil. Larma schelălăiturilor care dura încă în capătul străzii, dovedea că lupta a fost cruntă şi că inamicul înfrânt, încă îşi linge rănile sângerânde.

Top deveni un câine temut.

Cuminte, paşnic şi grav, păzea numai când domnul Ilarie îi îngăduia să-l întovărăşească în plimbările singuratice de seară.

Atunci, dacă întâlnea un adversar pe stradă, întorcea ochii către stăpân. Intreba:

— Ce zici? Să-l încolţesc?

— Cuminte, Top! poruncea domnul Ilarie.

Top se alătura cu regret la mersul liniştit al stăpânului, după ce arunca mai întâi pieziş, o privire plină de lămurită promisiune:

„Ai noroc, acum; dar lasă că ne mai întâlnim noi, amice!“ Privirea era atât de elocventă, încât celălalt câine o tulea prelins pe lângă ziduri, schelălăind fără pricină.

— Eşti un bandit! Un teribil bandit! îl mustra cu sceptică filozofică, domnul Ilarie.

— Ce să-i fac, stăpâne? dădea din coadă complice, Top. Mă dau după vremuri Nu vezi şi dumneata că în ziua de azi, numai bandiţii găsesc teamă, ascultare şi respect?

* * *

La ora patru după orariul de iarnă şi la ora cinci după cel de vară, (cu excepţiunea sărbătorilor legale), Puica începea osânda cotidiană a lecţiilor de clavir.

Profesoara, persoană uscată autoritară, asexuată şi fără vârstă, nu arăta nici o toleranţă pentru slăbiciunile omeneşti. Era virtutea, exactitudinea şi simţul datoriei, fericit întrupate într'o singură făptură, cu negi pe nas şi cu tulee ţepoase de mustaţă deasupra buzelor subţiri.

Toate încercările Puicii s'o târască în ispită, se isbeau într'o intrasigenţă de fier Domnişoara profesoară nu ştia de glumă, nu părea de fel curioasă să afle evenimentele casei. Nu se înduioşa şi nu se minuna de întâmplările fabuloase povestite de Puica, de la uşă, cu o abundenţă teribilă de gesturi şi cu o pasionată însufleţire, în nădejdea că va amâna astfel începutul supliciului.

Işi încăleca ochelarii pe nas. Consulta ceasornicul cu capac de email atârnat în şnur negru după tendoanele gâtului şi răşchirând palma uscată, zăgăzuia brusc avalanşa peripeţiilor:

— Ajunge, copila mea! N'avem timp de poveşti. E cinci şi două minute. Incepem!

Puica suspina resignată, se cocoşa pe taburetul înalt şi purcedea să-şi silabisească lecţia pe clapele de fildeş, cu o docilitate agresivă.

Prin geamul deschis, notele dădeau busna în văzduhul liber al străzii, poticnindu-se sonor: *mi-do-si-mi-mi-si-la*..

— *Re-la! Re-la!* Unde vezi *si?* D'acapo!

Puica o lua d'acapo, aţărându-şi fruntea bombată şi mică, sub care mijeau crâncene proecte pentru exterminarea totală a profesoarelor de piano din cele cinci continente.

In decursul unei asemenea lecţiuni, Top se întorcea pe sub fereastră, fluturându-şi triumfal coada stufoasă după o victorie care semănase panica şi dezastrul în toate patrupedele lătrătoare ale cartierului.

Sol-do-re-do-re-mi-re — sburau notele în aerul acidulat al primăverii.

Top se opri. Inălţă coada şi ciuli urechile. Intâi nedumerit. Mai apoi iritat. O mânie inexplicabilă şi atavică îi clocoti surd în gâtlej. S'ar fi spus că acolo în casa doamnei Vlădoianu, descoperise însfârşit duşmanul ireductibil, vrednic de ura şi războinicia lui.

Re-mi-sol-re...

Provocarea era evidentă. Aceasta nu o mai putea trece cu vederea. Se propti în picioarele voinice lungi gâtul şi începu să urle sub fereastră. Fără greş şi fără grabă, metodic, cu o hotărâre tenace să acopere glasul inamicului invizibil: amm, amm!

Domnişoara profesoară se ridică să trântească fereastra.

Puica profită de ocazie şi încearcă să descrie cu ditirambice elogii buna creştere a lui Tip, câine simţit şi educat, care nu şi-ar permite în ruptul capului să urle ca un derbedeu de stradă.

— Dacă vrei, pot să-l chem aci. Toată lumea spune că Tip e un câine fenomen. Să-l vezi cum...

— Ajunge, copila mea. Au trecut douăzeci de minute din oră. D'acapo!.

Puica strânse buzele şi continuă: *re-mi-sol-re*...

Sub fruntea rotundă şi mică se lămurea hotărârea şireată ca la lecţia viitoare să-l introducă pe Tip în salon, ca din întâmplare. Profesoara nu va rezista. Lui Tip nu-i rezistă nimeni. Şi astfel va câştiga jumătate de oră cu siguranţă arătându-i câte isprăvi nostime ştie să săvârşească favoritul Tantei Eliz. Păcat că nu s'a gândit mai demult!. Tip poate să-i fie cel mai credincios aliat şi complice, întru mai grabnica săvârşire a ceasului de tortură muzicală.

Dar Tip, avea acum altă grijă

De la fereastra deschisă de alături, privea în jos, cu scârbă şi desaprobare, la câinele care urla proletar în stradă.

Schimbă picioarele, scutură zurgălăul de alamă şi-l admonestă cu un lătrat senioral: „Hei, mocofane! Unde te trezeşti? Aci ţi-ai găsit loc să-ţi arăţi arama?..."

Top înălţă ochii. Conteni din urlet. Stupoarea îi tăiase glasul. Nu mai văzuse încă asemenea jivină, cu surtucaş de postav albastru tivit cu mătase, cu fundă la gât şi cu zurgălău.

Şi această stârpitură, mai cuteza să-l latre!

Top privea de jos în sus, la Tip. Tip privea de sus în jos, la Top. Gemenii nu se recunoşteau. Dar înţeleseră în aceiaşi clipă, că de acum înainte, pentru liniştea celui lalt, unul din doi trebuie să piară. Atât de adevărat e că glasul sângelui, a fost o superstiţie născocită numai de închipuirea romantică a poeţilor din veac.

Top rânji colţii puternici. Tip arătă dinţii delicaţi. Top mârâi gros. Tip lătră ascuţit.

— Pofteşte jos, onorabile dacă-ţi dă mâna! îl invită Top pe Tip.

— Am să pun slugile să te ia în bice! ţipă Tip, scos din răbdări.

Top se repezi să escaladeze fereastra, dar geamul era prea înalt. Tip schelălăi cuprins de spasmuri, tremurând şi sărind dintr'un capăt în altul, al pervazului, cu spume la gură.

Alături, lecţia de piano, continua într'un vacarm de infern.

— Ce este? Ce se întâmplă? sosi alarmată madam Vlădoianu, isbind uşile din a treia cameră şi repesindu-se la Tip. Ce e cu tine, micule?

Il luă în braţe. Tip micul, tremura de indignare, lătrând, scheunând şi mârâind. Ridica pe rând ochii la stăpână şi îi pleca spre fereastră afară.

— Cine l'a supărat pe el? Cine a vrut să-i facă lui rău, ca să-l bată mămica? îl alinta mamdam Vlădoianu. Uite în ce hal l-au adus!...

Madam Vlădoianu se sprijini cu o mână în pervaz cu cealaltă strângând la piept, odorul extenuat. Văzu jos, câinele colţos, păros şi îndârjit.

— Marş, tu, fiinţă ordinară!

„Fință ordinară", era ultima insultă şi cea mai gravă pe care o putuse pronunţa vreodată buzele doamnei Vlădoianu.

Top primi insulta impasibil. Mârâi cu voce de bas:

— Ce te amesteci? cu tine n'am nimic. Cu domnişorul acela în surtuc albastru, aş vrea să mă răfuesc!

Tip scânci:

— Uite ce spune. Eu nu mai pot suporta asemenea obrăznicii!

Madam Vlădoianu îl înţelese şi închise fereastra. Îl mustră cu blândeţe.

— Vezi ce păţeşti, dacă te pui la discuţie cu asemenea indivizi? Acum hai sâ-i dea mămiţa, păpiţa şi apiţa, ca să ne calmăm...

Afară, Top mai privi la fereastra închisă. Se întoarse cu paşi înceţi şi cu regret, uitându-se din când în când în urmă. Privirea lui spunea lămurit:

— Cu aceasta n'am terminat, stimabile! Ne mai vedem noi. Chiar dacă o fi să te caut la tine acasă şi tot ne mai întâlnim.

Din ziua aceia ostilităţile se încordară crescând, între gemenii inamici. Se căutau, se pândeau, se aşteptau,

Tip, de pe meteresul înalt şi inaccesibil al ferestrii împroşca lătrături sfârşite în scrâşnet şi schelălăială. Top, dela picioarele fortăreţii îl poftea cu hămăituri groase, la câmp deschis şi la luptă dreaptă.

Lecţiile de piano erau fără nici o scutire acompaniate de răsunetul acestui răsboiu fraticid. Domnişoara profesoară deveni nervoasă. Puica se prefăcea că n'aude comanda „de-acapo" şi poate nici nu o auzea. Eleva şi profesoara răcneau acum una la alta, ca într'o ceartă de surzi. Madam Vlădoianu nu ştia cum să curme acest scandal nemaipomenit. Tip pierduse pofta de mâncare, dezerta din salonul cu invitaţi, executa programul de salturi şi defilări, preocupat, cu atenţia în altă parte. Cum găsea uşa întredeschisă, se furişa până la postul de observaţie, unde ştia că jos, Top, îl aşteaptă neclintit, cu coada bârzoiată şi cu ochii vrăjmaşi.

Domnul Ilarie, constată la rândul său, că tovarăşul de plimbare îl acompania în silă. Mergea până la capătul străzii şi de acolo se făcea nevăzut. Se întorcea cu nerăbdare la postul de atac.

— E o situaţie intolerabilă! se plânse madam Vlădoianu mosafirilor din salon. O adevărată barbarie. Am să trimit domnului aceluia un bilet să-l invit să-şi ţină bestia sălbatică în lanţ. La extremă, o să mă plâng autorităţilor. Ce ţară şi ce vremuri, Doamne! Oricine îşi permite orice.

Numai după ce mosafirii epuisau îmbărbătările și consolările, conversația intra în făgașul obicinuint și adâncit, la chestia arzătoare a zilei.

Ziarele cu toate propeliștile aspre, strecurau știri voioase despre hotărârea exilatului fără nume, să revină în țară și să se așeze în scaunul domniei deșert. Țara părea nerăbdătoare să vadă mai grabnic hotărârea trecută în fapt.

— Care țară, mă rog? se indigna madam Vlădoianu. Cine e țara? Ce e țara aceasta, vă rog explicați-mi și mie.

— Mulțimea, dragă doamnă! Poporul. Trebuie să recuneaștem că suntem o minoritate. Poporul îl dorește și îl vrea. Îl așteaptă și e capabil să-l primească cu aclamații șt urale.

— Poporul! Mulțimea! suspina madam Vlădoianu, ridicând brațele grăsune spre tavan. Să nu-mi vorbești mie de mulțime! Științi cu cine compar eu poporul? Cu acest câine de afară, grosier și brutal, care ne asurzește urechile de ne scoate din casă; cu acesta îl compar. *Mon Dieu*, dacă a ajuns el să dicteze nu ne rămâne decât să ne expotriem...

— Și noi suntem ca Tip? trase conclusia logică, surzând, un domn în vârstă înaintată, cu mustățile cărunte și cu floare albă la butonieră, care aducea poate într'adevăr cu imaginea viitoare a lui Tip, cățelul cu funtă și cu surgalău, când va ajunge la bătrânețe.

Madam Vlădoianu, nu se ofensă la auzul acestei asemuiri. Se răsuci în jâlț și rosti cu gravitate.

— Domnul meu, dumneata o spui aceasta în glumă. Eu o primesc foarte serios. Da, suntem ca Tip. O minoritate, o excepție... Mie mi se pare însă, că minoritatea are întotdeauna dreptate. Și pot să adaog că oricând mă simt mai fericită să fiu comparată cu un exemplar de rasă și de lux, ca Tip al meu, decât cu o brută vulgară ca individul de sub fereastră. Brutalitatea, forța și numărul, nu mi-au impus niciodată respect. Onoare, da! Dispreț, da! Dar nu respect. Dacă *Domnul acela* vrea să vină în țară, fiindcă îi deschide brațele mulțimea cea multă, adică brutalitatea, forța și numărul, n'are decât. Noi o să-l primim...

Cântă o imagine teribilă, ca să arate cum îl vor primi. Dar cum nu găsea una îndestul de înfricoșată, privirea doamnei Vlădoianu căzu asupra lui Tip, care dormita încolăcit în fotoliul cu pernă moale. Găsi ce căuta. Spuse:

— Arată tu, Tip, cum o să-l primim, dacă vine știi tu cine...

Tip deșteptat din somnolența agitată de visuri urâte, sări speriat în picioare. Pentru el, acel *„știi tu cine"*, până acum invisibil și abstract, căpătase ființă aevea. Era vrăjmașul de afară, veșnic present, de veghe, sub fereastră. De aceia svâcni în picioare, mârâi, lătră în gol, și deodată, fără pricină, începu a schelălăi, ca și cum l-ar fi încolțit o haită întreagă de dulăi.

— M'ai făcut de râs, Tip! declară consternat domnul bătrân cu floarea albă la butonieră.

— Vă spun că e un adevărat scandal! îl scuză doamna Vlădoianu. Existența aceasta a devenit imposibilă. Bruta cea de afară, iertați-mi cuvântul, canalia aceasta de stradă l-a exasperat.

Bietul Tip!.. Ce-au ajuns nervii tăi, sărăcuțul de tine! Vino aci, Tip, la mămica...

Tip se urcă în poale, scâncind ușor și lingând pudra de pe bărbia doamnei Vlădoianu.

* * *

Domnul Ilarie așeză tocul tacticos pe suport și închise foile scrise mărunt, între scoarțele de carton.

Răsuci o ţigară groasă, o înfipse în ţigareta de chilimbar, trase ceaşca de cafea alături şi începu să soarbă, pe rând, un gât de cafea şi un fum de tutun, cu mulţumirea omului care şi-a încheiat cu bine munca dintr'o zi. În cugetu-i, stăruia încă începutul din cuvântarea lui Neagoie-Vodă, cel de-al patrulea Basarab, către fiul său mort copilul Voevod Petru, transcrisă în filele din scoarţa de carton:

„O, fiul meu Petre, iată că-ţi trimit coroana, surguciul şi diademele, pentru că tu erai stâlparea mea cea înflorită, de care pururea se umbria, şi răcoria ochii miei, ori acum stâlparea mea s'a uscat, şi florile s'au veştejit şi s'au scuturat, şi ochii mei au rămas arşi şi stinşi de jalea înfloririi tale. O, iubitul meu Petre! eu gândiam şi cugetam să fii Domn, şi să veseleşti bătrâneţele mele oarecând cu tinereţele tale şi să fii biruitor pământului, iar acum..."

Domnul Ilarie privi visător în spiralele albastre de fum. Vorbi, confidenţial către Top, culcat la picioarele lui:

— Aceia erau oameni şi acelea erau timpuri! Ce zici, Top? Top, cu botul lungit pe labe, ridica numai ochii şi mişcă din coadă.

— Adică vrei să zici că eşti de altă părere, domnule Topule? zâmbi cărturarul. Eşti un câine ignorant şi încăpăţinat. Şi trebuie să-ţi mai spun că ai un spirit de contradicţie insuportabil amice, insuportabil. Destul să spun da, ca tu să spui nu. Aşa e, domnule Topule?

Top dădu din coadă a împotrivire.

— Vezi? Mă aşteptam. Eram sigur. Ai un caracter imposibil. Aceasta mi-o scrie în bileţelul de colea, şi doamna din casa de peste drum. Mi se pare că o să te pun în lanţ. Ai supărat-o şi-mi cere sancţiunile cele mai aspre. N'am ce să-ţi fac. Mâine dimineaţă, Sultana are să-ţi cumpere un lanţ şi o să te punem la post şi la rugăciune, până ţi-o veni mintea la loc.

Top se încruntă şi mârâi nemulţumit: „Va să zică te dai cu dânşii? Mă pui la lanţ pentru un filfison cu surtucaş albastru şi cu zurgalău?... Nu te scârbeşti cât e de laş şi de înfumurat? Eu îl poftesc la luptă dreaptă. Dumnealui pune pe alţii să scrie bileţele.. Bine! Cumpără lanţ. Numai să văd cum ai să mă prinzi..."

Poate acestea le spunea Top, în mârâiala lui înăbuşită. Poate altceva.. Domnul Ilarie crezu însă aşa a înţelege şi, plecându-se, îi netesi fruntea cu degetele care miroseau a tutun:

— Ţi-am spus eu că n-ai s'o sfârşeşti bine... Deocamdată să aşteptăm al doilea bileţel. Am să te ţiu legat un ceas şi am să te fac scăpat. Dar aceasta să rămână între noi, domnule Topule. Te fac scăpat şi aşteptăm evenimentele. Ai înţeles?

Top încuviinţă din ochi: „Dacă e vorba numai de un ceas, bine! Mă resemnez".

A doua zi, Top cunoscu regimul umilitor al lanţului, pus în cătuşe la poartă, aşa ca să poată constata şi madam Vlădoianu dela fereastră, că dorinţa i-a fost împlinită.

De peste drum, dela înălţimea pervazului, Tip lătra triumfal şi batjocoritor. Top îi întoarse spatele, îl măsură peste umăr cu o privire sângeroasă de răsbunare, apoi se întinse culcat pe lanţ şi adormi cu nepăsare.

El ştie că stăpânul nu minte niciodată... Şi mai ştia că peste un ceas, cu orice preţ, îndată ce-şi va recuceri libertatea va plăti cu prisosinţă umilinţa de acum. Dela aceasta, nu avea să-l oprească nici o putere din lume.

Peste un ceas, domnul Ilarie, cu umbrela cenuşie însubsuoară se pregătea să iasă la plimbare. Madama Sultana, sosi asudată şi gâfâind, cu un ziar cumpărat dela chioşcul din colţ.

— Se întâmplă minune! spuse ştergându-şi fruntea brobonită cu poalele şorţului. M'am dus la brutar şi dela el am aflat minunea. S'a întors Prinţul,.. Toată lumea vor-

beşte şi se bucură care nu se mai află... Am cumpărat un Jornal. Zic, poate vreţi să aflaţi ce scrie şi cum s'a întâmplat aşa o istorie mare.

Domnul Ilarie împături ziarul cu indiferenţă şi îl strecură în buzunarul hainei. Pe el nu-l interesau decât istoriile care s'au întâmplat până cel mult acum patru sute de ani. Păşi spre portiţă. Din mers se opri, privi peste drum să vadă dacă nu-l observă nimeni dela fereastra din faţă, se plecă şi desfăcu pe furiş sgarda lui Top, din belciugul lanţului.

— Cum constaţi m'am ţinut de cuvânt, domnule Topule! Acum să văd şi eu, dacă ţi-a venit mintea la loc.

Top n'avea însă timp să asculte. Cum se simţi liber, svâcni peste drum. De astădată nu la fereastră. La poartă. Poarta era deschisă. Intrau şi eşeau trăsuri şi automobile. Se trânteau uşi. Se auziau glasuri şi exclamaţii de mirare, de consternare, de indignare.

— A sosit! anunţase doamnei Vlădoianu, domnul cel bătrân, cu păr cănit şi cu floare albă la butonieră.

— Imposibil! exclamase madam Vlădoianu căzând în jâlţ şi ridicând braţele spre cer.

— E un scandal întreg... Toată mulţimea îl aclamă! vestise al doilea sosit.

— Şi ce face guvernul? Armata? Cum stau toţi cu braţele încrucişate? Trebuie să luăm noi măsuri, dacă toţi sunt incapabili...

— E un adevărat delir... Abia am străbătut pe Calea Vivtoriei! istorisi al treilea mesager, o doamnă care-şi trăsese în fugă un pardesiu peste haina de casă şi sărise deadreptul în automobil, fără să mai dea cu roşul pe buze. E inconcevabil! Nu mi-am imaginat niciodată că...

Madam Vlădoianu n'a aflat niciodată, ce nu şi-a putut imagina doamna care n'avusese timp să-şi schimbe haina şi să dea cu roşul de buze.

N'a aflat, fiindcă în aceeaşi clipă, în mijlocul tuturor, încremeinţi, năvăli în salon, un demon negru cu ochi fosforici şi rânjet alb.

Svâcni isbind uşa cu fruntea, se opri rotind privirea şi săltă direct la jâlţul unde dormea Tip, caşicum demult ştia unde ar fi trebuit să-l caute.

Il smulse din culcuş. Il târî, de surtucaşul albastru de postav, jos, pe covor.

— Poftim! păru că spune aşteptând.

Tip tremura, clătinând grăuntele de metal în zurgălăul galben. N'avea nimic viteaz în înfăţişare. Un biet căţel, în vestmânt ridicol şi împopoţonat, implorând îndurare.

Căută un refugiu, cerşi ajutor cu ochii disperaţi la toată asistenţa care îl admirase şi care îl iubea.

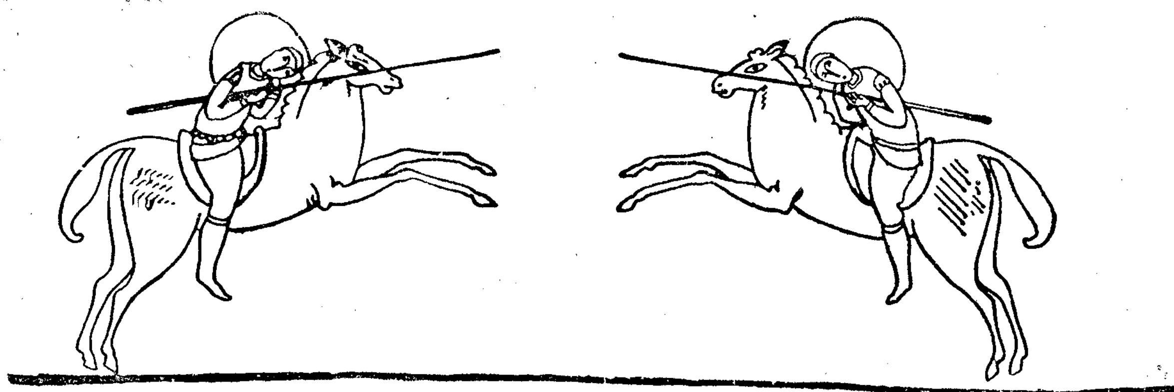
— Nu aşa! îi reteză scurt retragerea Top.

Şi în aceiaşi clipă, îl şi încolţi. Prompt, cu îndemânarea unui călău expert. O singură muşcătură, adâncă, sub bărbie, în beregată. Cartilagiul trosni sub funta albastră. Tip n'avu când să scoată glas. Căzu moale şi rostogoli peste cap privirea coagulată.

După această ispravă, Top arătă tuturor rânjetul colţilor plini de sângele fratern, gata să înfrunte urgia. Dar nimeni nu se clinti. Petrificată de onoare, garda doamnei Vlădoianu rămase mută şi neclintită.

Atunci câinele aruncă asistenţii o privire rotundă de scârbă şi compătimire. Făcu stânga împrejur şi porni, cu mers negrăbit şi sigur, spre uşa deschisă. Pe covor, balta de sânge se lăţea treptat sub trupul cu haina smulsă, cu funta desnodată şi cu zurgălăul strivit. Din camera de alături, notele clavirului gângăveau monoton, ignorând avalanşa de catastrofe: *Sol-do-re fa-re!* D'acapo! Madam Vlădoianu se scufundă sdrobită între braţele fotoliului. Afară, tumultul sărbătoarei populare se apropia crescând.

Top năvăli întru întâmpinare, cu glas voios de insurgent biruitor.

B L E S T E M

DE

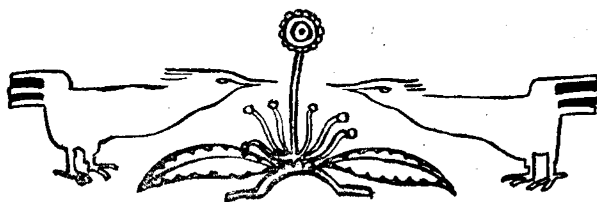
ADRIAN MANIU

Să nu pricepi niciodată frumusețea,
Nici adevărul, nici jertfirea pentru un gând,
Să fie tinerețea cumpănită și nebună bătrânețea,
Să disprețuești dragostea, să nu ai prilej să fi blând.

Îndestuleze-te de viață ; lingușirile,
Îmbuibare fără foame, desfrânare fără plăcere,
Nici măcar ura să nu îți încordeze simțirile,
Să nu poți plânge, nesimțind nici o durere.

De toate credințele, necrezător să ți se urască,
Să nu îți placă arșița, ploaia și gerul,
Înainte de dorință, fără trudă, toate să ți se împlinească
Și să nu îți pese cum e floarea și cerul.

Nerodind în traiul tău nici cântec, nici gând,
Să nu fi în stare nici pedeapsă să îți cucerești
Intr'o altă lume s'au într'un sfârșit nădejde neavând
Să mori când e prea târziu, și să nu mai putrezești.

C R O N I C I

IDEI, OAMENI & FAPTE

TUDOR VIANU, INTERPRET AL LUI EMINESCU

CEL care scrie aceste rânduri despre Tudor Vianu şi cartea sa, *Poesia lui Eminescu*, nu e propriu zis un critic. Deaceea i se va ierta stângăcia cu care caută să-şi înfrâneze bucuria resimţită cu acest prilej. Criticul obişnuit se crede în drept să judece cu un temperament pus în prealabil „la gheaţă". El se situiază de predilecţie la o altitudine necesară „obiectivităţii" care nu e de cele mai multe ori decât pseudonimul unei presumţii orgolioase şi al unei superiorităţi ce şi-o acordă generos asupra operei de judecat. Neispitit de această pretenţie, eu mă voiu situa la o altitudine inferioară, necesară pentru a primi voluptatea intelectuală ce se desface, clară şi înnaltă, din cartea lui Tudor Vianu.

Cercul revistei *Gândirea* e mândru de această valoroasă carte. O socotim a noastră, deşi ea este exclusiv a lui Tudor Vianu. Cultul lui Eminescu a luat, în sânul acestei grupări, o formă militantă şi s'a cristalizat în fapte. Amintim unele: cu câtiva ani în urmă, o serie de 14 conferinţe într'un an au fost organizate de noi, la care au contribuit toţi cercetătorii de seamă ai problemelor eminesciene; iniţiativa ridicării unui mare monument în Capitală, vrednic de măreţia poetului, ne aparţine, — el e în curs de executare —; bustul ridicat la Putna în amintirea anului 1871, a cerut în mare parte strădania noastră; statuia ce se va inaugura curând în faţa Universităţii Clujene, din iniţiativa societăţii studenţeşti „România Jună" s'a bucurat de largul nostru concurs; ca realizări artistice, toate aceste monumente sânt opera sculptorului O. Han; acum patru ani, un pelerinaj impunător am organizat la mormântul poetului cu participarea omagială şi a scriitorilor minoritari din România; când ne-au stat la îndemână posibilităţi oficiale, am conceput o monumentală ediţie naţională a operei lui Eminescu, creindu-i condiţiile materiale de apariţie, — întârzierea acestei ediţii se datoreşte indiferenţii culturale a celor responsabili în urma noastră, — ; în legătură cu aceasta, chestiunea stabilirii unui text definitiv al poesiilor lui Eminescu a fost pusă de noi şi, datorită acestei iniţiative, studiile eminesciene ale d-lui G. Ibrăileanu au căpătat amploarea cunoscută; cartea lui Tudor Vianu, ale cărei capitole, afară de două, au apărut în paginile *Gândirii* şi a fost editată în colecţia acestei reviste, încununează preocupările colective ale grupării noastre în jurul marelui poet. Planul lui Tudor Vianu e mai vast, el cuprinde un volum despre proza lui Eminescu unul despre doctrina lui naţionalistă şi ultimul — biografia poetului.

Încercând „cea dintâiu caracterizare a poesiei lui Eminescu, considerată în totalitatea şi întreaga ei complexitate", Tudor Vianu precizează poziţia cărţii sale printr'o constatare: „In cele patru decenii, de când e aşteptată caracterizarea lui Eminescu, studiile literare au stat sub zodia disciplinii istorice". Constatare justă, dar insuficientă. Intr'adevăr, preocuparea de căpetenie a acestor studii a fost amănuntul istoric. Trista poveste a vieţii poetului covârşia generaţia anterioară nouă. De aci şi acel maladiv „curent eminescian" de care noi cei de azi ne simţim cu totul streini; de aci şi caracterul biografic al acestor studii şi crâmpeie cu tot cortegiul de platitudini şi vulgarităţi pe seama nebuniei poetului şi a dragostei pentru Veronica Micle. Totuşi din conglomeratul lor n'a isbutit să se închege măcar o biografie a poetului. Generaţia anterioară nouă nu ne-a dat nici atât. Singurele pagini ce se salvează din acel conglomerat sânt ale lui G. Galaction, o scurtă biografie mai mult lirică decât istorică. Dar alături de

acele date sporadice, anecdote şi consideraţii de psihiatrie, născute „sub zodia disciplinii istorice", cercetările eminesciene mai au o latură gramaticală. Ea aparţine criticilor-editori ai operei poetului şi constitue un minuţios alexandrinism consumat la periferia acestei opere. Dar precum din preocupările istorice n'a rezultat o biografie, tot astfel din preocupările gramaticale n'a rezultat încă o ediţie critică definitivă şi complectă a operei lui Eminescu. Gramaticii se ceartă încă pe puncte şi pe virgule, iar polemica recentă Ibrăileanu-Lovinescu nu e lipsită de comicul inerent. Bine înţeles, am exagera dacă am tăgădui în totul utilitatea acestor studii, material pentru sintezele viitoare. Dar atât critica istorică cât şi cea gramaticală (vreau să zic: estetic-raţionalistă) s'au oprit, prin natura lor, la periferie. Un studiu integral, de aprofundare în însăşi substanţa poesiei lui Eminescu, a lipsit Trebuie să recunoaştem că o critică raţionalistă, chiar dacă depăşind preocuparea gramaticală atacă secretele, uşor de lămurit de altfel, ale mecanicei prozodice eminesciene, nu ni l-ar fi putut da. Critica raţionalistă rămâne, prin natura ei, la suprafaţă, sau la „forma exterioară" cu o expresie a lui Tudor Vianu.

„Forma, concepută ca un înveliş unitar sub care se pot adăposti conţinuturi dintre cele mai variate, forma generală, obiectivă şi oarecum detaşată de conţinutul lucrurilor pe care le exprimă, este aceea pe care şi-o reprezintă prozodia. *Există însă şi o altă formă, internă şi coincidentă cu principiul adânc al inspiraţiei, cu sentimentul de viaţă care l-a urmărit pe poet*". Descoperirea acestei forme adânci, conaturală cu *habitus*-ul artistic al poetului şi care alcătuieşte specificul original al creaţiei sale, pretinde o altă metodă decât aceea a explicării prozodice raţionaliste. Până la sâmburele acestei forme adânci, până la străfundul iraţional al poeziei există un alt drum: acela al intuiţiei intelectuale. Şi aceasta e metoda aplicată în largă măsură de Tudor Vianu în studiul poesiei lui Eminescu.

Drept vorbind, Tudor Vianu nu se dispensează cu totul de serviciile necesare ale metodei raţionaliste. Cealaltă metodă, a intuiţiei intelectuale, nici nu exclude, de altfel, metoda raţionalistă, dar o socoteşte accesorie. Aceasta din urmă se va face vizibilă în capitolele unde criticul demonstrează devenirea romantică şi filosofică a lui Eminescu (*Atitudini şi motive romantice în poesiile de tinereţe*, *Eminescu şi etica lui Schopenhauer*) sau în explicarea conceptelor metafizice din poema *Luceafărul*. Delimitarea personalităţii lui Eminescu fie în ce priveşte imaginea sa despre Univers, fie în raport cu romanticii europeni, necesita copioase excursii în filosofia antică, şi în cea germană, precum şi un vast aparat de literatură comparată, — elemente pe care le pune la îndemână critica raţionalistă sau cea istorică. Cu luciditatea de spirit şi cu siguranţa unei culturi întinse şi adânci, criticul ne înfăţişează pentru întâia oară limpede concepţia sau, mai bine zis, viziunea filosofică a lui Eminescu în filiaţia ei eleatoschopenhaueriană şi tot astfel personalitatea sa romantică în afinităţile şi diferenţierile ei raportate la romantica literară europeană. Dacă în ce priveşte interpretarea filosofică a *Luceafărului* rămâne un proces deschis între punctul de vedere al lui Tudor Vianu şi cel exprimat de Radu Dragnea în studiul *Spiritualitatea lui Eminescu*, în ce priveşte poetul nostru faţă de romantica europeană Tudor Vianu a spus lucruri definitive în capitolul *Pesimism şi natură*. Sentimentul naturii, cald şi viu, apare la Eminescu ca notă diferenţiatoare a originalităţii sale în configuraţia romantică generală. El e o prelungire a aceluiaş sentiment din poesia noastră populară şi prin aceasta, romantismul lui Eminescu capătă un corectiv şi o coloratură românească.

Cealaltă metodă sau cealaltă latură a metodei lui Tudor Vianu se face vizibilă mai ales în capitolele *Voluptate şi durere* şi *Armonia eminesciană*, ce constituesc lucrurile cele mai adânci ce s'au scris până azi despre poesia lui Eminescu. In ele stă valoarea specială a studiului de care ne ocupăm. Care e nota dominantă între expresiile poesiei eminesciene? Tudor Vianu o găseşte întrupată în două cuvinte: *farmec dureros*. Iar farmecul dureros e perifraza *dorului* nostru popular. Să ascultăm, după o lungă, savantă şi subtilă analiză, definiţia dorului: «el este emoţia complexă în care durerea pierderii sau a neîndestulării se complică cu fericirea unei posesiuni recucerite din trecut sau proectată în viitor". Cele două cuvinte ale expresiei *farmec dureros* sânt ca pozitivul şi negativul electric. Ciocnirea lor dă explozia de lumină sub fulgerarea căreia străbatem până în adâncimile iraţionale ale poesiei eminesciene. Spre deosebire de dorul poesiei populare, de dorul şi melancolia romantică, dorul eminescian «nu se îndreaptă nici către trecut, nici către viitor ci către fuziunea prezentă şi întreagă. Farmecul dureros este un dor metafizic. El este aspiraţia de a ieşi din forma mărginită şi proprie. El este năzuinţa de a realiza scopul ultim al voluptăţii, posesiunea infinită şi totală, dar amestecată cu durerea că această năzuinţă nu poate fi îndestulată niciodată».

Nu e greu de recunoscut în acest limbaj al lui Tudor Vianu limbajul propriu al misticei: „posesiunea infinită şi totală". Fireşte, mistica poetică e circumscrisă în limitele naturale ale puterilor omeneşti. Ea e lovită fatal de durerea inaccesibilităţii. Singură mistica religioasă, transpusă în planul supranatural al graţiei divine, are privilegiul posesiunii infinite şi totale. Dar în acest fel de a interpreta poesia lui Eminescu nu se descopere metoda cea mai nouă de interpretare a poesiei practicată de Henri Bremond, de J. Segond şi de Charles du Bos? Tudor Vianu este, din acest punct de vedere, cel mai avansat dintre criticii noştri. Metoda raţionalistă ne explică generalităţile ce alcătuiesc periferia unei opere literare. Metoda mistică ne evidenţiază şi ne apropie misterul inefabil care alcătuieşte sâmburul central al operei.

Pe calea deschisă de intuiţia intelectuală, vom ajunge la izvoarele armoniei eminesciene. Această armonie, ne previne Tudor Vianu, nu constă din elementul sonor, fizic. Ea este elementul primordial, iraţional, al inspiraţiei eminesciene, orientată „către trecutul istoric şi cel anistoric, al basmului". Ea diferenţiază pe Eminescu, reacţionar şi romantic, în raport cu poeţii români, cari îl preced, progresişti şi raţionalişti. Explicaţia, pe cât de ingenioasă pe atât de adâncă, duce la concluzia următoare: „Faţă de toate acestea, se poate spune acum că armonia eminesciană nu este decât expresia muzicală a unei astfel de desfaceri din rigorile civilizaţiei şi ale raţiunii; un fel de reîntoarcere în fluxul lucrurilor înainte de diferenţierea şi închegarea lor. Poetul însuş nu o aude decât în stările crepusculare ale minţii"...

Cu acest fel nou de interpretare, critica noastră literară sufere o răsturnare a perspectivelor obişnuite. O optică nouă îşi face loc. Nu „dela misticism la raţionalism" cum zicea d. Mihail Dragomirescu, ci invers. Creindu-şi o opoziţie iluzorie într'un misticism care nu exsita, d. Mihail Dragomirescu nu era, în realitate, decât un continuator şi un precizator al direcţiei raţionaliste. Cartea lui Tudor Vianu, inaugurând cu înnaltă distincţie intelectuală o metodă nouă, e o eliberare. Pentru întâia oară Eminescu ne apare cu profunzimile sale inefabile în lumina unui spirit critic capabil să ia contact cu substanţa poesiei. Poate că din cartea lui Tudor Vianu lipsesc două capitole întregitoare: unul privind influenţa folklorului în dublul ei aspect de tehnică populară întrebuinţată în unele din poesiile lui Eminescu şi de motive transpuse în altele din poesiile sale şi un capitol privind arta poetică şi în special funcţia cuvintelor ce joacă un rol covârşitor la Eminescu. Recunosc că aceste două capitole nu sânt necesar chemate de metoda cărţii, dar ele ar putea adăuga un plus de înţelegere pentru cititorul nedeprins cu un fel prea sintetic de interpretare. Dar aşa cum e, cartea lui Tudor Vianu, strălucitoare în formă şi îmbelşugată în conţinut, e întâiul studiu pe măsura marelui zămislitor.

NICHIFOR CRAINIC

SFÂNTUL CONFESIUNII LUI PAPINI

CREŞTINĂTATEA catolică îşi prăznueşte Sfântul, căruia îi datoreşte, în dăinuirea ei, cât Sfinţilor Petru şi Pavel. Odată cu comemorarea lui Virgiliu, această prăznuire este cel mai măreţ prilej de reculegere colectivă, în preajma unei lespezi de mormânt, peste care s'au prosternat cu pietate genunchii omenirii vreme de 1500 de ani.

Lumea catolică e în sărbătoare. Sfântul pe care în Enciclica-i pascală „Ad salutem humani generis" Papa Pius XI îl înfăţişează drept „un Om cu care poate nimeni, ori foarte puţini oameni din toţi câţi au înflorit dela începutul neamului omenesc, pot fi asemuiţi", Sfântul Augustin este glorificat de întreaga Biserică Romană, cu onoruri de adevărat regenerator al orânduirii sale. Il glorifică Altarul Sfântului Petru, în cor cu glasul miilor de sacerdoţi răspândiţi pe faţa pământului catolic, din Africa natală, până în Transilvania Uniţilor noştri, prin îngrijirea cărora ne vom învrednici cu tălmăcirea „Confesiunilor".

Pentru conştiinţa noastră laică, iscusitul Episcop din Ippona este, în primul rând, autorul acestor „Confesiuni", mai puţin Sfântul care a dat Bisericii de Apus fundamentala îndrumare spirituală, într'un moment de mare şi hotărâtoare cumpănă: desbinarea sectelor orientale din cel de-al IV-lea veac. Creştinul, catolic sau nu, îşi răsfrânge sufletul în „Confesiuni". În omenescul lor, în înfrigurarea spovedaniei acestui umil exaltator al înfrăţirii cu Dumnezeu sub bolta încăpătoare de Bine şi de Rău, mărturisit, al Bisericii, conştiinţa omenirii recunoaşte de 1500 de ani şi mai bine îndemnul cel mai categoric al nevoii sale de spoveduire.

„Târziu îndrăgitu-te-am, frumuseţe dumnezeiască, atât de străveche şi-atâta de nouă! Târziu îndrăgitu-m'am de tine! Erai aici, în mine, iar eu afară din mine, şi-afară te căutam; către aste frumuseţi câte făcutu-le-ai pe-afară, mă năpusteam eu, netrebnicul. Cu mine erai, ci eu nu eram cu tine. Au, cine mă ţinea departe de tine? acelea toate câte de n'ar fi fost în tine, n'ar avea fiinţă! Tu m'ai chemat; şi tare strigat-ai, surzenia mi-ai desfundat-o. Aruncatu-mi-ai o rază, un fulger al luminei tale şi risipitu-mi-ai negura. Aruncatu-mi-ai o mireasmă a ta, iar eu o adulmec şi suspin după tine. Gustatu-te-am, ci mi-e foame, mi-e sete de tine. Atinsu-mai, ci ard de dorul păcii tale... Cine mă va învrednici să mă odihnesc în tine? Cine mă va învrednici să vii în inima mea şi-atât s'o îmbeţi, încât să-mi uit de durerile mele şi pe tine să te strâng în braţe, singura mea fericire? Ce eşti tu pentru mine? Fie-ţi milă de mine, ca să pot grăi. Au, ce sunt eu pentru tine, care vrei să fii de mine îndrăgit şi care, de n'aş face cum vrei, te mânii şi eşti gata s'abaţi asupra capului meu osânda? Puţină e oare osânda, de nu te iubesc? Vai mie! spune-mi, îndură-te, Doamne, Dumnezeul meu, ce eşti pentru mine? Spune-i sufletului meu: „mântuirea ta sunt". Spune-mi s'aud. Iată, urechile inimei mele în faţa ta stau, o, Doamne: tu le deschide şi spune-i sufletului meu: mântuirea ta sunt. Alergà-voiu pe urmele glasului tău, de tine mă voiu prinde. Vai mie! faţa nu ţi-o ascunde de mine: voiu muri spre a nu muri, spre a-ţi vedea faţa..."

Înfrigurata chemare augustiniană a fost ascultată de mult. Limanul „Confesiunilor" s'a statornicit în „Cetatea

lui Dumnezeu". Dâra glasului care n'a răsunat în pustiu și prin mărturisire s'a mântuit, îndreaptă sufletul omenesc de atâtea veacuri spre pământul marilor Făgăduinți.

* * *

Dar, pentru istoria Bisericii de Apus, pentru istoria civilizației universale semnificația acestei figuri este alta: Augustin înfățișează acea personalitate cu adevărat impunătoare, care a asigurat la vreme izbânda spiritualismului creștin, în lupta hotărâtoare cu materialismul erei păgâne. El este Sfântul care a săpat adânc și neșters pe tăblița de ceară a sufletului omenesc, slovă cu slovă, cuvântul încrederii în acel „Viitor" pe care mintea păgână, copleșită de amenințarea fatidicului Destin, îl sacrificase prea mult unui „Prezent" ce nu-și mai găsea locul decât rareori, în conștiința unui „Trecut" vrednic de întremătoare pomenire. Întru aceasta, Augustin a avut intuiția forței revelatoare de Dumnezeire a Păcatului, a cărui conștiință este întrupată de întreaga-i existență. Unde e Păcatul e Dumnezeu. Viața acestui Sfânt e astfel simbolul descătușerii din prigoana Păcatului. Îndoit simbol: al momentului istoric trăit pe vremea sa de lumea apuseană ce nu se regăsise încă de sub dărâmăturile Împărăției Romane; al sufletului omenesc, de pretutindeni și de totdeauna, în eroică luptă cu sine însuși. Expresivitatea acestei figuri stă deci în omenescul de care dă nedesmințită dovadă, în lupta pentru îndumnezeire, clipă cu clipă, pas de pas. Lupta aceasta nu erà susținută numai de Augustin. Intregul Ev Mediu a trăit sincer cruciada anulării materialismului, întru afirmarea idealismului creștin. Dar Sfântul a întruchipat ca nimeni altul noua conștiință a omenirii, deschizându-i calea definitivei sale mântuiri, la răspântia a două lumi pe atunci încă vălmășite în genuna Pre-Facerii. Iar pașii lui Augustin nu s'au îndreptat din capul locului pe această cale. Trăind la Roma într'o vreme când piatra Bazilicelor romane nu se surpase încă spre a se înălța pe temelia Sfântului Petru, ci numai chipul de Bun Păstor al lui Christos înflorea cu simbolul creștinării monumentele imperiale, Retorul african se dovedea un discipol înțelegător al acelor cugetători „păgâni" care-l îndrumaseră, de mult, pe aceiași cale de Renaștere idealistă: Orficii, Socrate, Stoicii, Epicureii, Plotino, dar, mai ales, Platon și toți Neo-platoniștii. Augustin nu e singurul creștin înveșmântat în togă romană, într'o vreme în care un sarcofag roman, întors cu fața spre Răsărit, erà de-a-dreptul altar de închinare și cântări creștinești în grai și cadență latină! Drumul pe care se îndreaptă astfel Augustin, fusese răzbătut până la capăt de premergători ca Tertulian ori Lactanțiu. Pe toți îi stăpânea de o potrivă retorismul ciceronian.

Și totuși, înaintarea lui Augustin printre mormintele păgâne de pe această Cale Sacră a Reînvierii creștine, e vădită. La început, dramatic de șovăitoare, înaintarea lui cunoaște durerosul chin al împăcării celor două lumi; chin, a căror expresie lirică se statornicește în cartea „Confensiunilor" și a „Cetății lui Dumnezeu"; chin cu atât mai vrednic de încununarea cu laurii martirologului, cu cât războirea lui Augustin nu s'a încumetat numai cu îndărjirea păgână ci, în deosebi, cu primejdia desbinării Creștinismului de început în secte ca aceea a Maniheilor, Pelagianilor și Donatiștilor. Iată marea lui faptă: în vreme ce salvează pentru civilizație tot ceeace se putea salvà din Păgânismul cu vehemență neofitică atacat de străşnicia obscurantistă a Creștinismului primitiv, asigură unitatea spirituală a nouii Biserici, dându-i putința întemeerii definitive, pe bazele universalității sale romane.

Dar câte dibuiri, câte întoarceri, cât eroism, câte înfrângeri, cât „romantism", câtă patimă și frământare n'a cunoscut conștiința acestui african creștinat la Milano?

* * *

Când l'am văzut cea din urmă oară pe Papini, mi-a vorbit despre cărțile la care lucrà: „Epopeea Omului" și un nou „Michelangelo". Nimic despre „Sfântul Augustin".

L'am văzut cea din urmă oară pe Papini la Florența, în primăvara anului trecut. Peste câteva zile avea să se retragă în sihăstria dela Bulciano.

În Octombrie se întorcea la Florența cu manuscrisul voluminos al nouii sale opere: acest „Sant'Agostino".

Să fie oare numai o altă dovadă a cunoscutei operozități papiniene, dornică de a-și spune cuvântul cu prilejul serbărilor de comemorare? Desigur — nu. Cartea aceasta are un tâlc mai greu de înțelesuri în povestea vieții lui Papini.

Căci Sfântul Augustin, ca nimeni altul, este Sfântul confesiunii sale de convertit.

Spre a-și mărturisi puritatea reincarnării cu sufletul în Dumnezeu, Papini, scriind această „Viață", reface drama turpitudinii sale carnale. Cași Augustin odinioară, evocatorul său de azi dibuie pe căile ascunse ale conștiinței, spre limanul regenerării și al mântuirii. Încredințat că «pe lume nu există într'adevăr vrednici de admirat și de suportat decât Sfinții și Artiștii, imitatorii lui Dumnezeu și imitatorii operii lui Dumnezeu, singurii cari au de-a-face cu Veșnicia», povestitorul „Vieții lui Isus" nu prețuește în Sfântul Augustin pe „arhitectul Teologiei și pe Titanul Filosofiei", cât „fratele care a plâns și a păcătuit ca și noi, sfântul care a izbutit să urce în cetatea veșnicei bucurii, spre a se prosternà la picioarele Dumnezeului redobândit».

Scepticismul toscanului Papini s'a întâlnit de data aceasta, fățiș, cu „un caz de conștiință care să-l intereseze nu numai ca intelectual, ci, totodată, ca om; s'a întâlnit cu acel Suflet menit să trezească toate rezonanțele propriului său suflet". „Viața Sfântului Augustin" este astfel cartea mult așteptatei Întâlniri. Cu ea apune „Omul Sfârșit". De data aceasta Omul e sfârșit, căci se îndreaptă pe calea întoarcerii în tovărășia Sfân-

tului Confesiunii supreme, singurul pe care — alături de Balise Pascal — îl acceptase dintre scriitorii creştini în răstimpul revoltei ateiste. „Căci — se destăinueşte Papini — mi se părea că între el şi mine erà oarecare asemănare: şi el literat îndrăgostit de cuvânt, dar, tot odată, cercetător neliniştit de Filosofie şi adevăr, într'atâta încât să fie ispitit de Ocultism; deopotrivă sensual şi dornic de glorie. Îi semănam, se 'nţelege, în rău, dar la urma urmelor, îi semănam. Iar faptul că un om ca acela, atât de aproape mie în slăbiciuni, se dovedise în stare să se nască a doua oară sufleteşte şi să se refacă, îmi dădea curaj. Paralelismul, băgaţi de seamă, se isprăveşte aici; căci astăzi îi semăn Sfântului Augustin cum poate o furnică într'aripată să semene cu un condor; dar, însfârşit, îi sunt dator cu o nespus de mare recunoştinţă: dacă la început îl admiram ca scriitor, acum îl iubesc aşa cum îşi iubeşte copilul părintele, îl venerez aşa cum poate creştinul să-l venereze pe Sfânt".

Aceasta fiind semnificaţia cărţii, cei ce au urmărit până acum opera lui Papini îşi pot da seama de chipul prezentării. Căci trăsăturile personalităţii sale artistice sunt prea lapidar gravate, spre a-şi schimba configuraţia în ansamblul calităţilor şi defectelor care-l caracterizează.

Ca şi în „Omul Sfârşit", ca şi în „Viaţa lui Isus" în acest „Sfânt Augustin" te vei întâlni cu aceiaşi intonare de eroism mesianic, nestrăin de patosul romantic; cu aceiaşi vigoare de afrescator în conturarea fondului uman pe care se proectează figura centrală; cu aceiaşi predilecţie pentru egocentrismul autobiografic, temerar în confundarea propriului Eu cu cele mai sacrosancte exemplare ale istoriei sufletului omenesc; aceiaşi nelinişte, oscilând neegal între avântul liric şi scepticismul livresc; aceiaşi robusteţe clasică toscană şi carducciană, în mânuirea verbului; aceiaşi ingenuitate, profund omenească, în mărturisirea aprigei dorinţi de sanctificare; aceiaşi virtuozitate divulgativă, mai mult laică decât sacerdotală, nestrăină de retorismul prototipului de predicator catolic.

Pentru semificaţia-i spirituală însă, cartea aceasta reprezintă un progres în ascendenţa producţiei literare a celebrului convertit.

„Poveste a unui suflet", iar nu „viaţă romanţată", scrisă de Papini „ca artist şi creştin, nu ca patrolog şi scolastic", purtând drept motto aceste cuvinte din prefaţă — „Più profonda fu la bassura e tanto maggiore è la luce dell'altura", „Sfântul Augustin" este o nouă ofrandă pe care orgoliul celui mai frământat exponent al generaţiei noastre de şovăitori convertiţi, o depune pe treptele Altarului, picurat încă de sângele Golgotei.

ALEXANDRU MARCU

NOUL POET LAUREAT AL ANGLIEI: JOHN MASEFIELD

Un eveniment care va fi întâmpinat în restul lumei mai mult cu un zâmbet, s'a săvârşit în ziua de 9 Mai în Anglia.

Primul Ministru englez, Ramsay Macdonald, a recomandat regelui său, şi acesta a aprobat, numirea ca poet Laureat al Coroanei în persoana lui John Masefield.

Anglia se supravieţueşte până şi'n literatură. Obiceiul medieval ca regele să-şi aibe bardul ataşat pe lângă persoana sa, e păstrat cu sfinţenie, deşi la moartea recentă a lui Robert Bridges, predecesorul lui Masefield, câteva ziare s'au întrebat dacă această defrocă mai merge cu concepţia literară de azi. Poet laureat, însemna într'adevăr acel stadiu literar medieval, în care poetul era un animal de Curte. De mult însă Curtea a fost inlocuită prin public, singurul care citeşte şi susţine pe poet. E de întrebat dacă simpaticul rege al Angliei a citit un vers de Masefield, ori auzise chiar de un contemporan al său cu acest nume. E drept, tradiţia engleză are destul compromis — şi mai ales prudenţă — în ea, ca să prevadă recomandarea poetului laureat, direct şi personal, de către Primul Ministru, totdeauna mai citit şi mai bine informat asupra supuşilor Majestăţei Sale.

Aşa se face că'n ziua numită, pe când onorabilul John Masefield, unul din cei mai sfielnici oameni pe care-i posedă Anglia lui Bernard Shaw, da de mâncare mânzului său intim, în prezenţa unui asin alburiu ce-şi aştepta cu resemnare rândul, s'a pomenit cu un crainic regesc aducându-i următoarea pergamenă:

Oficiul Lordului Şambelan
Palatul Buckingham
9 Maiu, 1930

Regele a avut graţioasa plăcere să numească pe Domnul John Masefield, doctor în Litere spre a fi Poet Laureat Ordinar al Majestăţei Sale, în locul lui Robert Bridges, decedat.

Deşi poet mare, Masefield a fost adânc impresionat, cum mărturiseşte singur, de marea distincţie, care mai mult decât titlul, oarecum glumeţ, înseamnă o preferinţă faţă de poeţi ca Watson, Kipling, Bynion, De la Mare sc., ale căror nume, împreună cu al său, o săptămână au circulat pe lista de pronosticuri a tuturor ziarelor.

Emoţia s'ar fi colorat însă melancolic, dacă odată cu hrisovul regesc, un ziarist şugubăţ i-ar fi strecurat, aşa, de curiozitate, lista predecesorilor săi în timpi;

Ben Jonson 1619, Sir William Davenant 1638, John Dryden 1670, Th. Shadwell 1688, Nahum Tate 1692, N. Rowe 1715, Rev. L Eusden 1718, Colley Cibber 1730, W. Witehead 1757, Th. Warton 1785, H. J.

Pye 1790, Robert Southey 1813, Wordsworth 1843, Lord Tennyson 1850, Alfred Austin 1896, Robert Bridges 1913. Câte nume dintre acestea abia de se mai pot găsi azi in *Duciada* lui Pope şi alte cronici satirice ale vremei!

E drept, faţă de aceşti predecesori, poetul Laureat de azi, nu mai primeşte dela Palat nici damigeana cu vin cu care era dăruit anual Chaucer, nici poate, cele 72 de lire pe care le primea Lord Tennyson. In schimb, o pudoare literară evoluată nu-l mai lasă să scrie poeme la comandă în slava regelui şi strămoşilor, sau numai a evenimentelor, şi Masefield s'a şi grăbit să afirme în primul interview acordat presei că muza sa nu cunoaşte astfel de îndeletniciri.

De fapt Masefield e un om ce merită puţin mai mult decât ciudatul titlu. Viaţa lui e tipic personală. Născut în Liverpool acum 55 de ani, a suferit chemarea mărei într'un chip ceva mai crud decât acela al poetului de mai târziu. Sărac, fără căpătâi, a luat-o razna, spre America, pe un vapor care l-a primit ca băiat de cabină. La New-York, mizerie. Dela tejgheaua unui bar, trece ca lustruitor de alămuri într'un hotel unde forţa lui mai il intitula — fără adaus de salar — la rolul de împăciuitor al clienţilor scandalagii ori neplatnici. Intors în ţara sa începe să scrie. După ani de uşi închise, capătă o întrebuinţare la Manchester Guardian. Din Manchester vine la Londra, unde e descoperit de Granville Barker în legătură cu nişte cântece marine pentru o piesă a lui Shaw. De aci, succes, nume, faimă; bursierul lui Apollo, înainte de a fi, fictiv, al Regelui, se instalează fericit, în mijlocul familiei şi animalelor sale, la ţară, lângă Oxford, unde îşi construeşte un teatru al său, la care joacă piese cu ţăranii vecini, aşteaptă cu anotimpul vizita sturzilor şi privighetorilor, şi iese din obscuritate, din când în când, cu câte o poemă mare.

E autorul lui, *Everlasting Mercy (Îndurarea veşnică)* poem de savoare aspră, al *Baladelor Apelor Sărate*, al legendarului *Reynard the Fox*, şi lui *Right royal*, unde descrie cu mare răbdare o cursă de cai. Dealtfel e un mare poet descriptiv, marea şi peisajul de ţară, englez, având într'nsul pe un Turner ce cultivă în scris „ce sel de la force, l'amertume". Prozatorul ne-a dat *Sard Harker*, cu aventuri de junglă tropicală, iar autorul dramatic, o *Nativitate*, stil Oberammergau, de s'a jucat acum câţiva ani cu atenţie naţională pe lespezile catedralei din Canterbury.

Consacrarea sa recentă a fost salutată de confraţii săi, ca şi de presă, cu toată cordialitatea.

Printre alţii, Chesterton în modul următor: „E un poet de o rară frumuseţe, şi sunt vesel de vestea ce o primesc. Dar nădăjduesc că va continua să scrie poeme despre beţia piraţilor".

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

NOTE CU PRILEJUL INCHIDERII STAGIUNII

SUNT multiple sforţările ce se fac astăzi pentru înviorarea pulsului vieţii muzicale româneşti. Apar susţinute din numeroase şi diferite părţi. Atât de diferite şi de numeroase, încât ar fi de interes deosebit, chiar numai sistematizarea cercetării ştiinţifice a diverşilor factori, cari hotărăsc asupra vieţii muzicale româneşti. Este astfel firesc să constatăm ce emulaţie s'ar putea produce între aceşti factori, atunci când muzica şi-ar afirma liber ritmul expansiunii sale. După cum este firesc ca accentul interesului să cadă şi cu intensitate diferită, pe unul din aceşti factori: când pe educaţia muzicală a poporului, când pe instrucţia tehnică necesară specialiştilor; uneori pe creaţiune, alteori pe interpretare; aci pe forma operei de artă muzicală, dincolo pe fond: odată se afirmă specificul autohton în artă, altădată universal umanul — dacă şi întru cât între aceste două poziţiuni poate fi contradicţie. Şi aşa mai departe.

Dar oricare ar fi poziţiunea discuţiunilor ştiinţifice referitoare la viaţa muzicală şi oricare ar fi calea adoptată în desfăşurarea activităţii muzicale, ceiace fixează rolul vieţii muzicale româneşti in istoria culturii generale muzicale, este *creaţiunea muzicală*.

Într'aceasta constă supremul ţel al activităţii muzicale. Este cea mai înaltă năzuinţă şi cea mai nobilă ambiţie care întreţine viu ritmul unei conştiente vieţi muzicale. Orice instituţiune sau chiar numai activitate separată muzicală: care se împotriveşte acestui imperativ al vieţii muzicale, care nu contribue la ameliorarea condiţiunilor pentru libera manifestare a creaţiuni muzicale, care contravine acestui principiu al promovării mijloacelor pentru intensificarea şi înobilarea producţiunii valorilor muzicale istorice şi etern umane, — este paralizată de viciul organic şi fatal al lipsei de articulare în complexul general social şi cultural. Căci orice instituţiune sau activitate muzicală separată, nu-şi află justificare de cât în virtutea şi prin îndeplinirea unei funcţiuni culturale şi sociale.

În ultimă analiză, orice activitate muzicală se întemeiază şi îşi află un rost prin creaţiunea muzicală. Opera de artă muzicală este focarul central spre care se concentrează toate sforţările stimulării vieţii muzicale şi de la care pornesc razele de înobilare ale geniului uman prin intermediul vrajei frumosului muzical.

Iată premisele, succint formulate, ale oricărei activităţi muzicale. Prin urmare, întru cât instituţiunile muzicale din ţara noastră, şi reprezentanţii vieţii noastre muzicale ţin seamă, de deoparte de acest ideal al compoziţiunii muzicale, iar pe de alta, de ambianţa culturală şi socială în care fiinţează, întru atât li-se şi fixează un temei de existenţă şi li se creiază o funcţiune

organică în complexul de acţiuni şi reacţiuni al organismului social, biologic şi spiritual.

Primatul creaţiunii muzicale nu însemnează totuşi o diminuare a importanţei celorlalţi factori ai vieţii muzicale, ca : interpretarea, desvoltarea puterii de apercepere a valorilor muzicale, judecarea producţiunii muzicale, etc. Ci, dimpotrivă, fiecare din aceşti factori îşi are importanţa rânduită ierarhic, atribuită şi precizată de împrejurările istorice. Împrejurările istorice pot determina, aşa dar, felul raporturilor dintre oricare din aceşti factori şi opera de artă muzicală ; nicidecum însă raportul şi deci activitatea muzicală nu poate fi pornită fără o cauză sau fără presupoziţia scopului care se împreună în acelaş obiect : *creaţiunea muzicală.*

În ceiace priveşte viaţa noastră muzicală, este deci natural ca interesul activităţii să fie centralizat spre acest ţel : *stimularea compoziţiunii muzicale româneşti.* Aşa încât, ceilalţi factori ai vieţii noastre muzicale, precum şi instituţiile întemeiate în scopul propagandei, înviorării, promovărei, educaţiei şi asigurării progresului muzical, nu pot face abstracţie de creaţiunile originale româneşti. Abia atunci când creaţiunea muzicală naţională — compoziţiunile româneşti — va fi atât de valoroasă, înţeleasă şi preţuită de cel mai propriu şi firesc public al său, publicul român, abia atunci, şi prin aceasta, va fi posibilă o introducere a acestui public în producţiunea muzicală universală.

Înţelegerea, capacitatea de percepere, impresionarea publicului, de împărtăşire a valorilor estetice, nu se dobândeşte prin metoda aceasta : dela general la particular. Ci, dimpotrivă, dela specific, particular şi caracteristic autohton, la general şi universal. Chiar în cazul că un product artistic naţional este sărac în valori estetice, el este totuşi una din etape în drumul care conduce, prin trezirea forţelor de apreciere estetică, la cotemplaţiunea şi cât mai definitiva împărtăşire a valorilor estetice conţinute în operile de artă istorice, de interes universal uman. Iar pe de altă parte, aceasta este singura posibilitate de a stimula creaţiunea muzicală autohtonă : cântând-o, făcând-o accesibilă judecăţii mediului social şi spiritual ambiant.

Aci sunt cuprinse şi datele problemelor *repertoriului ce urmează a fi interpretat* în activitatea muzicală românească. În deobşte, instituţiile noastre muzicale ca şi interpreţii noştri, îşi alcătuiesc programe pe care suntem ispitiţi a le compara cu ale instituţiilor sau personalităţilor de seamă din alte centre muzicale. Şi sunt, de fapt, de aflat analogii, nu numai în privinţa repertoriului, dar chiar şi în privinţa calităţilor interpretărilor. S'ar părea astfel că suntem în ritmul mişcării generale muzicale, în sincronismul culturii muzicale universale.

Este aceasta realitatea ? Sunt de constatat în spiritul publicului român aceleaşi necesităţi muzicale ca aiurea ? Sunt apoi de împlinit necesităţile muzicale ale publicului nostru în acelaş fel cu cele ale publicului din alte părţi ? Iată chestiuni la care trebue răspuns hotărât : nu ! Oricât am căuta să ne ferim de ocara nivelului scăzut al puterei de înţelegere şi asimilare a muzicii culte, cel puţin în comparaţie cu un public de vechi tradiţii muzicale, trebue să ne recunoaştem inferioritatea. Împrejurările în care ne-am desvoltat, şi sub raportul muzical ca şi sub alte raporturi, sunt suficiente motive de justificare a stărilor culturii noastre muzicale. Realitatea aceasta este : un nivel muzical coborât, puteri de înţelegere muzicală reduse, necesităţi de muzică diferite. Putem compara publicul nostru de concert cu cel vienez, cu cel german ? Tot una este să ai auditor ca al nostru, sau ca cel care-ţi vine la concert cu mica partitură de buzunar, sau cu programe vechi în care sunt cuprinse indicaţiunile necesare şi analizele operei datorite celor mai autorizaţi critici ? De sigur, nu ! Este mare deosebire între cel ce ascultă o simfonie pentru a zecea oară şi cu partitura sau cu analiza motivică în mână, şi între cel ce ascultă o simfonie pentru prima dată.

Iată chestiuni din discuţiunea cărora s'ar putea deci desprinde şi fixa problematica activităţii muzicale de interpretare. Dar soluţionarea unor asemenea probleme nu poate fi întreprinsă, fără luarea în seamă a altui factor de covârşitoare importanţă în orice conştientă viaţă muzicală : *educaţiunea muzicală.*

Ceiace urmăresc organizaţiunile muzicala reproductive de aiurea poate fi redus, în aparenţă cel puţin, la punctul de vedere strict *artistic* : cât mai valoroase interpretări. Punctul acesta de vedere nu este unic şi, am cutezat s'o afirmăm, nici cel mai important în activitatea muzicală românească. Nu trebue să fie ! Mai întâi ţinând seamă de imperativul creaţiunii muzicale autohtone. Iar în al doilea rând, chiar admiţând că cele mai perfecte realizări au fost isbutite în interpretarea pieselor din programe, totuşi, dacă n'am isbutit să mărim cercul amatorilor de muzică — diletanţilor, în înţelegerea etimologică a cuvântului, — dacă n'am promovat în ei râvna de cunoaştere şi înţelegere a operilor ce se execută şi dacă aderenţi noui, noui prozeliţi şi catehumeni n'au fost convinşi pentru cultul Euterpei, atunci reuşita realizărilor este podoabă exterioară, fără ecou în ceiace numim aspiraţiile noastre de progres muzical Iar aspiraţiile de progres muzical nu se pot înfiripa şi nu pot fi satisfăcute decât sub condiţiuni educative. Factorul educativ muzical — iată ceiace trebue să călăuzească activitatea instituţiilor noastre muzicale. Nu trădarea factorului de interpretare, o susţinem ; dar pregătirea poporului pentru perceperea şi asimilarea operei de artă este de mai strictă necesitate de cât o reuşită interpretare. *Muzica nu-şi poate desvolta puterile ei decât într'o comunitate de credincioşi iniţiaţi şi entuziaşti.* Numai într'o asemnea comunitate pot lua avânt creaţiunea şi interpretarea.

Dar tocmai de o asemenea comunitate simţim noi lipsă. Făr'de ea nu putem întemeia o reală viaţă muzicală românească. Productul artistic este product cul-

tural. Productul cultural nu trăeşte decât prin comuniunea socială, când devine bun al societăţii, al maselor. Pregătirea masselor pentru participarea la acest bun cultural, în specie, la opera de artă muzicală, este ceiace trebue propus ca ţel al activităţii muzicale ce este de desfăşurat în jurul sferei de artă muzicală. Prin urmare, o acţiune de *educaţiune muzicală*, „Artă pentru artă", „artisticitate" — dacă ne este îngăduit acest barbarism — da, în măsura condiţiunilor istorice; dar numai în privinţa creaţiunii. Nu însă şi în direcţiunea activităţii de întemeiere a celei comunităţi muzicale, pentru care hotărâtor este factorul de educaţie muzicală. Nu trebuesc pastişate pentru noi programele instituţiunilor sau personalităţilor din alte părţi, pentrucă nu ne desvoltăm în aceleaşi condiţiuni nici nu avem aceleaşi necesităţi muzicale. Poate tocmai aceasta este superioritatea datelor şi originalitatea condiţiunilor în care se profilează viaţa noastră muzicală: alte necesităţi, alte aspiraţii, alte preferinţe, alte aspecte.

Este firea noastră, sunt nevoile culturii noastre, sunt imperativele caracteristice ale vieţii noastre muzicale, care determină alte consideraţiuni, care stabilesc alte norme de conducere în activitatea noastră artistică. Iată problema de rezolvat pentru toate instituţiile noastre muzicale şi pentru toţi cei ce în nouile întocmiri ale statului nostru modern, ridică chestiunile de educaţie peste cele de artă; adică se desfiinţează un Minister al *Artelor* şi se organizează o direcţie generală a *Educaţiei Poporului*.

* * *

Constatările expuse, precum şi normele ce se schiţează din expunerea lor, se întemeiază pe experienţa activităţii muzicale româneşti. Nicio stagiune muzicală n'a fost mai plină de învăţăminte, mai bogată în date care înlesnesc posibilităţi de generalizări şi niciuna n'a fost mai concludentă în fixarea realităţilor. Iată, bunăoară, stricta corelaţiune sau, mai bine zis, rolul preponderent al împrejurărilor culturale şi sociale, apoi al factorului economic în mişcarea muzicală românească. Rolul acesta nu se poate deocamdată străvede şi preciza în ordinea supremei manifestări muzicale, în domeniul creaţiunii. Pentru aceasta nu posedăm încă perspectiva vremei. Dar se distinge clar cum aspectele generale ale vieţii muzicale româneşti sunt schiţate sub influenţa exercitată de fenomenele culturale, sociale şi economice.

Nu e necesar să stăruim asupra problemelor sociale ce se pun artei muzicale, pentru a ne da seama că factorul economic, *criza generală economică, şi-a extins consecinţele şi asupra vieţii muzicale*. De aci provine o criză de subconsumaţiune care se observă chiar la deschiderea stagiunii şi se prelungeşte, intensificându-se în tot cursul ei.

Dela primele simptome ale agravării crizei economice, publicul se abţine dela mişcarea muzicală.

Ceiace dovedeşte că primele necesităţi considerate ca superflue şi de care publicul se poate dispensa, sunt cele muzicale De unde se poate stabili, de altfel, superficialitatea culturii muzicale a publicului, lipsa de comuniune spirituală între diferiţii factori ai vieţii muzicale în termenii economiei politice dintre producător şi consumator. Prăpastia ce se deschidea din ce în ce mai primejdioasă între muzician şi public nu putea să nu ducă, în viaţa noastră muzicală, la un fel de indeferentism muzical, pentrucă nu ne-am îngrijit niciodată de publicul nostru.

Nu am căutat niciodată să întemeiem în spiritul său condiţiuni de aşa natură, în cât în împrejurări ca cele ce trăim azi din punct de vedere economic, să putem rezista consecinţelor fatale ale crizei. Fenomenul economic nu este particular.

El este general. Aiurea însă consecinţele sale asupra vieţii muzicale nu poartă caracterul atât de îngrijorător pe care îl observăm la noi. Nicăeri nu s'a produs panică, aşa cum s'a întâmplat la noi. Susţinând viaţa muzicală din expediente, am speculat împrejurările în ceiace ele aveau anormal.

Multă vreme am susţinut viaţa muzicală din aportul snobismului îmbogăţiţilor de războiu, fără ca, cel puţin, să fi încercat, cât de cât, să iniţiem pe aceşti, de bine de rău, neofiţi ai Euterpei în misterele artei sonurilor. Aşa în cât nu s'au concretizat în spiritul public necesităţi muzicale reale; ele nu isvorăsc sau nu s'au asimilat unei anumite ţinute spirituale, unor anumite condiţiuni culturale. Superficialitatea şi desorientarea de până aci, nu putea astfel să ducă la alt rezultat. Iar răul ce decurge de aci se repercutează asupra tuturor factorilor vieţii muzicale româneşti.

Aşa dar, stagiunea muzicală a fost inaugurată sub perspectiva ameninţătoare a crizei econnmice care bântue ţara. Prea este organic cuprinsă în realitatea socială românească această criză economică, pentru ca deslănţuirea şi influenţele ei asupra vieţii muzicale să fie abătute şi evitate prin anodine măsuri de rezistenţă pasivă.

De consecinţele crizei economice nu s'au putut ferinici soliştii şi nici instituţiunile a căror defectuasă conducere administrativă înăspreşte şi complică răul. Iar, ca trist corolar, în viaţa noastră muzică se ridică spectrul *şomajului artistic*. Dacă în primele începuturi ale stagiunii nu putea fi observat, astăzi şomajul artistic poate fi uşor constatat. Şi ceiace trebue reţinut, este faptul că nu numai în sferele de activitate artistică particulară, în concertele soliştilor şi în învăţământul muzical particular, ca şi în comerţu, muzical, dar chiar în instituţii de stat, din pricina relei organizări, şomajul artistic ia proporţii. Iată înfăţişări reale şi triste mai ales, pentru viaţa muzicală românească, atât de anemică, atât de clorotică de care cel puţin acum, întru începuturile ei de conştientă afirmare, nădăjduiam să putem fi scutiţi.

Un exemplu interesant asupra chipului în care reacţionează mediul spiritual, social şi cultural ambiant, ne-a fost oferit estimp de experienţa directei generale

dela „Opera Română“ din Bucureşti. În adevăr, chiar o instituţie ca opera, cu caracter, în aparenţă, atât de indiferent la curentele sociale şi culturale, vădeşte cât de fatale consecinţe pot interveni în activitatea unei direcţiuni generale care nu posedă şi nu ţine seamă de experienţa vrerilor artistice, aspiraţiunilor muzicale ce se încadrează în ansamblul nădejdiilor culturale româneşti de astăzi. Ceiace este de observat şi de constatat la muzicienii noştrii, este tocmai această lipsă de articulaţiune organică a activităţii lor artistice cu mediul spiritual românesc, cu atmosfera culturală în care trebue să se integreze activitatea lor. Muzicienii români trăesc încă într'un *abstractism artistic*. Ei nu-şi dau seama, raţional, şi nici n'au suficientă intuiţiune pentru a-şi descoperi funcţiunea socială şi culturală pe care, prin exercitarea artelor, şi-o creiază, în virtutea şi în îndeplinirea căreia îşi justifică un rost al existenţei lor artistice. Unii dintre ei mai mult, alţii mai puţin, dar toţi trăesc în acest abstractism artistic, în care doar gradul de negaţie, conştientă sau nu, a sevei organice ce trebue să urce în concepţiile lor artistice din mediul aspiraţiunilor culturale autohtone, îi diferenţiază. La direcţia Operei Române bucureştene, acest abstractism artistic a fost impus în cel mai înalt grad. Nici chiar cei câţiva concetăţeni de sânge ebraic pe care-i numără viaţa muzicală românească de azi, nu sunt atât de streini de râvna culturală şi, deci, muzicală, a obştei româneşti, cum s'a arătat direcţia Operei Române, de care vorbim. Dacă unii dintre muzicienii noştrii de azi sunt victime ale fatalei lor naşteri, creşteri sau învăţături peste hotarele ţării, — ceiace i-a despărţit temporal de atmosfera vieţii muzicale româneşti, apoi cei mai mulţi, reintorşi în ţară, caută legătura cu pământul, cu „duhul pământului“, cu spiritul neamului Iată ce n'a putu simţi fosta direcţie a Operei Române, ci a activat aci nu ca într'un mediu spiritual românesc care, mai ales, acum, în acest moment de puternice imperative istorice, îşi defineşte orientări culturale categoric româneşti. Nu s'a putut ancora, această direcţiune generală de operă, în spiritualitatea românească. Consecinţele se văd: ruinarea şi închiderea Operei Române, cu deficite aproape 50 % din subvenţia acordată de Stat, artiştii lăsaţi pe drumuri, furnizori neplătiţi etc. — Abstractismul artistic, manifestat faţă de publicul român, dar şi faţă de creaţiunea şi puterea de interpretare românească, adică faţă de artiştii români, nu putea conduce la alt rezultat.

Si, totuşi, în această grea şi apăsătoare atmosferă în care abia se desprind din umbră profilurile vieţii muzicale româneşti, s'au produs manifestări care dovedesc *robusta voinţă a neamului pentru înfiriparea unei culturi muzicale româneşti* şi întăresc credinţa în realizarea ei.

G. BREAZUL

CRONICA LITERARA

JEAN BOUTIÈRE: LA VIE ET L'EUVRE de ION CREANGĂ

D-L Jean Boutière, este profesor la Rouen. Fost membru al misiunii universitare franceze la noi, a stat vre-o doi ani în România şi, după studii serioase, a reuşit să cunoască la perfecţie graiul nostru. Ca şi Urban Iarnik, iubeşte scrisul vechiu românesc şi literatura poporului.

Filoromân, nu odată am văzut în presa franceză diferite conferinţe de-ale d-sale despre noi şi în deosebi despre povestitorul neîntrecut dela Humuleşti

Pentru admiratorii lui Creangă, nu poate fi în clipa de faţă un eveniment mai însemnat şi o bucurie mai mare decât studiul d-lui Boutière, apărut în condiţii technice desăvârşite.

În prefaţă profesorul francez arată că povestitorul din Humuleşti apare, chiar între ai săi, nestudiat încă şi „netraductibil“. Numai să-şi amintească cineva de lamentabila ediţie a „Culturii Naţionale“, Bucureşti 1924, în care un bucureştean explică pe Creangă aşa: *pocinog* = bocluc, *Sorcoveţi* = ciocane de băutură. *A se bălăbăni* = a se trudi. *Năcăfale* = poveri, *Hătaş* = ostaş de hartă, *Hăraşc* = corvoadă (în loc de... Ierarh, căci e vorba acolo de Sf. Nicolae!) iar *gubav*... la bucureşteanul poznaş înseamnă „râios“, şi aşa mai departe — şi se va constata cât de multă dreptate are d. Boutière. Acesta, în schimb, francez fiind, lămureşte admirabil într'un glosar, la sfârşit, terminologia populară.

Pentru întâia oară, şi mai cu seamă în limba franceză, se aruncă la o parte inexactităţile, contradicţiile şi legendele proaste cu privire la Creangă, şi se stabileşte nu numai o biografie dreaptă, ci se purcede la studierea înţelegătoare a operei, care e analizată conştiincios şi e comparată cu opera similară a povestitorilor europeni, fixând locul lui Creangă între ei, spre cinstea poporului român.

In informaţii, l-au ajutat mai mult d-nii A. Gorovei, G. T. Kirileanu, d-rele Ecat. El. şi S. Bogdan şi S. Borisov din Iaşi, dl. E. Botez (Jean Bart) ş.a. Dela început, d. Boutière prezintă pe Creangă drept „unul din cei mai buni povestitori populari ai Europei“.

Se cercetează manuscriptele lui Creangă, ediţiile de până acum şi traducerile. Ideia d-lui Boutière fiind de a face cunoscută şi iubită opera lui Creangă în străinătate, se arată cum dela 1882 s'au dat unele tradu-

ceri fragmentare din Creangă în germană, franceză, engleză. D-l Boutière vestește că, datorită d-sale, în curând va apare în traducere franceză, întreagă opera lui Creangă subt titlul: *Oevres*, traduction française: *I Les Contes. II Les Souvenirs d'Enfance.*

Analizând critica ce s'a făcut asupra scrierilor lui Creangă, d. Boutière se arată foarte bine informat dovedind că — prin mărturiile ce s'au tipătit la 10, ani după moarte („*Șezătoarea*"), la 20 ani („*Ion Creangă*"), la 25 ani, la 40 de ani... — s'au complectat cu pietate multe date biografice, însă opera nu s'a analizat. Cartea d-lui E. Precup, *Viața și Opera lui I. Creangă*, Gherla 1921, este ca și nulă.

Dintre critici, singur d. G. Ibrăileanu a dat aprecierile cele mai judicioase.

Studiind astăzi opera aceasta din punctul de vedere folkloristic, dl. Boutière dă dovadă că are perfecte orientări în ce privește literatura noastră cum și literatura populară din Europa.

În partea I, descrie în amănunte viața lui Creangă. N'ar trebui să se îndoiască, socotim noi, câtuși de puțin asupra datei de naștere: e fără discuție 1 Martie 1837, stil vechiu. Interesant cum împarte autorul descrierea vieții lui Creangă:

1. Dela 1855—1868 așează: Seminarul, căsătoria intrarea în diaconie, studiile la Școala Normală, debutul în politică.

Spiritul fin al d-lui Boutière descopere că amintirile publicate de Speranțiă la Iași în 1927 conțin multe neexactități. Aceasta noi o putem dovedi cu materialul ce urmează să tipărim într'o lucrare ce avem în preparație, pe temeiu de documente noui și sigure, — astfel de informații neavându-le însă scriitorul francez, repetăm că am rămas foarte plăcut surprinși constatând cum d-sa a presimțit adevărul și a acordat contribuției lui Speranțiă justa valoare.

2. Dela 1868—1875 se așează epoca grelelor încercări pentru Creangă: conflictul cu superiorii eclesiastici, cele două destituiri (vreme de 2 ani este lăsat muritor de foame), Ecaterina Vartic, divorțul, reintegrarea la catedră. Extrem de bine documentat, autorul aruncă problema: oare dacă Creangă n'ar fi desbrăcat haina de diacon — opera lui s'ar mai fi produs? Pentrucă d-sa înclină a crede că de-ar fi fost păstrat clerului, Creangă ar fi fost pierdut pentru literatură. Noi ne permitem a pune o altă întrebare: oare după ce Creangă a fost reîntegrat la catedră, l-am pierdut pentru literatură? Nicidecum. La zile mari ca și la zile obișnuite noi, cei ai clerului, o spunem și o repetăm că oamenii Bisericii reprezintă prin excelență sufletul neamului. Cum? Creangă a trebuit să fie izgonit din cler, pentru ca să exprime, apoi, sufletul neamului? Catedra și amvonul sunt două lucruri frumoase de ordin spiritual, nu tocmai depărtate unul de altul. Jalnică trebuie să fi fost starea Bisericii noastre în 1872 dacă și-a îngăduit să elimine din rândurile sale pe marele și bunul suflet care a fost Creangă, institutorul, și a păstrat între diaconi și preoți pe atâția de metehnele cărora geme literatura noastră!

Un singur lucru s'a putut dovedi pe seama inculpatului: că a mers la teatru... Creangă le-a răspuns *magistral* că Teatrul Național este o instituție de Stat, luminată și educativă. Zadarnică argumentare pentru acei oameni și acele timpuri..

Fu dat afară din cler omul cu care ar trebui să se mândrească, azi, Biserica, scriitorul din sufletul căruia a izvorît, în acele zile grele și întunecate, — drept răspuns — cele mai mândre pagini ce s'au scris la noi despre *Misiunea preotului la sate...* În orice caz, Creangă astăzi este răzbunat, iar constatarea d-lui Boutière taie o brazdă adâncă și mult dureroasă în sufletul Bisericii române.

3. Între 1875-1882, Creangă își găsește un sălaș sărac și statornic în Ticău. Relațiile cu Eminescu — hotărâtoare pentru opera sa.

4. Se descriu ultimii ani, 1882—1890.

Ca observație generală asupra biografiei, constatăm că d. Boutière este la curent cu toate izvoarele, parcă ar trăi aici printre noi Spiritul d-sale critic va mulțumi pe orice specialist. Pentru prima oară se spun lucruri complecte și drepte despre Creangă.

Când e vorba de oarecare documente nesigure cum ar fi acel *Memoriu* al Ecaterinei Vartic, cu date problematice despre un testament didactic și literar al lui Creangă — finețea d-lui Boutière se vede din cuvintele: „Să nădăjduim că d-l Minar se va hotărî într'o zi să publice acest document".

Dl. Boutière a susținut această lucrare la Sorbona ca teză de doctorat, dovedind, fără putință de desmințire și spre fala Românilor, că povestitorul nostru este și rămâne în veci unul din cei mai buni scriitori populari ai Europei.

Să trecem acum la partea a doua a studiului d-lui Boutière.

Se arată, cu drept cuvânt, că această operă, cantitativ, este răstrânsă, făcând impresia că Ion Creangă și-a aplicat sieși cunoscutul dicton: Le Roumain a de la peine à se mettre à l'ouvrage, mais il est toujours prêt à le laisser", traducerea exactă a cuvintelor bine cunoscute că „Românului i-i greu până se apucă de-un lucru, că de lăsat se lasă de grabă".

1. *Lucrările didactice*, care încep cu *Metoda Nouă* din 1867, sunt analizate ca și lucrarea d-lui Morariu, *Institutorul Creangă*. Părerea noastră este că în acest domeniu lipsește încă mult material informativ.

Despre materialul tipărit până azi, se poate zice că d. Boutière îl cunoaște bine.

2. *Poveștile, anecdotele și Amintirile*, încep cu 1 Octombrie 1875, când apăru în „Convorbiri" interesanta și ciudata (pentru dl. Boutière și pentru străini în deobște), Soacră cu trei nurori = *La Belle-Mére aux trois brus*, din care nu se găsește decât doar o variantă îndepărtată în literatura populară armeană

Nici în literatura noastră şi nici în literatura populară europeană, d. Boutière nu află vreo variantă. Până la constatările ce vom face aiurea, într'o cercetare specială asupra acestui punct, observăm că scrisul lui Creangă începe cu această poveste *pentru tineretul şcolar* şi se termină cu o bucată scrisă tot pentru şcolarii săi: *Cinci pâni*, în 1883. Ce va fi scris ulterior, nu se mai pune la socoteală, căci i se apropie din ce în ce chinuitorul sfârşit.

La mijlocul acestui interval, prin 1881, s'au izvodit *Amintirile*. C'un fel de caracter didactic şi ele, ce frumos ar fi fost pentru Biserică, dacă nu i s'ar fi dat prilej lui Creangă de a zugrăvi atât de drastic şi de dureros pe membrii clerului român, în aceste nestimate literare! Şi *Amintirile* ar fi fost cruţate de unele mici asperităţi...

Creangă autor comic (1878—1882). E vorba de bucata de teatru „Dragoste chioară şi amor ghebos", de care s'a făcut pe degeaba atâta caz. Spiritul pătrunzător al profesorulu francez presupune că în această bucată trebuie să fie vorba de un caz real din Tătăraşi... şi aşa este. Trebuie să reţinem justa constatare că: „De fapt, Creangă n'a fost scriitor degeniu decât atâta vreme cât a zugrăvit pe fraţii săi ţărani, cu graiul lor pitoresc, cu datinele şi credinţele lor"... neavând el chemarea de a zugrăvi vre-o galanterie cu neveste infidele din mahalaua Tătăraşi din Iaşi...

4. *Lucrări diverse*, cu valoare mai mică: istorioare, poezii personale şi populare (pentru elevii săi dela şcoala primară), culegeri din popor, articole ca *Misiunea preotului la sate*, şi, în sfârşit, cunoscutele povestiri „pe uliţa mică". Toate sunt analizate pe rând, rămânând — ca operă demnă de Creangă — numai *Poveştile* şi *Amintirile*.

Asupra lor, studiul ştiinţific al d-lui Boutière se îndreaptă cu toată atenţiunea şi priceperea. Se analizează scrisul popular dela noi înainte de apariţia lui Creangă. Se iau pe rând temele din poveştile acestuia, comparându-se cu variantele similare mai întâiu din ltieratura noastră şi apoi din literatura populară europeană, în care d. Boutière se arată foarte bine orientat. Conchide că poveştile lui Creangă, fără excepţie, desvoltă teme populare răspândite nu numai între Români, ci şi în multe alte ţări.

Ca izvoare pentru Creangă, se caută numai cele din literatura noastră. Totul e — după d. Boutière — *modul cum au fost utilizate acele teme populare*, ca din ele să rezulte opera de artă admirabilă pe care ni-a dat-o Creangă.

În mod competent şi surprinzător, autorul cercetează în opera nemuritoare a lui Creangă, două lucruri: 1. Elementele tradiţionale (fond şi formă şi 2. Partea lui Creangă.

Partea lui Creangă este *viaţa* ce dă motivelor din popor: aceasta constituie marea lui originalitate.

Persoanele şi scenele sunt zugrăvite cu mare măestrie, culoarea locală măreşte farmecul descrierii, ca şi umorul neîntrecut. Apoi, la povestirile lui Creangă aflăm un plan bine fixat pe care el — cu talentul lui — îl duce la bun sfârşit în chip măestru. Nu e cazul altor povestitori, la cari se amestecă fel de fel de elemente eterogene în aceiaş bucată. Şi, în fine, Creangă este un artist desăvrâşit, în ce priveşte bogăţia neasemănată de expresii populare de care se slujeşte, bine alese şi artistic fixate la locul lor.

Puţini sunt scriitorii cari au făcut operă de artă din povestea populară. Creangă e comparat în deosebi cu *Perrault* de pe la 1700, cu fraţii *Grimm* şi cu *Andersen*. Mai realist decât Perrault, şi mai surprinzător prin bogăţia miezoasă a expresiilor populare, decât oricare povestitor european de acest gen, Creangă al nostru stă la înălţimea acestori mari scriitori. După cum Perrault în ale sale: *Histoires du temps passé*, apărute şi reapărute în nenumărate ediţii, a dat viaţă intensă personagiilor din temele populare, tot aşa a procedat şi Creangă al nostru şi a făcut operă de artist adevărat.

Dl. Boutère mai menţionează că, scriind *Amintirile*, Creangă n'a avut nici un fel de model înainte de el. Două sentimente profunde se desprind din aceste nestimate literare: *a)* iubirea de familie şi *b)* iubirea de patrie. Stângaciu pe ici pe colo graiul lui Creangă în *Poveşti*, aici devine desăvârşit.

După ce studiază pe rând vocabularul, morfologia, sinteza şi stilul cu caracterele lui populare şi cu arta lui Creangă, autorul constată că această, arata, reproducând naivităţile stilului popular, şi a adaos la ele, c'un talent fără pereche, viaţa intensă şi culoarea, dându-ne un stil cu adevărat artistic.

Un glosar bine întocmit dovedeşte cât de exact a înţeles d. Boutière graiul lui Creangă.

Terminând lucrarea sa — cea mai bună ce avem despre Creangă — d. Boutière constată: „În viaţă, Creangă n'a fost preţuit după adevărata-i valoare de cât doar de unii intimi din Iaşi; moartea sa a avut un slab răsunet în presa română. Ediţia dela Iaşi (1890—1892) ca şi cea a „Bibliotecii p. toţi", (1897) nu par să se fi bucurat din partea publicului de o favoare considerabilă. De-abia ediţia „Minerva" apărută în 1902 şi reimprimată de vre-o câteva ori, a început a populariza cum trebuie opera lui Creangă, a cărei renume s'a sporit an de an, şi care s'a tradus de câteva ori, în mod fragmentar.

După marele războiu, ediţiile s'au înmulţit; mai cu seamă în Basarabia ele au contribuit într'o măsură sigură a aduce la patria-mumă pe „Moldovenii" de dincolo de Prut, cari şi-au recunoscut graiul şi s'au recunoscut pe ei înşişi în *Poveşti* şi *Amintiri*. În cimitirul Eternitatea s'a rânduit, cam târziu, un mormânt vrednic de un scriitor. În casa natală din Humuleşti şi în bujdeuca (la „*masure*") din Iaşi, însfârşit restaurată, vizitatorul poate vedea azi oarecare urme de-ale povestitorului, strânse cu pietate.

Creangă se bucură, însfârşit, din plin în toată România, de gloria la care avea tot dreptul.

Econ. D. FURTUNĂ

CRONICA MARUNTA

ADRIAN MANIU publică un nou volum de poeme în proză. *Jupânul care făcea aur* e al treilea după *Figurile de ceară* şi *Paharul cu otravă.* E aproape singurul scriitor de azi care cultivă pasionat şi migălos genul acesta dificil şi marginal, de transfuziune a prozei ca poesia. Aproape, — fiindcă nu mai cunosc un altul afară de N. M. Condiescu. Iar dintre cei mai vechi, numele lui Traian Demetrescu *(Intim)*, al lui Ion Adam şi Ion Gorun *(Alb şi Negru)* trebuiesc reţinute.

Poema în proză e un gen de maturitate artistică, iar maeştrii săi în literatura universală sânt Oscar Wilde, Charles Baudelaire, Jules Renard şi Ivan Turghenieff. E un lirism descătuşat din disciplina prozodică sau un gând îmbrăcat în forma parabolei. (Amintiţi-vă de parabola celebră a lui Paul Claudel *Animus şi Anima*, o poemă în proză genială). În activitatea unui scriitor, ea e deobiceiu un intermezzo, moment de recreaţie în care spiritul se joacă liber cu luminile şi imaginile artei sale. Adrian Maniu acordă însă acestui joc o pasiune tenace, ceeace face ca poema în proză să ocupe, proporţional, un loc însemnat în activitatea sa literară, între versuri şi teatru.

Genul e minor şi numai o artă coaptă îl poate susţine. În această privinţă, *Jupânul care făcea aur*, cu cele 65 de poeme ale sale, e o carte desăvârşită. Ea cere un lector cu simţ îndelung modelat de varietăţile literare ca să-i poată gusta frumuseţiile pulverizate asemenea luminii în apele fântânilor ţâşnitoare.

Domeniul de unde Adrian Maniu culege motivele poemelor sale e mitologic în sensul larg al cuvântului : basm, legendă, superstiţie, într'un cadru necesar de codri fantastici în besna cărora scânteie văpaia iluzorie a putregaiurilor, de mori părăsite, de biserici în ruină şi ţărmi de mare fabuloşi. Diavoli iscoditori ţin în stăpânire acest domeniu, iar Adrian Maniu insistă atât de mult în sublinierea puterii lor încât îţi lasă impresia că el însuş crede, ţărăneşte, în existenţa lor. Mediul acesta, pe care noi l-am numit *mitul folkloric*, e substratul familiar al inspiraţiei acestui poet întru totul adevărat. Dar poemele sale nu sânt nici basme, nici legende, ci evocări şi sugestii lirice în care basmul şi legenda îndeplinesc simple funcţiuni de pretexte ca în arta muzicală anumite teme melodice. Muzical, ele s'ar putea transpune uşor în micile poeme pentru pian ale lui Debussy, Mussorgsky sau mai ales Strawinsky ; mă gândesc în deosebi la suita de balet celebră, *Petruşka*, cu a cărei inspiraţie au atâta înrudire, necăutată bine înţeles, poemele lui Adrian.

Ceeace le apropie de muzică e virtuositatea, e coloratura, e lumina difuză şi misterioasă a artei cu care sânt scrise aceste poeme în care Adrian Maniu se întrece pe sine. Ascultaţi o frază la întâmplare :

Printre legănările limpezimilor verzi, se desluşia locul lespezilor şi rotunda rădăcină a dispărutelor coloane.

Sau alta :

Pe crucea de lângă jghiabul de salcie, a căzut, bucată moale de întuneric, o bufniţă uriaşă cu ochi de stele.

Sau acest fragment ce poate fi el însuş o poemă :

Fumul asfinţitului mai dăinuieşte din cădelniţa de aur aruncată peste zări. Au să apară cărbunii stelelor.

Acum încă brânduşile par palide flăcări de spirt, arzând domol o veghe a pământului mort.

Cu aceste puteri în uimitoare risipă e scrisă toată cartea. Când am apucat s'o citesc, isprăvisem abia *Hanul-Ancuţei* de Mihail Sadoveanu. Găsesc o multiplă înrudire între baladele în proză ale fermecătorului povestitor moldovean şi între poemele în proză ale munteanului Adrian Maniu. Aceleaşi izvoare de inspiraţie, aceeaşi artă crescută organic şi stilat din arta folklorică. (Radu Dragnea a observat cel dintâiu că tehnica *Hanului-Ancuţei* creşte din tehnica baladei populare). E drumul adevăratului stil românesc.

Şi dacă în *Hanul-Ancuţei*, Mihail Sadoveanu a atins o culme artistică a graiului moldovenesc, alături i se poate pune fără ezitare transfigurarea din cartea lui Adrian Maniu a graiului muntean.

T. F. MARINETTI, inventatorul futurismului, a sosit la Bucureşti ca sol oficial al Italiei artistice, exact în epoca Târgului Moşilor. A ţinut trei conferinţe şi a recitat poesii. Adică a fluierat, a lătrat, a răgit ca toate lighioanele, ilustrând astfel valoarea teoriei futuriste în artă. Marinetti, omul, e o persoană vivace, inteligentă şi antrenantă. Publicul nostru, curios de senzaţional, l-a urmărit în număr imens şi a ştiut să tragă din exhibiţiile sale un adevărat profit de distracţie. Şi fără aceasta, luna Moşilor e o lună de veselie pentru bucureşteni. Cu atât mai mult când ni se înfăţişează în carne şi oase un saltimbanc inteligent, investit de fantazia d-lui Mussolini cu prestigiu de academician. Aceasta era calitatea pentru care lumea noastră intelectuală, începând cu cercul *Contimporanul* al d-lor Ion Vinea şi Marcel Iancu şi sfârşind cu bătrâna noastră Academie Română, a fost cuprinsă subit de un acces futurist.

Momentul era de un comic culminant. În faţa „maestrului" italian, Jaques Costin în numele revistei amintite, Ion Minulescu în numele Ministerului Artelor şi octogenarul d. I. Bianu în numele Academiei, se întreceau în patetice declaraţii de ardoare futuristă. In realitate nu era vorba decât de proverbiala gudurătură de lingăi balcanici, fericiţi că primul aventurier occi-

dental îi ia în seamă. În deosebi recepţia solemnă dela Academia Română e o pată de ruşine pentru această venerabilă instituţie. Vă închipuiţi Institutul Franţei primind solemn pe Marinetti şi adulând futurismul? Academia Română, păstrătoarea tradiţiilor noastre, a capitulat, fie chiar printr'o laşitate momentană, în faţa unui saltimbanc care strigă de un sfert de veac: „Să ncendiem muzeele".

În Italia, revolta fără consecinţe a lui Marinetti îşi avea măcar o justificare psihologică. Italia e un imens şi glorios muzeu. Tradiţia domină la fiecare pas. Veacurile încărcate de slavă strivesc pe cei vii. Un artist nou îşi vede năzuinţele întrupate cu anticipaţie. Trecutul fără pereche de bogat în artă anulează parcă orice posibilitate de noui creaţii. In Italia un artist tânăr, raportându-se la acest trecut strivitor, îşi trăieşte mai dureroasă ca oriunde drama epigonismului. De aci această revoltă împotriva tradiţiilor sufocante, atât de caracteristică psihologiei artistice a Italiei contimporane. „Un om sfârşit", romanul autobiografic al lui Papini, e tocmai strigătul desnădăjduit al acestei psihologii. Dar Papini, revoltatul, avea s'o sfârşească predându-se înfrânt în faţa celei mai puternice tradiţii italiene: catolicismul. Marinetti n'avea resursele unui Papini. El a înţeles că monoideismul său futurist, afirmat cu persistenţă de energumen, e singura sa raţiune de a exista. In realitate futurismul italian nu e decât groaza de epigonism la care obligă disciplina de fier a unei tradiţii artistice milenare. Dincolo de graniţile peninsulei clasice, futurismul, fie că s'a numit cubism sau expresionism, cu toate variantele modernismului, e azi mort fără să fi lăsat în urmă-i vreo realizare durabilă. In Italia ar fi murit la fel dacă nu se ivia un colac de salvare, de aparentă salvare: politica lui Mussolini. Genialul bărbat de stat voieşte să-şi creeze, ca Ludovic al XIV-lea sau ca Napoleon, un stil al său. El nu e posibil în Italia decât prin încurajarea tuturor încercărilor de înoire. Pestriţa şi bizara Academie fundată de Duce are acest scop. Marinetti şi futurismul său au intrat în Academie tocmai fiindcă n'au nimic aface cu Academia, în sensul tradiţional al cuvântului. Dar fascismul e o doctrină de sinteză între vechiu şi nou. Academizând pe Marinetti, Mussolini n'a înţeles deloc să dea foc muzeelor. Academia sa n'are alt caracter decât acela al unui laboratoriu de experienţe artistice. Ea e o simplă ipoteză,— faţă de care Italia gloriilor milenare e o realitate proslăvită de Ducele însuşi.

Ce legătură e între aceste lucruri pur italieneşti şi realităţilor artistice şi culturale ale României? Ne sufocăm noi sub povara glorioaselor tradiţii ca Italia contimporană, pentru a căuta să evadăm în futurisme? Perimat în Occident, unde n'a însemnat decâ o formulă sonoră primită cu surâsul pe buze, e Marinetti pentru noi o îndrumare artistică? O cultură naţională îşi are legile ei proprii, fundate în etnicul şi în eticul respectiv. Ce e împrumut e contrafacere; ce e imitaţie e sinucidere. Aceasta o ştie foarte bine Academia Română care, totuşi, într'o clipă de laşitate balcanică, a capitulat în faţa unui saltimbanc futurist, creind prin acest reprobabil gest, o confuzie de orientare în spiritul tineretului şi situându-şi prestigiul într'o lumină de comic. Inchipuiţi-vă pe Marinetti, incendiatorul tuturor vechiturilor, lângă d. Ion Bianu, eruditul nostru specialist în cataramile de argint ale Evangheliarelor medievale!

Singurii oameni înduioşetor de consecvenţi cu acest prilej au fost cei din cercul *Contimporanului*. Au manifestat pentru şeful lor „mondial" un entusiasm susţinut cu bravură. Totuşi Marinetti s'a arătat ingrat Toate atenţiile le-a acordat Doamnei ..Smara, pe care a declarat-o „cea dintâiu futuristă română". Nici că se putea un epilog mai nimerit pentru această vizită de pomină!

D. I. SUCHIANU, autorul cărţii *Puncte de vedere* e un publicist din tabăra protivnică ideilor noastre. E modernist, e raţionalist şi face, la ocazii, teribile giumbuşlucuri stilistice pe socoteala îngăduitorului Dumnezeu; e deasemenea europenist, dar nu e tocmai democrat şi prin aceasta sare uneori dincolo de şeaua doctrinei profesate de *Viaţa Românească*. D. Suchianu crede serios că «Societatea comunistă de mâine oferă artei mult mai prielnice, condiţii de viaţă decât sfârşita civilizaţie capitalistă». Acest «de mâine» e destul de prudent întrucât societatea comunistă *de azi*, se ştie, oferă gândirii şi artei condiţiile căluşului în gură. Dar afară de aceasta, «sfârşita civilizaţie capitalistă», opusă regimului comunist, nu e cumva sinonimă cu democraţia? Dacă e aşa, d. Suchianu se află în conflict de convingeri cu însăşi *Viaţa Românească*. Să trecem însă peste considerentele de logică. Titlul cărţii *Puncte de vedere*, ne cere această renunţare. Nu vom observa, deci, contradicţia flagrantă dintre concluzia esseului *Despre tinereţe* şi aceea a esseului *Pozitivistul român*. Şi nici pe celelalte, — ca să nu cădem noi înşine în contradicţie cu titlul cărţii!

D. I. Suchianu nu e un doctrinar, ci un cronicar vioiu şi un esseist ingenios. Inteligenţa sa, incontestabilă, e setoasă de originalităţi şi se complace în seducţia paradoxelor. Ea trebuie preţuită ca atare, fiindcă nu cere mai mult; vreau să zic: nu cere altceva. Din acest punct de vedere, situat pe un teren neutru, îl putem preţui şi noi tot aşa de sincer ca cercul *Vieţii Româneşti*. E remarcabilă în scrisul său o anume pasiune intelectuală pentru ideile curente, o anume fineţe care despică şi precizează nuanţe de sensuri şi, mai ales, un considerabil efort de a-şi aplica judecăţile, totdeauna ingenioase dacă nu totdeauna juste, realităţilor dela noi. Aceasta din urmă e o calitate ce deosebeşte pe intelectualul adevărat de intelectualul - papagal, fără viaţă proprie, a cărui pseudo-existenţă constă din simpla repetare a ideilor ciupite din presa şi căr-

țile occidentale. D. I. Suchianu e un intelectual veritabil, aplicat cu sprintenă îndrăzneală realităților noastre sociale și artistice. Și e un moralist (în sensul francez) dotat cu foarte tinerești libertăți de spirit, vădite mai ales în paginile despre *Amor și societate.*

Ca publicist, d. Suchianu are, între altele, un merit pe care ni-l reamintește esseul *Superioritatea artei mute*: este, împreună cu Tudor Vianu, cel dintâi care s'a ocupat de arta cinematografică și a creat la noi acest gen de cronică pe care o deține azi aproape singur. L-a dus într'acolo aceeași curiositate pentru noutăți care îl determină, posnașă, să glorifice comunismul imaginar — de mâine. Și totuși, excursionistul aceste, care ține să se cațăre pe vârfurile noilor aparițiî înnaintea celorlalți, abil mai mult în mânuirea ideilor decât a frazei, a scris în cartea sa câteva pagini de așezată și gravă cumințenie: acelea *Despre tinerețe,* Vibrante și bogate pagini pentru glorificarea copilului, veșnica rațiune de a trăi a celor maturi. Nu cred să mă înșel descoperind printre rânduri o inimă de părinte. E un contrast mucalit între sentimentul care le-a născut și atitudinea apologistului teribil al societății comuniste de mâine. Intre crimele comunismului de azi e și acea tragică chestiune a copiilor vagabonzi, părăsiți de părinți pe maidanele Rusiei. Dar burghezismul, atât de grav combătut de d. Suchianu, e în stare să facă posne chiar unui spirit eliberat și înnaintat ca dânsul!

C. DOBROGEANU-GHEREA, care nu se numia în realitate nici C. Dobrogeanu nici I. Gherea, a fost amplu comemorat în presa de stânga, după zece ani de când, pe un catafalc roșu ca sângele, tovarășii îl duceau la groapă cu ritualul ateist al socialismului și în cântecul Internaționalei. Este evident în mișcarea socialistă rolul acestui pribeag pe meleagurile noastre, care știu să facă impresionantă figură de proletar intelectual și muri milionar, printr'o muncă onestă și printr'un spirit de întreprindere caracteristic rasei sale. Avea, se zice, o inimă generoasă, — o atestă toți câți l-au cunoscut și toate anecdotele vieții literare de pe vremea lui. Venea dintr'o Rusie «subterană» pe atunci și aducea psihologia «Posedaților» lui Dostoiewski. Paralel cu propaganda marxismului de marcă rusească și consecvent cu el, Gherea desvoltă o întinsă activitate de critică și îndrumare literară, de mare răsunet. Estetismului aristocratic al lui Titu Maiorescu el îi opunea o concepție de artă brutal materialistă și total streină de spiritul poporului românesc. Privit în derivația sa din ideologia rusească, el n'aducea, firește, nimic nou, ca și d. C. Stere de altfel, — dar în lipsa de informație a intelectualilor și scriitorilor noștri de-atunci, repetițiile sale de lecții învățate pe dinafară apăreau ca țăndări de meteor incandescent. Stârni curent și polemici nesfârșite care, netăgăduit, au fost fecunde și-i dau dreptul la pomenire.

Dar concepția lui socialistă aplicată artei era o degradare a artei. Pentru artă, tezismul cu orice preț e o maladie sau o impuritate cum s'ar exprima Jacques Maritain — (vezi admirabila lui carte *Art et Scolastique).* Gherea anexă arta clubului socialist când arta, prin natura și prin scopul ei, nu cunoaște decât o tendință și un singur club: văzduhul idealurilor gratuite. Câteva decenii, eroarea transplantată de Gherea, simplistă în fond, dar susținută cu o complexă îmbâcseală de citate pseudosavante, a dominat viața noastră literară transformând divina frumusețe într'o tovarășă proletară combătând pentru cauza lui Marx. Metoda criticei sale literare era la fel de eronată. Recitiți studiul despre George Coșbuc, cel mai bun din câte a scris, pentru a revedea în greoaiele opinteli de interpretare preconcepută artificialitatea metodei lui de a substitui un program social-politic divinului joc gratuit care a născut poezia marelui cântăreț. Cât despre limba în care scria Gherea, ea e o stupidă și desgustătoare monstruositate. Contemporanii — și printre ei un Caragiale și un Vlăhuță, — o tolerau poate în considerația persoanei de apostol pribeag a criticului. Ea e un model de caricatură a graiului românesc și unul din motivele pentru care opera lui a ieșit, după moartea autorului, atât de repede din circulație. Cât despre competința lui în literatura rusească însăși, recitiți lamentabilul articolaș asupra lui Dostoiewski, scris totuși pe la anii 80, adică atunci când, activitatea genialului scriitor încheiată, existau toate elementele unei judecăți ample.

Pentru cei cari îl proslăvesc pe Gherea fără să-l fi recitit sau fără să-l fi citit, rândurile mele se poate să pară nedrepte și exagerate. Un studiu de punere la punct ar fi necesar spre a documenta aceste afirmații și spre a demonstra situația lui Gherea de intrus fără afinități cu spiritul culturii și literaturii românești.

ST. O. IOSIF face obiectul unei monografii scrisă de profesorul Paul I. Papadopol, un harnic colaborator al publicațiilor literare și un distins autor didactic. De acest didactism se resimte stadiul de față în împărțirile, subîmpărțirile, caracterizările și nomenclatura critică întrebuințată. Și apoi distribuirea generală a materialului: — bibliografia cu lungile liste de cărți și poeii, așezată în centrul lucrării, între biografie și analiza critică — îi dă un aspect oarecum hibrid și neprietenos Sânt și unele confuzii, ca aceea dela pag. 63 unde marele pictor G. Petrașcu e trecut drept critic în locul fratelui său Nicolae Petrașcu. Și unele omisiuni; din lista traducerilor lui St. O. Iosif lipsesc acelea din Shakespeare, ce i-au ocupat ultimii ani din viață, iar volumul de neasemănate tălmăciri din Paul Verlaine e trecut numai pe numele lui Iosif când, de fapt, e scris în colaborare cu D. Anghel.

Preţioasa înşiruire a activităţii publicistice a poetului pe ani, pe reviste şi cu titlurile bucăţilor, ce trebuie să-l fi costat pe d. Papadopol o muncă extrem de migăloasă, se opreşte nejustificat la anul 1908. Iar analiza critică se restrânge numai la lirica lui Iosif, lăsând laoparte teatrul, proza şi tălmăcirile, scrise de el singur sau în colaborare cu D. Anghel. Celebrii „dioscuri" de altădată sânt în realitate inseparabili, cu toată profunda diferenţă de temperament, uniţi în operă şi în tragic destin.

Ni-a plăcut capitolul în care d. Papadopol vorbeşte de iubirea lui St. O. Iosif; e scris înnăbuşit, cu discreţia cuvenită. Nu e încă timpul să ne apropiem de această sguduitoare tragedie, fără egal în istoria literaturii, în care sunt amestecate vieţile a doi nefericiţi poeţi, a unei femei nu mai puţin nefericite şi a unui înger de copil. Poate că doamna Natalia Negru, singură supravieţuitoare a acestei tragedii, a greşit revenind asupra ei de mai multe ori. Dar sunt circumstanţe atenuante: lumea a acuzat cu cruzime numai pe cea care a supravieţuit, fără să cerceteze mai adânc. Toţi cei cărora nu le-au fost însă indiferente amănuntele tragediei ştiu de pe acum că atunci când ea va putea fi liber cercetată, femeea crud învinuită de contemporani, va apărea nu mai puţin victimă şi nu mai puţin nefericită. Realitatea e altfel de cum rezultă din *Cântecele* lui St. O. Iosif, pe cât de frumoase pe atât de lipsite de cavalerism şi de justeţă. Rădăcinile tragediei vor trebui căutate în organismul avariat al poetului, de care cea învinuită nu era întru nimic responsabilă. Ea avusese în faţă un om cu marile cusururi ale unui boem incorigibil, iar publicul, comod în acuzaţii, cunoştea pe planul ideal un poet, numai pe poet, căruia îi acorda, fireşte, nemărginită simpatie.

Reţinerea d-lui Papadopol de-a repeta, în necunoaştere de cauză, obişnuita acuzaţie, îi face onoare. Iar în indicaţiile date în liniile de mai sus credem că stă singura cale ce va duce pe monograful de mâine către adevărul sguduitoarei tragedii.

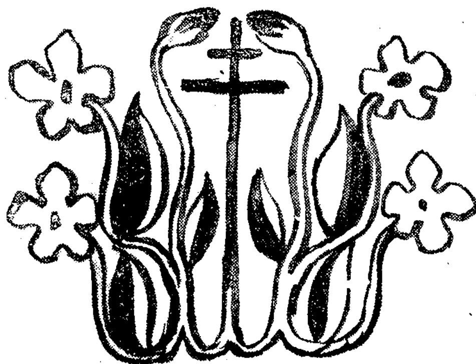
Cu toate lipsurile semnalate, studiul d-lui Paul I. Papadopol, întitulat, nu ştim pentruce, *Un sol al biruinţii: poetul St O. Iosif*, e o contribuţie merituoasă la cunoaşterea operei duiosului şi iubitului cântăreţ al vremii noastre de studenţie. In sărăcia condamnabilă de studii monografice asupra scriitorilor români, e, în orice caz, întâia încercare mai largă asupra lui St O. Iosif.

NICHIFOR CRAINIC

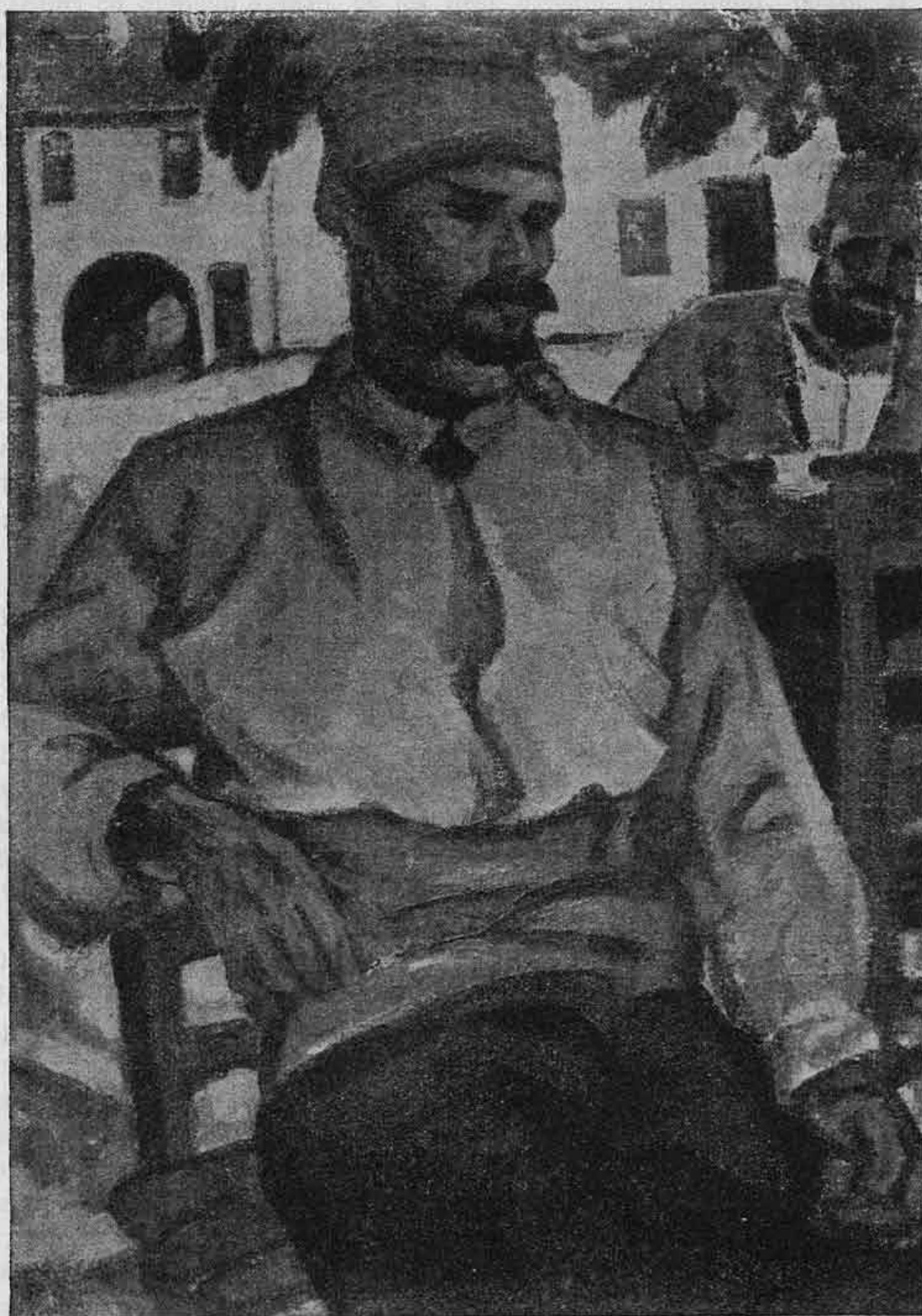
Coperta acestui număr reprezintă portretul din 1909 al M. S. Regelui Carol al II-lea, executat de pictorul Alfred Schwarz. Originalul aparţine colecţiei Palatului Regal din Bucureşti. E, de altfel, singurul portret de artă ce l-am putut găsi. Pentru îngăduinţa care a înlesnit reproducerea lui aducem respectuoase mulţumiri.

D. Cezar Petrescu, întemeietorul acestei reviste, a fost distins de Academia, Română cu premiul de 40.000 lei, pentru romanul „Intunecare" în urma raportului d-lui prof. Sextil Puşcariu. E cel mai mare premiu academic acordat unui scriitor, după războiu.

Numărul viitor al revistei „Gândirea" va apărea deasemenea în format dublu (August-Septembrie), la data de 5 Septembrie.

 Secretar de redacţie Al. Bădăuţă

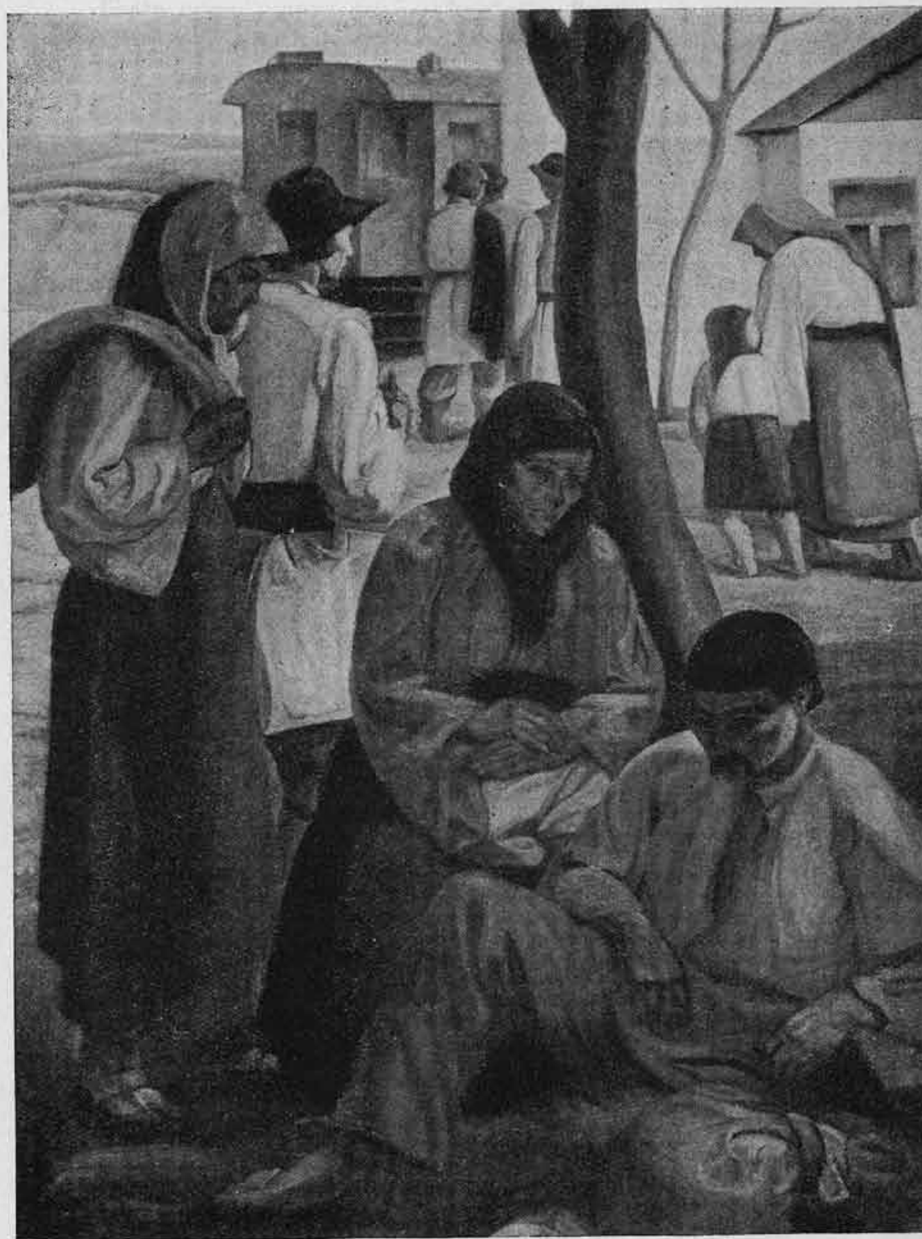
ST. DUMITRESCU — LA CAFENEA

RODICA MANIU *NATURĂ MOARTA*

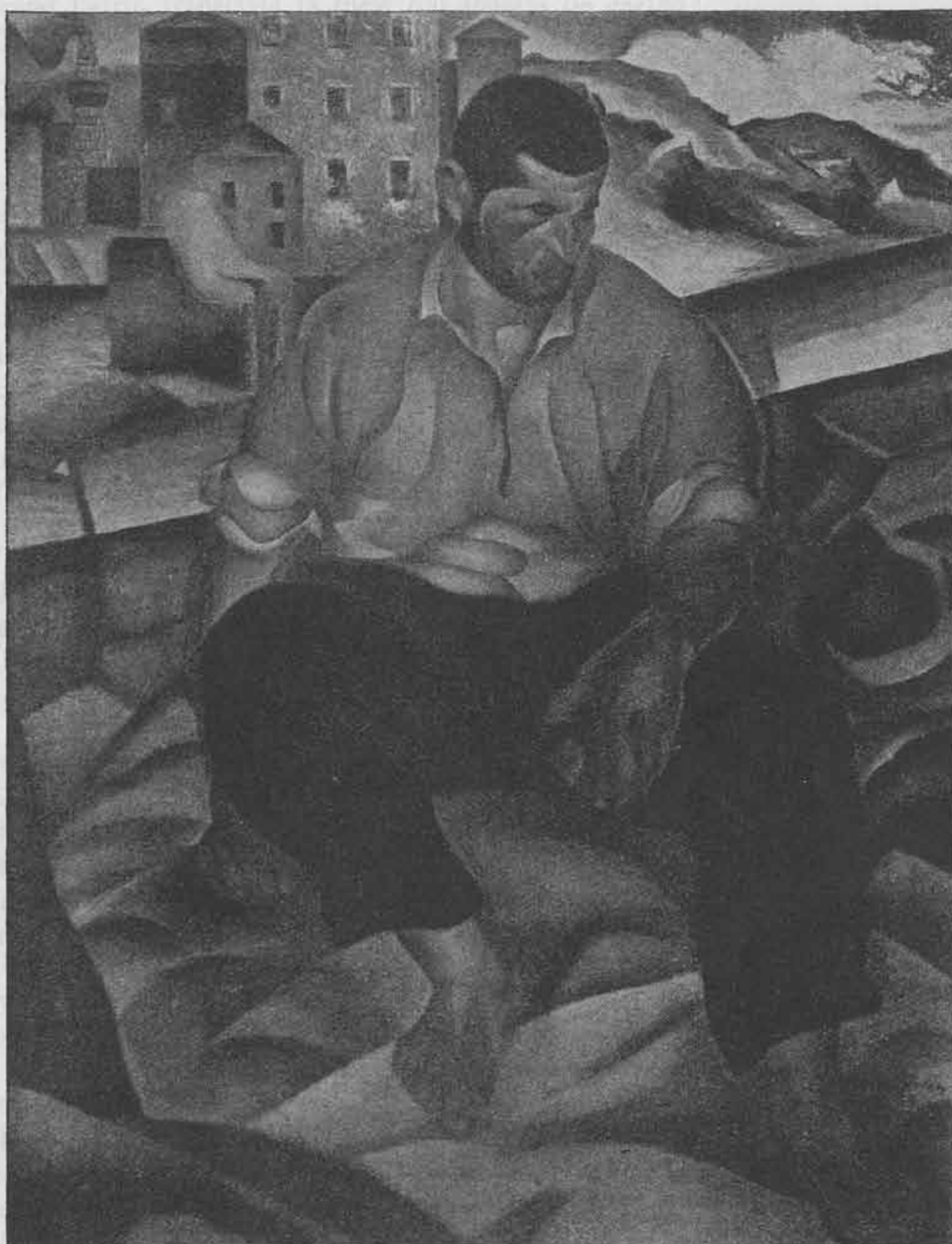
G. PETRAŞCU *MOARĂ VECHE*

ALEXANDRU CIUGURENCO *LÂNGĂ GARĂ*

MARCEL IANCU *PORT*

PHOEBUS — *PORTRET DE MUNCITOR*